

Galanga kana Apostel kamahi

1.1-8 A Iesus e mapamapa kete geria na Vule Tumonga ni ziho

¹ Tiofilus, na kagu buk muga ta vapolungania ka pole na goloaloa laveve kua a Iesus e varivuvunia kete katia ki vaketea manumanu ve vona.

² Ki vano ki mule na dama ti peloa ia kini zahe kara lagato. Muga na kua, ia e vaketekete na apostel kamahi, kua ia e makidia, na matuhanga kana Vule Tumonga,

³ muri na bizea kapou kua ia e luga ki mate, ia e mahuri mule ia bele na kana apostel kamahi ki katia goloa luba matoto kete vatunga ni dia habuka kua e matoto, ia ti mahuri mule. E bele ni dia ki mia kamadia na dama e 40. Ki pole ni dia na vuna na kingdom ke Vuvu.

⁴ Boto katiu, kilaka kua dia ta hanihani lupu. Ia ki tani vatuharia ni dia ki tania, “Tabarae miu na vatia a Ierusalem, palaka miu guru kara goloa kemi kua a Tamagu ti mapamapa kete vala ni miu, habuka kua varira ta tania ni miu.

⁵ Na vuna a Jon Kakanaka Baptais e vazuguvia manumanu na naru, palaka da pitu papa miu ka vazuguva na Vule Tumonga.”

⁶ Pale, dia ka lupu laveve dia ka hulenia, “Paraha, karae kua koto nu vamadiri mulehia na kingdom ke Israel, hita mule ne hada vona?”

1:1 Lu 1.1-4.   **1:4** Lu 24.49.   **1:5** Mt 3.11; Mk 1.8; Lu 3.16; Jo 1.33.

⁷ Ia ki kolia ki tani barae ni dia, “Beta ni kamiu galanga kua miu kata lala na taem beu na dama kua a Vuvu ti makia na vuna na kana matuhanga mule.

⁸ Palaka da miu te pelea na matuhanga kua na Vule Tumonga ni mai ni miu; pale, da miu te vano ni Ierusalem, ia mai na palaka laveve ni Iudea, ia mai ni Samaria ia mai na palaka laveve na vulovulo miu kene tani kakava ni dia na kagu galangalanga kamahi kua miu ta hada ta katia.”

*1.9-11 A Iesus e zahe kara lagato
(Mak 16.19-20; Luk 24.50-53)*

⁹ A Iesus e tani hozovia polea kua, ia peloa kini zahe na matadia laveve. Pale, na mariaba ia karia kini beta dia na ma hadavia.

¹⁰ Dia ta ba tutunga langa kara mariaba dia ka ba hahada muria a Iesus, kaka rua hiro ta lohoria lavalava puzopuzoa hiro ta bele valutu hiro ta madi kamadia.

¹¹ Hiro ta tania, “Vuni Galili, e kuziha miu ka mamadi tutunga langa kara mariaba? A Vuvu ti pele kakava a Iesus ni miu kini zahe kara lagato. Da e ziho mule habuka kuari miu ta hada e zahe kara lagato vona.”

1.12-26 Dia ta makia kaka katiu kete pelea mudini Iudas

¹² Pale, dia ta pe na potuna kua e kohanga ni Oliv, dia ta vamule kiri Ierusalem. Kua nu vavana nu pe na siti nu vano kara potuna a Oliv, ia e habuka 1 kilomita.

¹³ Kamana dia ka vano bele, dia ta papane zahe kara rum kua dia ta lala dia kata lololi lupu vona. Nuhu dia ta lohu kilangata kua, ia, a Pita, a Jon, a Jems ia mai a Andru, a Filip hiro a Tomas, a Bartolomyu hiro a Matyu, a Jems tuni Alfius a Saimon kaka kua e bukuna kabu ke Selot, ia mai a Iudas tuni Jems.

¹⁴ Nuhu kua dia ta magali katiu dia ka lulupu dia ka lolotu. Ia mai tavivine taza kamani Maria titinani Iesus, kamani habu tazini Iesus, dia ve ta lala dia kata mai lolotu kamadia.

¹⁵ Nuhu kua dia ta bilip ni Iesus, kadia naba e 120. A Pita ki di madi na pidaka dia

¹⁶ ki tania, “Habu tazigu, na polea kana Paraha ti bele matoto habuka kua na Vule Tumonga e pole na havani Devit ki pole na vuna ni Iudas, kua ia e vatunga dala na manumanu, dia ka paho taduria a Iesus.

¹⁷ Muga, a Iudas ia e katiu ni hita, ki gala lupu kamahita na galanga kana Paraha.”

¹⁸ Kamana moni kua e pelea habuka kadoana, kana moge zaha kua e katia. Ia kadea na garigari pitu vona, na garigari kua, ia ti dua vona na magalina kini tere na magalina laveve ki dua gotala kara garigari kua.

¹⁹ Manumanu laveve ni Ierusalem dia ta lala na golea kua e bele, kubarae, dia ta kohania na garigari kua ni Akeldama. Hiza kua a Akeldama, e tani barae, garigarina topo.

²⁰ A Pita ki tani barae ve, “E vapolunganga na Buk Song, ‘Paleka kana palaka, ni zuka tapuanga.

Tabarae, kaka katiu ni vano mia na mudina. Paleka kaka katiu motu ni pelea mudina na kana galanga.’

²¹ Kubarae, kua tolu keteni makia kaka katiu na pidaka dolu kua e lala kete kakamadolu na dama laveve. Kilaka kua a Iesus e mai ki vavano kamadolu.

²² Varivuvu na taem kua a Jon e vala baptais na manumanu ki mai na taem kua a Vuvu ti pelea a Iesus ni dolu. Da tolu ta makia katiu ni dia kua e hadavia goloaloa laveve kua, kete katia galanga kamadolu ni tani kakava na mahuri mulea ke Iesus.”

²³ Pale, dia ta makia kaka rua, a Iosep, kaka kua dia ta kokohania ni Barsabas, hizana katiu ve a Jastus. Kaka katiu ve a Matias.

²⁴ Pale, dia ta lotu dia ka tani barae, “Paraha, ho tu lala poloka manumanu laveve. Vatunga ni hita, azei ni hiro rua kua,

²⁵ kete pelea mudini Iudas kua ia ti vati tapunia, ia kini vano kara palaka kua ia ti vano kirina.”

²⁶ Pale, dia ta varaga dais. Na naba na dais ia makia a Matias, pale, ia kini makua kini taruha kamadia kua 11 kua dia ta ba vovona.

2

2.1-13 Na Vule Tumonga e ziho

¹ Na damana Pentekos ti bele, na nuhu kua dia ta bilip ni Iesus dia ta lupu na palaka katiu.

² Na halingana goloa katiu e bele valutu, e vuluvu habuka halingana kavili kapou ki pe na

---

1:21 Mt 3.16; Mk 1.9; Lu 3.21; Mk 16.19; Lu 24.51.   **2:1** Wkp 23.15-21; Lo 16.9-11.

lagato ki vavonuhia na poloka ruma kua dia ta lulupu vona.

³ Dia ta hadavia golea habuka tabelena haroho e ziho ia pahi valavalahia ia vano mia na bakana katiukatiu ni dia.

⁴ Dia laveve dia ta vonu na Vule Tumonga dia kene popole na pole matotoa kana manumanu motumotu. Na Vule Tumonga e katidia dia kene dangea dia kata pole barae kua.

⁵ A vuni Iuda taza dia ta lohu ni Ierusalem. Dia ta nuhuta lotua ni Vuvu. Dia ta pe na kantri laveve na vulovulo dia ka lohu.

⁶ Kamana dia ka longoria na halingana golea kua e bele, dia ta mai lupu. Dia ka zipa zahe matoto, na vuna katiukatiu ni dia ti longo lala habuka na nuhu kua dia ta bilip ni Iesus dia ta popole na kadia pole matotoa kamahi.

⁷ Dia ka lohoi tori matoto dia ka tani barae, “Manumanu laveve kuari dia ta popole kuari, dia ta bukuni Galili laveve kuari!

⁸ Pele, e kuziha tolu laveve kua tolu ka longo lala kadolu pole matotoa laveve kuari dia ta popole vona?

⁹ Tolu kua bukuni Partia, kamani Midia hiro a Elam. Tolu kua bukuni Mesapotamia, bukuna distrik a Iudea kamana provins a Kapadosia, kamana provins a Pontus kamani Esia.

¹⁰ Tolu kua bukuni Frigia kamani Pamfilia. Tolu nuhu kua tolu ta lololi ni Isip ia mai na palakalaka kamahi kua ni Libia kozoho ni Sairini, tolu kua bukuna kantri ni Rom.

¹¹ Tolu kua bukuni Iudea matoto, ia mai nuhu kua bukuna malala motu, dia kene mai lolotu kamadolu. Tolu kua bukuni Krit kamana distrik

a Arebia, tolu laveve kua tolu ta longo lala dia ta popole matoto kadolu laveve. Dia ka popole na galangalanga kapopou ke Vuvu!”

¹² Dia laveve kua dia ta ridi matoto, dia ka lohoi tori, dia ka varihulei, “Goloa kua e bele, ia nazia matoto kua?”

¹³ Palaka manumanu taza dia ta katia bozuboza ni dia, dia ka tania dia ta hinu maratania vaen, dia ka sisipak.

2.14-36 A Pita e pole na manumanu

¹⁴ Pale, a Pita ia madi kamana apostel kamahi kua e 11, ia pole kapopou ki tani barae na manumanu, “Habu vinekegu vuni Iuda, ia mai manumanu laveve kua miu ta mimia ni Ierusalem, miu longoriau kata tania ni miu na mining na goloa kua.

¹⁵ Manumanu kua, beta dia na sipak habuka kena miu ta tatania kiridia. E ba 9 kilok za na dama kua.

¹⁶ Palaka, ia kua nazia a profet Joel e vapolungania varira ki popole vona ki tani barae,

¹⁷ ‘A Vuvu e tani barae, “Kozoho kara las de. Da ta valikiria Vulegu na manumanu laveve. Habu tutumiu tamomohane, habu tutumiu tavivine da dia ta pole na kagu polea, kami huluhuvahu da dia ta hada visen kamahi, kami lapunpun da dia ta pelea manginungina.

¹⁸ Na dama kamahi kena ia da ta valikiria ve Vulegu na kagu voravora tamomohane kamana voravora tavivine, dia ka vala kagu polea balika profet kamahi.

¹⁹ Da ta katia mirakel kamahi ki bele heta na mariaba, heva na vulovulo da ta katia goloa kua

muga beta miu na lala miu kata hahada. Da topo kamana haroho ia mai hazu kapou da e bele.

²⁰ Na voro da ti beta keteni ma titiba, na lingabo da e pokizia ki baritunutunua balika topo, ba muri dama kapou kana Paraha kini bele, na dama kua na Paraha keteni vatunga kana matuhanga kamana kana glori vona.

²¹ Pale, azei kua tani kohania hizana Paraha ni halohonia Paraha, ia da e pele mulehidia.” ’

²² Miu vuni Israel, miu longoria polea kua kata vala ni miu. A Iesus bukuni Nasaret, ia na kaka kua a Vuvu e vala matuhanga vona. Na mirakel kamana golea kapopou kua a Vuvu e kakatia na limana kaka kua, ia e vatunga kakava habuka ia na kaka kua a Vuvu e makia. Miu mule miu ta lala golea kua, na vuna e bele matoto ri na pidaka miu.

²³ E muri na lohoihoia ke Vuvu varira za. Kava ti lohoia habuka a Iesus da e valanga na limamiu, pale, miu kamana nuhuta moge zahazaha, miu ta nilinia na kruse.

²⁴ Palaka a Vuvu ki valamari mulehia na matea, ki pele kakava ia na matuhanga kana matea, na vuna zia mara beta matoto matea ni ma kakarabusnia.

²⁵ A Devit ve e pole vona ki tania, ‘Hau ta hadavia na Paraha e vavamuga ni niau na dama laveve; ia e kozohotiau, ki mara beta na paria zahatanga.

²⁶ E kubarae ki marapalepalehiau matoto polokogu ki hilohilo matoto. Ka guguria goloaloa kemikemi kua a Vuvu kete katia ni niau.

2:23 Mt 27.35; Mk 15.24; Lu 23.33; Jo 19.18.   **2:24** Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lu 24.5.   **2:25** Sng 16.8-11.

²⁷ Na vuna mara beta nu zuka tapuniaiu na malala kana manumanu kua dia te varimateai, mara beta ve nu vatia ka kaka Tumonga ni mavuru na poloka lovo.

²⁸ Kava tu vatunga ni niau na dala kara mahuria, da tu vatiau ka mia kamaniho kete dopa marapalepalehiau.' Na polea kamahi kua ia ke Devit.

²⁹ Habu tazigu, kata tani vahotovia ni miu, na vuna na tubudolu a Devit kua ti mate kini tavuanga. Kana matmat kua e ngongoro na pidaka dolu varira za ki mai ki mule meni kua.

³⁰ Palaka a Devit ia na profet katiu, ia ki lala a Vuvu e mapamapa habuka a Vuvu da e katia na tubuna katiu ki kara king baliki Devit mule.

³¹ A Devit kava ti hadavia nazia kua a Vuvu da e katia ba muri, kubarae ia ki pole na mahuri mulea ke Mesias ki tani barae, 'Ia beta ni zuka tapuanga ia na poloka lovo. Podana ve ki beta ni mavuru na poloka lovo.'

³² A Vuvu e valamari mulehia a Iesus na matea, hita laveve hita ka hadavi matotonia na golea kua.

³³ A Iesus ti valamari muleha kini vamianga ia na maroroni limani Vuvu, a Tamana kini vala na Vule Tumonga vona vinaka kua e mapamapa kete vala vona. Nazia kua miu ta hada miu ka longoria, ia na kana Vule Tumonga kua, ia ti valikiria kini ziho ni hita.

³⁴ A Devit beta ni zahe kara lagato habuka kua a Iesus e zahe kara lagato. Palaka ia e tania, 'Na Paraha e tania na kagu Paraha, "Mia ri kiri marorogu,

35 ki mule na dama kata taruhia ha vagi kamahi na tauri kabe.” ’

36 Miu yuni Israel laveve miu kata lala kemikemihia habuka a Iesus kua miu ta havenia na kruse, ia, ia za kua a Vuvu e katia kini Paraha kini kara Mesias, na kaka kua kete pele mulehidolu!”

2.37-41 Manumanu luba dia ta pokizia magalidia, dia ka pelea baptais

37 Kamana manumanu dia ka longo baraenia polea ke Pita, na polea kua e padea matoto polokodia. Dia ka hulenia a Pita kamana apostel kamahi dia ka tania, “Habu tai, nazia matoto da hita keteni katia kua?”

38 A Pita ki tania ni dia, “Miu laveve kua miu pokizia magalimiu, miu na pelea baptais na hizani Iesus Kristus. A Vuvu ni lohoi bala kamiu manaunau. Miu kata pelea na presen kana Vule Tumonga.

39 Varira a Vuvu e mapamapa kete vala Vule Tumonga ni miu kamani habu tutumiu ia mai ve na manumanu laveve dia ta mia zau. Ia mai ve nuhu laveve kua a Vuvu kadolu Paraha kete kohanidia.”

40 A Pita e vala polea luba ve ni dia ki tani vatuharia ni dia ki tania, “Miu tare poki miu na zuka tapunia kamiu moge zahazaha, tabarae miu na pelea zahatanga kamana nuhuta moge zahazaha bukuna tauna kua.”

41 Polea ke Pita e padea poloka manumanu luba, dia ka pelea baptais. Kilaka kua manumanu e 3,000 ve kua dia te mai ve dia kene kamana nuhu kua dia ta muga dia ka bilip ni Iesus.

2.42-47 Dia laveve dia ta magali katiu

⁴² Dama laveve dia ta mia kamana apostel kamahi dia ka vaketekete ni dia, dia ka hanihani dia ka lolotu lupu.

⁴³ Na apostel kamahi dia ta katia mirakel luba kamana goloaloa kapopou, na manumanu dia ka zipa zahe matoto.

⁴⁴ Manumanu laveve kua dia ta bilip ni Iesus, dia ta mia magali katiu matoto, dia ka vazenia kadia goloaloa laveve kamani habu tazidia.

⁴⁵ Kadia garigari, kadia goloaloa da dia ta vala ki kadoa dia ka vazenia monina na nuhu kua beta kadia goloaloa vona.

⁴⁶ Na dama laveve dia ta lupu na tempel, dia ta lala dia kata lulupu kamani habu tazidia dia na hanihani na kadia rumaruma kamahi, dia ta hanihani kamana magali kemia, kamana hilohiloa,

⁴⁷ dia ka vazahenia hizani Vuvu na dama laveve. Manumanu laveve ki kulidia kiridia. Na dama laveve na Paraha kini vavaherea naba na manumanu kua dia ta bilip kini kakapou.

3

3.1-10 Kaka katiu kabena e matemate e kemi mule

¹ Dama katiu, ti taem kara lotua na 3 kilok na garavi, a Pita hiro a Jon hiro ta vavana zahe kara tempel.

² Na kaka katiu kabena e matemate, ki lala kete luluganga dama laveve ni mamai kara geit kara tempel kua e kohanga ni Mata Muli, ki vatua vona kete vavarinongu na manumanu kua dia

ta mai dia ka hohoho kara tempel. Muga za a titinana e valohia, kabena ki matemate.

³ Kamana ki hadavia a Pita hiro a Jon hiro keteni hoho kara tempel, ia hulenihoro kara moni.

⁴ A Pita hiro a Jon hiro ta hada boroboronia. Pale, a Pita ia tani barae vona, “Tunga mai kirimiro.”

⁵ Pale, na kaka kua ia tunga vano kirihoro, e lohoia hiro keteni vala goloa katiu vona.

⁶ Pale, a Pita ia tani barae vona, “Hau beta silva kamana gol, palaka nazia kua ni niau, ia da ta vala ni niho. Na hizani Iesus Kristus bukuni Nasaret, vavana.”

⁷ Pale, ia pahoria limana kiri maroro ia vama-diria, na kabena karua kamana tutura karua, hiro ta kemi pamuhi.

⁸ Ia divurutia kini vavana. Pale, ia kamahoro hoho kara tempel, ki vavana ki raraga kini vavazahenia a Vuvu.

⁹ Kamana na manumanu laveve dia ka hadavia kua ia ti vavana kini vavazahenia a Vuvu,

¹⁰ dia ta hada lala pamuhia habuka, ia kakanaka za kua e lala kete mimia na hatamara tempel kua e kohanga ni Mata muli ki lala kete vavarinongu, dia ka zipa zahe matoto na goloa kua ti bele.

3.11-26 A Pita e vala polea na manumanu kua dia ta lalavu na poloka tempel

¹¹ Na kaka kua mata varinongunongu kua, e ma ki poto bada ni Pita hiro a Jon, na manumanu laveve dia ta ridi matoto na goloa kua dia kene rorovo mamai ni hiro na palaka kua na poloka tempel kua e kohanga na Veranda ke Solomon.

¹² Tania a Pita ki hada baraenia ia tania kiridia, “Manumanu bukuni Israel, e kuziha na golea kua ki hate zagarimiu? Kara zia miu ka hada patimiro? Miu ta lohoia ia na kamiro matuhanga mule o na vuna miro ta kaka kemi matoto na matani Vuvu kua miro kene katia kaka kua kini vavana?

¹³ Na Vuvu ke Abraham, ke Aisak, ke Jekop ia mai na Vuvu ke habu tubudolu, ia ti vala glori na kana vora a Iesus. Miu ka vala kete hubu matoa, miu ka vala lamamiu kirina, miu ka tania habuka beta ni kulimiu kirina na matani Pailat, a Pailat ia e kulina kete vagotalani mulehia, palaka miu ta hava.

¹⁴ Beta ni kulimiu kara Kaka kua e Mahoto Matoto ki Tumonga, miu ka hule kete vagotalanga kakanaka hubi matematea na kaka.

¹⁵ Miu te hubi matehia na kaka kua e vala mahuria, palaka a Vuvu ia ti valamari mulehia na matea. Hita ta hada vidovidohia na golea kua.

¹⁶ Na vuna na bilip za na hizani Iesus, ia kua na kaka kua miu ta hada miu ka lala, kua ia ti katua kini kemi. Ia na hizani Iesus za ia mai na bilip kua e pe vona ki mai, ia kua ti katia na kaka kua kini kemi hozohozo, habuka kua miu laveve miu ta hadavia.

¹⁷ Kua, habu tazigu, hau ta lala habuka, miu kamana kamiu pararaha miu ta katia golea kua ni Iesus na vuna beta miu na lohoi vutuhia nazia miu ta kakatia.

¹⁸ Palaka a Vuvu ia ti katia kini pori kana polea kua varira za e tani kakava na havana profet kamahi habuka, a Kristus ia da e luga bizea.

¹⁹ Miu vala lamamiu kara kamiu moge zahazaha, miu na tare poki, miu na vamule ni Vuvu, a Vuvu kete lavelavehia kamiu manau-naua kamahi. A Paraha kete vala mianga vahoru ni miu,

²⁰ ia ni geria a Kristus, a Iesus ni mai ni miu, ia na kaka kua kava ti makua kamiu.

²¹ Da e ma ki mia na lagato ki vano ki mule na dama kua a Vuvu ti makia kete katia goloaloa ni vahoru mule, habuka kua varira ia e mapamapa ki tani kakava na havana kana profet tumonga kamahi.

²² Na vuna a Moses e tani barae, 'A Vuvu kamiu Paraha da e vama diria na profet katiu balika hau na pidaka miu mule; miu tabu longo kara polea laveve kena e tania ni miu.

²³ Azei kua ta beta ni longoria kana polea, da a Vuvu e vahere kakava na kana manumanu ki hubi matehia.'

²⁴ E matoto, na profet laveve, varivuvu ni Samuel ki mai na profet kamahi kua dia ta muri ni Samuel, dia ve dia ta tani kakava nazia kua da e bele na dama kamahi kua meni.

²⁵ Miu na mapamapanga kua a Vuvu e katia ki vala na kana profet kamahi, ia kamiu, na kontrak kua a Vuvu e katia kamani habu tubumiua ia e kamiu ve. Habuka kua ia e tani barae ni Abraham, 'Ni habu kapupu, hau da ta kati kemihia matoto na manumanu laveve na vulovulo.'

²⁶ Pale, kilaka kua a Vuvu ti makia kana vora, ia muga ki geria ki mai ni miu kete kati kemihia ni miu. Ia e kati kemihia ni miu na vuna kua ia

ti katia katiukatiu ni miu kete vala lamana kara kana moge zahazaha.”

4

4.1-4 Dia ta karabusnia a Pita hiro a Jon

¹ Na Pris kamahi kamana kepten kara gat kamahi kara tempel ia mai a vuni Sadyusi ni Ierusalem dia ta zahe bele ni Pita hiro a Jon kilaka kua hiro ta ba popole kamana manumanu.

² Polokodia e zaha kara apostel karua kua na vuna hiro ta vavaketea na manumanu habuka a Iesus ti mahuri mule na matea, ia ki vatunga habuka nuhu kua dia te mate da dia ta mahuri mule.

³ Dia ta paho taduria a Pita hiro a Jon, palaka na vuna ti garavi kava, dia ta taruhihiro na karabus. Dia ta guria kete dama mule.

⁴ Palaka manumanu luba kua dia ta longoria na polea kua, dia ta bilip na polea kua; pale, naba kana manumanu kua dia ta bilip ti bele 5,000.

4.5-22 Dia ta koto kiri Pita hiro a Jon na kaunsil kamahi

⁵ Ti dama, na pararaha ke vuni Iuda, kamana kadia kaunsil kamahi ia mai na tisa kamahi kara lo dia ta lohu dia ka lupu ni Ierusalem.

⁶ Dia ta lupu kamana hetpris a Anas, ia mai a Kaiafas, ia mai a Jon, a Aleksander ia mai tamomohane taza ve kua dia ta bukuna kabu kana hetpris.

⁷ Dia ta pelea na apostel karua kua, hiro ta madi na matadia, dia ta huleni barae ni hiro, “Mo ta kati zingania golea kua? Na matuhanga zia ni moro o na hizani ze i matoto mo ta gagala vona?”

⁸ Pale, a Pita, ki vonu na Vule Tumonga, ia tani barae ni dia, “Kaunsil kamahi kamana pararaha ke manumanu!

⁹ Ta miro ni huhuleanga miro meni na golea kemi kua e katua na kaka kabe matemate kua, e ia kini kemi ziha,

¹⁰ pele miu, ia mai manumanu laveve ni Israel miu kata lala habuka, na kaka kua e mamadi na matamiu, ia ti kemi hozohozo na vuna na matuhanga kana hizani Iesus Kristus bukuni Nasaret, kaka kua miu ta havenia na kruse, a Vuvu kini valamari mulehia na matea.

¹¹ A Iesus ‘Ia na kedo kua miu nuhu kua miu ta hahabatia ruma miu te pala katia miu kene hada vetavetania, na kedo kua, ia ti kara kedo kua ti mia tuka na ruma.’

¹² Mara beta matoto kaka motu katiu ni pele mulehidolu, na vuna beta ve hiza katiu na lagato o na vulovulo kua ni valanga na manumanu kua kete vaikoli kiridia voa vona.”

¹³ Na kaunsil kamahi kua dia ta zipa zahe matoto kua dia ta hadavia a Pita hiro a Jon kua habuka beta hiro na kuahi pitu, ki vano ve hiro ta kaka vetanga za ki beta hiro na sikul ve. Palaka dia te hada lala habuka kaka rua kua, hiro ta lala hiro kata kakamani Iesus.

¹⁴ Palaka na vuna kua dia ta hada na kaka kua e katua ki kemi kua e mamadi kamahiro, kubarae ki beta kadia polea dia kata tania.

¹⁵ Kubarae, dia ta geridia dia ta vatia na rum kaunsil. Pale, dia kene popole na pidaka dia mule.

¹⁶ Dia ka varihulei, “Tolu kata kuzingania na kaka rua kua? Manumanu laveve ni Ierusalem

dia te lala na mirakel kapou kua hiro ta katia, ki mara beta ve tolu na tania habuka e beta ni matoto.

¹⁷ Palaka kua, tolu kata katia na rereka golea kua kete beta kete ma vavana lobia manumanu, ia tolu kata tani vatuharia na kaka rua kua, habuka beta ve hiro kata ma popole kamana kaka katiu ve na hizani Iesus.”

¹⁸ Pale, dia ta kohani mulehihiro, hiro ta mai hoho dia ta tani vatuharia ni hiro habuka beta matoto hiro kata pole o vaketekete ve na hizani Iesus.

¹⁹ Palaka a Pita hiro a Jon hiro ta kolia kadia polea hiro ka tania, “Miu mule miu sikelnia, habuka e mahoto na matani Vuvu kua hita kata longoria kamiu polea o hita kata longoria polea ke Vuvu.

²⁰ Na vuna miro, miro ta lokia miro kata tabaria havamiro na nazia kua miro ta hadavia miro ka longoria.”

²¹ Pale, na kaunsil kamahi dia ta dopa ve tani vatuharia ve polea dia ka vakuahini hiro pale, dia ta vatihiro, hiro ta gotala mule. E beta dia na lala nazia dia kata katia ni hiro, na vuna manumanu dia te vavazahenia a Vuvu na nazia kua ti bele.

²² Na kaka kua e katua ki kemi kana krismas ti livutia 40.

4.23-31 Na nuhu kua dia ta bilip ni Iesus dia ta lotu habuka kete beta dia kata kuahi dia kata vala polea

²³ Kamana ki vagotalani muleha a Pita hiro a Jon, hiro ta vamule vano na kadia manumanu kua dia ta lulupu, hiro ta tania ni dia na polea

kua na hetpris kamana kadia pararaha ke vuni Iuda kua dia ta tania ni hiro.

²⁴ Tania dia ka longo baraenia, dia ta lupu laveve dia ta lotu ni Vuvu dia ka tani barae, "Paraha kahita Tubu ho, ia ho kua tu katia na lagato kamana vulovulo kamana dazi kamana goloaloa laveve na poloka.

²⁵ Varira na Vule Tumonga e vala ka polea katiu na tubuhita a Devit ka vora ia ki tani barae, 'E kuziha, na kantri kamahi magalidia ki halavidi marata; E kuziha manumanu ki tataru lupuni vetania kadia polea kara moge zahazaha?

²⁶ Na king kamahi kara vulovulo dia ta madi lupu dia ka vavaida kara varihubia. Kadia pararaha kamahi dia ka lohu lupu dia kata varihubi kamana Paraha ia mai kamana kana kaka kua ia ti makia kete pele mulehia kana manumanu.'

²⁷ E matoto, a Herot hiro a Pontius Pailat hiro ta lupu kamana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu kamana manumanu bukuni Israel dia ka taru lupunia kadia polea dia kata hubia a Iesus, ka vora Tumonga, kaka kua tu makia.

²⁸ Dia ta lupu dia kata katia nazia kua ho kua muga za na ka matuhanga kamana ka lohoihoia kaya tu lohoia kete bele barae.

²⁹ Pale kua, Paraha, tabarae nu taruhia ka lohoihoia na kadia polea kamahi kua dia ta vavakuahini hita vona, palaka katia hita ka voravora, polokohita kete tutu kete beta hita kata kuahi, hita na vala ka polea.

4:24 Kis 20.11; Neh 9.6; Sng 146.6.   **4:25** Sng 2.1-2.   **4:27** Lu 23.7-11; Mt 27.1-2; Mk 15.1; Lu 23.1; Jo 18.28-29.

³⁰ Tabenia lima nu kati kemihia manumanu nu katia mirakel kapopou na hizana ka vora Tumonga a Iesus.”

³¹ Dia ta lotu hozo, na palaka kua dia ta lulupu vona, e hunu. Na Vule Tumonga ki vavonuhidia laveve kini beta kuahia na polokodia, dia kene vavala polea ke Vuvu.

4.32-37 Manumanu laveve dia ta varikodongi

³² Manumanu laveve kua dia ta bilip ni Iesus, dia ta taru lupunia kadia lohoihoia kamana magalidia ki katiu papa za. Beta katiu ni dia ni mata kuku o ni bihei na kana goloaloa. Dia ta varikodongi na kadia goloaloa laveve na pidaka dia mule.

³³ Na apostel kamahi dia ka tatani kakava na polea kua habuka, na Paraha a Iesus, ia ti mahuri mule na matea. Dia ta vavala polea kua kamana matuhanga kapou. A Vuvu kini kakati kemihia matoto na manumanu laveve.

³⁴ Na pidaka dia mule beta katiu ni sot na goloa katiu. Nuhu kua kadia garigari vona o kadia ruma vona, dia ta salinia goloaloa kua, dia ka vilehia monina goloaloa kua,

³⁵ dia ka vala na apostel kamahi; pale, na apostel kamahi dia ta vazenian moni kua na nuhu kua dia ta sot na goloaloa.

³⁶ Pale, a Iosep, ia kaka bukuna kabu ke Livai kamahi ki valohua ni Saiprus, ia kua na apostel kamahi dia te kohania ni Barnabas (na hiza kua mining vona e tani barae, “Na kaka kua e lala kete vavabadangania kaka”),

³⁷ ia e salinia kana garigari katiu ki pelea monina ki mai, ia vala moni laveve kua na apostel kamahi.

5

5.1-11 A Ananias hiro a gona a Safaira hiro ta parakilania hiro kata rukia a Vuvu

¹ Palaka na kaka katiu hizana a Ananias, ia kamani gona a Safaira hiro ve hiro ta salinia kahiro garigari pitu.

² A Ananias ia lohoia kete paho tadoria dihura monina garigari kua, a gona tavine ki magali katiu kamana habuka hiro kata paho tadoria dihura moni kua, pale, a Ananias ia pelea na dihura moni kua ia vano taruhia na kabena apostel kamahi.

³ A Pita ia hulenia, “Ananias, e kuziha ku vatia a Satan ki vavonuhia poloko kunu rukia na Vule Tumonga, kunu paho tadoria dihura moni kua tu salinia ka garigari ku pelea?”

⁴ Na garigari muga ia e ka, ba muri kunu salinia, kamana ku salinia, na monina ia e ka ve. Pele e kuziha kunu lohoia koto nu katia na goloa kua tu katia? Beta nu rukia manumanu, palaka tu rukia a Vuvu!”

⁵ Tania a Ananias ki longoria na polea kua, ia dua ia mate pamuhi. Manumanu laveve dia ka kuahi zahazaha matoto kilaka kua dia ta longoria goloa kua e bele.

⁶ Pale, na tamomohane huluvavahu, dia ta hoho, dia ta kukulia podana, dia ta luga gotala, dia kene tavunia.

⁷ Muri na aua tolu a gona tavine ia mai ve hoho, beta ni lala nazia kua kava ti bele.

⁸ A Pita ia hulenia, “Tania ni niau, ia kua na moni laveve na garigari kua mo a go mo ta pelea na garigari kua mo ta salinia mo ka pelea?” Na tavine kua ki tania, “E, ia na moni laveve kena.”

⁹ A Pita ki tania kirina, “E kuziha mo ka taru ruania kamo lohoihoia mo kata parakilania na Vulena Paraha? Hadavia! Na nuhu kua dia ta tavunia a go, kena dia na hatama, da dia ta lugaho ve kua ki gotala!”

¹⁰ Na tavine kua ia dua pamuhi kozohotia na kabeni Pita, ia mate. Na tamomohane huluvavahu kamahi kua dia ta mai hoho dia ka hada habuka, ia ti mate kava, dia ta luga ve gotala, dia ta tavunia na kitaki gona.

¹¹ Kuahia kapou ki bele na manumanu laveve kua dia ta bilip ni Iesus ia mai ve na manumanu laveve kua dia ta longoria na rereka golea kua e bele.

5.12-16 Na mirakel luba e bele

¹² Na apostel kamahi dia ka katia na mirakel luba na pidaka manumanu. Na manumanu laveve kua dia ta bilip ni Iesus, dia ta lulupu na Veranda ke Solomon.

¹³ Nuhu kua beta dia na bilip ni Iesus, beta dia na parakilania dia kata hoho kamadia, palaka dia ta hada zahenidia matoto.

¹⁴ Palaka manumanu luba, luluba, kua dia te bilip na Paraha dia kene mai hoho kamadia, tavivine ia mai tamomohane ve.

¹⁵ Na vuna kua na apostel kamahi dia te kakatia na mirakel kamahi kua, manumanu dia kene pelea nuhu kua mazahi ni dia, dia kene

vangoredia na daladala kamahi na huduna dongi kamahi kamana mat, habuka kua ta a Pita ni pe hutu, hanunuka za kete vano kara nuhu kua e mazahitidia.

¹⁶ Na kabuna manumanu dia kene pe na taon kamahi kua e lobia a Ierusalem, dia ta vilehia nuhu kua e mazahitidia ia mai nuhu kua na hanitu e hoholiholidia; dia ka katu kemuha laveve.

5.17-26 Na engel e kodonia na apostel kamahi dia ka gotala mule na karabus

¹⁷ Pale, na hetpris kamana nuhu kua dia ta lala dia kata kakamana, dia ta bukuna kabu ke vuni Sadyusi, magalidia e zaha matoto kara apostel kamahi, kubarae dia te lohoia dia kata katia golea katiu na apostel kamahi.

¹⁸ Dia ta paho tadoria na apostel kamahi dia kene taruhidia na karabus kamana nuhu zahazaha.

¹⁹ Palaka na marigo na engel kana Paraha e vukazia na geit kara haus karabus, ia vagotalani mulehia na apostel kamahi, ia tani barae ni dia,

²⁰ “Miu vano miu na madi na poloka tempel, miu na tani kakava na manumanu na daladalan-gana mianga vahoru kua.”

²¹ Ti dama, na apostel kamahi dia ta muri na polea kana engel kua, dia ta hoho na poloka tempel, dia ta vala polea na manumanu.

Tania na hetpris kamana nuhu kua dia ta lala dia kata kakamana dia ka lohu, dia ta koi lupunia na kaunsil kamahi kamana pararaha ke vuni Israel, dia ta mai lohu, pale, dia ta geu kete peloa na apostel kamahi na karabus.

²² Palaka na opisa kamahi, tania dia ka vano bele na karabus, beta dia na paria na apostel kamahi na karabus. Dia ta vamule tania ni dia. Dia ka tani barae,

²³ “Hita ta vano na haus karabus, hita ta hada na doa kara karabus e tabara ki lokoanga, na gat kamahi dia ka vavarimadiriai na hatama, palaka tania hita ka vukazia na geit, beta hita na paria kaka katiu na poloka!”

²⁴ Na hetpris kamahi kamana komada kara gat kamahi dia ta longoria na polea kua, dia ka lohoi toritori matoto, kua ti kubarae, nazia da ti bele kua.

²⁵ Pale, na kaka katiu e mai hoho ia tania ni dia, “Miu hadavia! Nuhu kua miu ta taruhidia na karabus, kuari dia ta mamadi na poloka tempel dia ka vavaketekete na manumanu.”

²⁶ Pale, na kepten kara gat kamahi ia pelea na gat kamahi dia ta vano pelea na apostel kamahi. Beta dia na katia golea katiu ni dia, dia ta koi valugidia za, na vuna dia ta kuahinia na manumanu ta dia na vaivozo kamadia na kedo.

5.27-32 Na apostel kamahi beta dia na kuahi dia kata tani kakava na polea laveve na kaunsil

²⁷ Dia ta pelea na apostel kamahi dia ta mai hoho, dia ta vamadiridia na matana kaunsil kamahi, pale, na hetpris ia hulenidia.

²⁸ Ia ki tani barae ni dia, “Hita ta vatabunimiu matoto beta miu kata vaketekete na hizana kaka kua. Palaka miu te ba vavonuhia matoto a Ierusalem na kami vaketeketea kua, miu kene papadehita na matea kana kaka kena!”

²⁹ A Pita ia mai na apostel kamahi dia ka kolia kana polea dia ka tania, “Hita da hita ta longoria hita ka muri na polea ke Vuvu za, beta hita kata muri na polea kana kaka vetanga.

³⁰ A Vuvu ke habu tubudolu ia e valamari mulehia a Iesus na matea, kaka kua miu ta havenia na huda hai miu ka hubi matehia.

³¹ A Vuvu ki valamari mulehia na matea ki vamiania kiri marorona ki makia kete kara kaka kua kete vamuga ni vatunga dala ni pele mulehia a Israel, kete katia dia na zuka tapunia kadia moge zahazaha, ia ni lohoi bala kadia manaunaua.

³² Hita ta hadavia goloaloa kamahi kua na matahita matoto, hita kamana Vule Tumonga. Na Vule Tumonga, ia a Vuvu da e vala vetania na nuhu kua dia ta lala dia kata lolongoria dia na mumuri na kana polea.”

5.33-42 A Gamaliel e tania habuka na kaunsil kamahi dia kata pole valugu kara apostel kamahi

³³ Kamana na kaunsil kamahi dia ka longoria na polealea kamahi kua, magalidia ki varitihi matoto, dia kene tania dia keteni hubi matehidia.

³⁴ Palaka na Parisi katiu hizana a Gamaliel, ia na tisa katiu kara lo, manumanu laveve dia ka lala dia kata hahada zahenia, ia di madi na pidaka kaunsil kamahi ia geu dia kata pelea na apostel kamahi kua dia na gotala guru na hatama.

³⁵ Ia tani barae na kaunsil kamahi, “Habu tazigu vuni Israel, miu lohoi papa ba muri miu ka katia goloa katiu na manumanu kuari.

³⁶ Miu ta lohoia a Teudas, kua e bele muga, ki vavazahezahenia hizana mule, pale, manumanu

tauka e 400 dia ta muri vona. Palaka ia hubu matoa, pale, manumanu kua dia ta lala dia kata mumuri vona, dia ta bura katiutiu, pale, dia ta balavutuka.

³⁷ Ba muri vona, a Iudas na kaka bukuni Galili katiu, e lohu na taem kara senses; ia ki harehia kabuna manumanu kapou dia ka mumuri vona, palaka ia ve e hubu matoa, nuhu kua dia ta mumuri vona dia ta bura katiutiu.

³⁸ Ki kubarae, ka tania ni miu, tabarae miu na katia goloa katiu na manumanu kua. Miu vatidia na vano! Kua nazia kua dia ta lolohoia dia kata kakatia ni bele na lohoihoia kana kaka vetanga bukuna vulovulo ia da beta kete ma vavano.

³⁹ Palaka kua ta na lohoihoia kua tani pe ni Vuvu, ia mara beta matoto miu na taledia dia na longo; da miu te vavarihubi kamani Vuvu.”

Kana polea e pokizia kadia lohoihoia.

⁴⁰ Pale, dia ta koi kara apostel kamahi hoho, dia ta geu ia vihua dia. Pale, dia ta tani vatuharia ni dia habuka beta ve dia kata ma popole na hizani Iesus, pale, dia ta vatidia dia ta vano.

⁴¹ Na apostel kamahi dia ta vatia na lupua kana kaunsil kamahi kua, dia ka hilohilo matoto na vuna dia ta hatunia e goloa kapou matoto kua dia ta luga bizea kamana puaea na hizani Iesus.

⁴² Na dama laveve, na poloka tempel ia mai na ruma katiukatiu, beta dia na lala dia kata tabaria havadia na vaketeketea kamana rataratanga na Kalohua Kemi kua habuka, a Iesus, ia a Kristus za.

6.1-7 Na apostel kamahi dia te makia manumanu 7 ve dia kata kodonidia

¹ Kilaka kua, kamana na naba kana Kristen kamahi ti luluba, na Kristen kamahi kua dia ta lala dia kata popole matoto ke vuni Grik, dia ta vaigege kamana Kristen kamahi kua dia ta lala dia kata popole matoto na polea Aram*. Nuhu kua dia ta lala dia kata popole matoto ke vuni Grik dia ta padea polea kiridia, dia ka tania habuka, taem dia ta vazenia haninga, beta dia na lala dia kata vavala haninga na kadia tavivine gabugabu.

² Pale, na 12 apostel kamahi dia ta koi lupunia na disaipele laveve, dia ta tani barae, “E beta ni kemi kua tolu kata vatia galangana valavalanga na polea ke Vuvu tolu na hahada ve na galangana vazea na haninga.

³ Habu tai, miu makia manumanu e 7 na pidaka miu, nuhu kua miu ta lala habuka dia ta vonu na Vule Tumonga kamana lohoihoia pa. Tolu kata vala galangana vazea na haninga ni dia.

⁴ Hita, beta hita kata katia galanga motu katiu ve. Kahita galanga ia hita kata lolotu za kamana valavalanga na polea kana Paraha.”

⁵ Manumanu laveve dia ta tania na lohoihoia kua e kemi. Dia ta makia, a Stiven, kaka kua kana bilip e kapou matoto ki vonu ve na Vule Tumonga; ia mai a Filip, a Prokorus, a Nikanor, a Timon, a Parmenas, ia mai a Nikolas bukuni Antiok, beta ia ni na Iuda katiu, palaka e lolotu

---

* **6:1** Polea Aram kadia nuhu kua bukuni Galili na Iuda.

na lotua ke vuni Iuda, palaka kua ti kara Kristen katiu.

⁶ Dia ta pelea nuhu kua vano na apostel kamahi, na apostel kamahi dia ta taruhia limadia na hududia dia ta lotu kiridia.

⁷ Pale, na polea ke Vuvu kini vavana lobia malala. Dama laveve na naba kana disaipele kamahi ni Ierusalem ti luluba taputapu matoto, ia mai ve na kabuna pris kapou, dia ve te muri na polea ke Vuvu dia kene bilip ve.

6.8-15 A vuni Iuda dia ta koto kiri Stiven

⁸ A Stiven, ia e vonu matoto na mahariharia kamana matuhanga ke Vuvu, ki lala kete katia mirakel kapopou na pidaka manumanu.

⁹ Palaka manumanu taza dia ta di madi kiri Stiven dia ta vaigege kamana. Nuhu kua, dia ta bukuna haus lotu katiu ke vuni Iuda kua e kohanga na haus lotu kana nuhu kua ti beta dia ne ma vovora vetanga. Nuhu kua dia a vuni Iuda bukuni Sairini kamani Aleksandria ia mai na provins karua kua a Silisia kamani Esia. Nuhu kua dia ta vaigege kamani Stiven,

¹⁰ palaka ki mara beta dia na dibala na vuna na Vule Tumonga e vala lohoihoia kemi matoto ni Stiven ia ki popole.

¹¹ Kubarae dia ta vano rogo za na manumanu taza dia ta pado rukidia dia kata varaga baraenia polea, dia kata tani barae, "Hita ta longoria a Stiven e dedelahania a Moses kamani Vuvu."

¹² Dia ta katia vairukua kua, dia kene katia manumanu kamana pararaha ke vuni Iuda ia mai na saveman kara lo dia ta di madi kiri Stiven dia ta paho tadoria, dia ta pelea zahe dia ta vamadiria na matani vuni kaunsil kamahi.

¹³ Dia ta pelea manumanu taza dia kata vairuku kirina, nuhu kua dia ta tani barae, “Hita ta longoria habuka kaka kua dama laveve e lala kete dedelahania na ruma ke Vuvu kamana lo ke Vuvu.

¹⁴ Hita ta longoria e tani barae habuka na kaka kua a Iesus bukuni Nasaret da e robea na palaka kua ki pokizia ve na kastam kamahi kua a Moses e vala ki ziho ni dolu.”

¹⁵ Manumanu laveve kua dia ta mimia na poloka lupua kana kaunsil kamahi kua, dia ta hada boroboronia a Stiven, dia ka hadavia damana e babala balika engel katiu.

7

7.1-53 A Stiven e tani kakava polea na matana kaunsil kamahi

¹ Na hetpris ia hulenian a Stiven, “Na polea kamahi kua dia ta papadeho vona, e matoto?”

² A Stiven ki kolia kana hulea ki tani barae, “Habu tazigu kamani habu tamagu, miu longoriau! Na glori ke Vuvu e bele ni tubudolu a Abraham kilangata kua ia e ba vovona ni Mesopotamia, muri kini vano mia ni Haran.

³ A Vuvu ki tani barae vona, ‘Vatia ka kantri kamana ka manumanu nu vano kara garigari katiu kua hau kata vatunga ni niho.’

⁴ Pale, ia vatia na garigari ke vuni Kaldia ki vano mia ni Haran. Muri a tamana ti mate, a Vuvu ia geria ia mai kara garigari kua miu ta mimia vona meni.

⁵ Na palaka kua beta matoto ni vala kana golea katiu vona, beta ve ni vala dihura garigari pitu vona. Palaka a Vuvu e mapamapa vona ki tania vona habuka da ia kamani habu tubuna ba muri, da dia ta pelea garigari kua ki kadia, kilaka kua a Abraham ma beta tuna vona.

⁶ A Vuvu ki tani barae vona, 'Habu kapupu, da dia ta mia na kantri kana manumanu motu, da dia ta karabusianga dia ka kara vora vetanga ki katu zahata ni dia voa na krismas e 400.'

⁷ A Vuvu ki tani barae ve vona, 'Palaka da ta koto kara manumanu na kantri kena dia ta vora vetanga vona, ba muri hau da ta pele mulehidia dia ta gotala na kantri kena, dia ta mai lotu ni niau na malala kua.'

⁸ Pale, a Vuvu ia tania ni Abraham habuka kete vatomutomu kapiropiru tamomohane kete makia habuka ia e katiu kontrak kamani Vuvu. Pale, kamana a Aisak tuni Abraham ti valohua, ia guru habuka wik katiu ti kakava, ia vatomutomuhia. A Aisak, tuna a Jekop, a Jekop habu tutuna e 12 kua dia na habu tubudolu kua.

⁹ Palaka na vuna kua habu tubudolu dia ta hahada potia a Iosep, dia ta salinia a Iosep habuka vora vetanga na manumanu taza. Nuhu kua dia ta pelea kini vano kiri Isip. Palaka a Vuvu beta ni vati vetania a Iosep.

¹⁰ Ia kini vaikoli kirina kini vahozovia kana bizea laveve. Ia vala lohoihoia kemi matoto ni Iosep kubarae ki katiu na king ke vuni Isip ki kulina matoto kiri Iosep, kubarae ia taruhia a

---

7:5 Stt 12.7; 13.15; 15.18; 17.8.   **7:6** Stt 15.13-14.   **7:7** Kis 3.12.

7:8 Stt 17.10-14; Stt 21.2-4; Stt 25.26; Stt 29.31—35.18.   **7:9** Stt 37.11; Stt 37.28; Stt 39.2, 21.   **7:10** Stt 41.39-41.

Iosep ia kara Praim Minista ni Isip ki hada na kantri a Isip laveve ia mai ve e hada ve na ruma kapou kana king.

¹¹ Pale na vitolo kapou ia bele na malala laveve ni Isip kamani Kenan, vitolo kapou matoto ki bele kiri habu tubudolu, dia ka luga bizea kapou matoto.

¹² Kamana a Jekop ki longoria habuka na plaua vona rae ni Isip, ia geria habu tubudolu dia kata vano kiri Isip. Kilaka kua, ia dia te varivuvunia kadia vanoa kiri Isip.

¹³ Dia te vamule boto ruana ve, ia a Iosep ti kalohulohunia ni dia habuka ia azei matoto, pale, a king kini lala horuhoru na famili ke Iosep.

¹⁴ Muri na kua a Iosep ia geu kiri tamana a Jekop, kamana kana famili laveve, kadia naba e 75.

¹⁵ Pale, a Jekop ia ziho kiri Isip. A Jekop kamani habu tubudolu, dia ta varimateai ni Isip.

¹⁶ Podadia laveve e pele muleha ki mai tavuanga na taon a Sekem na poloka matmat kena a Abraham e kadea ni habu tutuni Hamor na moni silva.

¹⁷ Tania na dama kua a Vuvu keteni vaporihia kana kontrak kua ia e katia kamani Abraham ti kokozoho, na naba na kana manumanu ve ni Isip dia te luluba matoto ve.

¹⁸ Pale, ba muri na kaka motu katiu ti kara king ni Isip, kini beta ni lala a Iosep.

7:11 Stt 42.1-2.   **7:13** Stt 45.1; Stt 45.16.   **7:14** Stt 45.9-10, 17-18; Stt 46.27.   **7:15** Stt 46.1-7; Stt 49.33.   **7:16** Stt 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Jos 24.32.   **7:17** Kis 1.7-8.

19 King kua e kati zahatia matoto na kadolu manumanu ki ditaduria matoto habu tubudolu, na vuna e geridia dia kata varaga habu tutudia kua dia ba valohulohu dia na vali matehidia.

20 Kilaka kena ve a Moses ia e valohua ve, ki kapiru mata muli, a Vuvu ki kulina kirina. Dia ka hada poto vona na poloka ruma ke tamana na lingabo tolu.

21 Ba muri dia ta taru gotalania, na tuni king tavine ia pelea kini pata kara tuna.

22 Dia ka sikulnia a Moses na save laveve ke vuni Isip ia ki lala kete kakatia galanga kapopou ki lala kete vala polea matuha.

23 Tania kana krismas ti vano kini 40, ia lohoia kete balahea kana manumanu a vuni Israel.

24 Ia hadavia katiu ni dia na kaka bukuni Isip e huhubia, ia vano kodonia vineka kua, ia hubi matehia na kaka bukuni Isip kua.

25 A Moses e katia golea kua ki lohoia habuka kana manumanu dia kata lohoi lala habuka a Vuvu e geria kete vaikoli kiridia, palaka kana manumanu beta dia na hada lala.

26 Ti dama mule, a Moses e pe paria na kaka Israel rua hiro ta vavarihubi. Ia parakilania kete talotalo ki tani barae ni hiro, 'Mo ta varitazini kua; e kuziha mo kene vavarihubi mule?'

27 Palaka na kaka kua e huhubia ruana kua, e bara katia a Moses ki tani barae kirina, 'Azei ti taruhiho kunu kara kahita paraha koto popole ni hita?'

28 Koto hubi matehiau habuka kua tu hubi matehia na kaka Isip kena ngora?'

7:19 Kis 1.10-11; Kis 1.22.

7:20 Kis 2.2.

7:21 Kis 2.3-10.

7:23 Kis 2.11-15.

²⁹ Tania a Moses ki longo baraenia, ia hava kiri Midian, kini mia balika kaka karukaruanga ia lahi kini taruhia tuna rua.

³⁰ Krismas e 40 vano ki kakava, na engel ia bele ni Moses na poloka haroho e kalakala na hai kote na poloka deset kozoho na potuna a Sainai.

³¹ Kamana a Moses ki hadavia na goloa kua, ia ki lohoi tori matoto na goloa kua e hadavia. Tania ki vahere vano kozoho kete hada kemikemihia, ia longoria na Paraha e tani barae,

³² 'Hau na Vuvu ke habu kapupu, na Vuvu ke Abraham, kamani Aisak hiro a Jekop.' A Moses ki kuahi matoto livuhana ki vavani, ki kuahi keteni vahada matana.

³³ Pale, na Paraha ia tania vona, 'Hulia ka sadel; na palaka kena tu mamadi vona, ia ti garigari tumonga.

³⁴ Hau kava te hadavia na moge zahazaha kua e kakatua na kagu manumanu ni Isip. Kava te longoria kadia halohoa kene ziho kata vagotalani mulehidia na karabus. Mai, kata geri mulehiho nu vano kiri Isip.'

³⁵ A Moses kua hau ta popole vona, ia ia za kua dia ta pole katia dia ka tani barae kirina, 'Azei ti taruhiho kunu kara kahita paraha koto popole ni hita?' Ia za a Vuvu ti geria kete kara kadia paraha ni hada ni dia ni peledia dia na gotala na karabus. Na engel kua e bele vona na haroho kua e kalakala na hai kote, ia e kodonia.

³⁶ Ia peledia gotala ni Isip ki katia mirakel kapopou luba ni Isip, ia mai ni Retsi, ia mai na

krismas e 40 na poloka deset.

³⁷ Ia a Moses ngana za kua e tani barae ni vuni Israel, ‘A Vuvu da e geria kana profet katiu balika hau, da e makia na pidaka miu mule.’

³⁸ Ia, ia za kua e kamana manumanu bukuni Israel dia ka lupu na poloka deset. Ia e kamani habu tubudolu kamana engel kua e pole kamana na potuna Sainai, a Vuvu ki vala vona na polea kua kete vala mahuria, ia kete vala polea kua ni mai ni dolu.

³⁹ Palaka habu tubudolu beta matoto ni kulidia dia kata longoria kana polea. Dia te pala katia dia kene vala lamadia kirina, kini kukulidia dia keteni vavamule kiri Isip.

⁴⁰ Dia ta tania ni Aron, ‘Katia kahita vuvu katiu kua kete vavamuga ni hita. Na vuna ti beta hita ne lala nazia ti bele kiri Moses, na kaka kua e pelehita ka gotala ni Isip!’

⁴¹ Kilangata kena ia kua dia te katia hanunuka bulmakau kote. Dia ta vala opa na hanunuka bulmakau kua dia kene paparau dia kene vavazahenia na hizana golea kua dia mule ta katia.

⁴² Palaka a Vuvu ia vala lamana kiridia kini zuka tapunidia dia kene lolotu na voro kamana lingabo ia mai na vitovito kamahi ve. Kubarae na polea kua e vapolunganga na poloka buk kana profet kamahi ia e tani barae, ‘Miu vuni Israel kilaka kua miu ta mia krismas e 40 na poloka deset, miu ka hubi matehia na bulmakau kamana sipsip miu ka opa vona, miu ta vavala

---

7:37 Lo 18.15-18.   **7:38** Kis 19.1—20.17; Lo 5.1-33.   **7:40** Kis 32.1.   **7:41** Kis 32.2-6.   **7:42** Amo 5.25-27.

opa kamahi kena ni niau, ai? Beta matoto!

⁴³ Miu, na haus sel kena miu ta luluga miu ka lolotu vona, beta ni kagu, ia na haus sel kana vuvu a Molek. Miu ka luluga ve na hanunuka vitovito, kana kamiu vuvu vairukuruku kua a Refan. Ia na hanunukudia kena miu te katia miu kene lolotu ni dia. Kubarae, Hau da ta vaikali kamamiu ka gerimiu miu ka vano mia na garigari kua e pe livutia a Babilon.'

⁴⁴ Kilaka kua habu tubudolu kua dia ta mimia na poloka deset, ia na kadia haus sel ke Vuvu vona. Na haus sel kua, ia e vatunga habuka a Vuvu e mimia kamadia. Kilaka kua dia ta habatia na haus sel kua, dia ta haba muria matoto na hanunuka ruma kua a Vuvu e vatunga ni Moses.

⁴⁵ Ba muri, habu tubudolu dia ta pelea na haus sel kua kamadia, a Josua ki vamuga ni dia, dia ka pelea garigari kana manumanu motu. A Vuvu e vaibura manumanu bukuna kantri kamahi kua dia ka pelea. Dia ka vama diria na haus sel kua na garigari kua ki maimai ki paria na taem ke Devit,

⁴⁶ na kaka kua a Vuvu e lala kete kekemi matoto kirina. A Devit ia ki hulenia a Vuvu habuka kete longo ia ni habatia na ruma kemi katiu kua na habu tubuni Jekop dia kata lolotu ni Vuvu vona.

⁴⁷ Palaka ba muri a Solomon ia ti habatia na ruma ke Vuvu.

⁴⁸ Palaka, a Vuvu kua ia e heta matoto beta ni lala kete mimia na ruma kua manumanu dia ta

---

7:44 Kis 25.9, 40.   **7:45** Jos 3.14-17.   **7:46** 2 Sml 7.1-16; 1 Sto 17.1-14.   **7:47** 1 Kin 6.1-38; 2 Sto 3.1-17.

hahabatia. Habuka kua na polea kana profet e tania,

⁴⁹ ‘Na lagato ia na kagu sia king, na vulovulo ia na palaka ta tataruhia kabegu vona. Kubarae, na ruma zia da miu ta habatia kagu? Na palaka kakei hau kata hivu vona?

⁵⁰ Karae beta hau mule na katia golea laveve kua?’ ”

⁵¹ A Stiven ki tani barae na kaunsil kamahi kua, “Miu manumanu kua miu ta manumanuna bikhet. Polokomiu kamana kamiu lohoihoia ti zobo habuka nuhu kua beta dia na lala a Vuvu. Talingamiu ti zobo kini beta miu ne lala miu kata lolongoria na polea ke Vuvu. Dama laveve miu ta gala miu ka papala katia na polea kana Vule Tumonga, habuki habu tubumiu kua varira.

⁵² Profet kakei varira kua beta habu tubumiu dia na gala zahazaha vona? Beta matoto! Dia ta hubi matehia nuhu kua dia tatani kakava habuka, Na Kakanaka Moge Mahoto da e mai. Na kaka kua ia kava ti mai, miu mule miu kene taruhia na limana hana vagi kamahi miu kene hubi matehia.

⁵³ Miu kua, miu ta pelea na lo na limana engel kamahi, palaka beta miu na mumuri na lo kena.”

7.54-60 Dia ta lubi matehia a Stiven na kedo

⁵⁴ Kamana na kaunsil kamahi dia ka longo baraenia polea ke Stiven, magalidia ki varithi matoto kirina dia ka hara tadoria hazedia kirina.

⁵⁵ Palaka a Stiven, e vonu na Vule Tumonga, ia tunga vatada kara lagato ia hadavia na glori ke Vuvu, ki hadavia ve a Iesus e mamadi na maroroni limani Vuvu.

⁵⁶ A Stiven ki tani barae, “Hadavia, ta hada na lagato e ngapa na Tuna Kaka ki mamadi na maroroni limani Vuvu.”

⁵⁷ Tania ki tani barae, dia ta goe kapopou matoto dia ka taba porotia talingadia, dia ta rovo vano kirina,

⁵⁸ dia ta paho taduria dia ta harehia gotala na taon dia ta lubia na kedo. Na manumanu kua muga dia ta papadea polea kiri Stiven, dia ta taruhia kadia kolos kamahi kozoho na kabena kaka huluvahu katiu hizana a Sol.

⁵⁹ Dia ta lulubia, a Stiven ia ki lolotu ki tatani barae, “Paraha, Iesus, pelea vulegu.”

⁶⁰ Pale, ia dua padonia tutura ki goe kapou matoto ki tani barae, “Paraha, tabarae nu kolia moge zaha kua dia ta katia.” Kamana ki tani barae, ia mate.

8

¹ A Sol ki hadavia golea kua dia ta katia ni Stiven magalina ki malugunia matoto.

8.2-3 A Sol ti gala kini vairohia sios

Kilaka pamuhi kua dia ta lubi matehia a Stiven, dia ta kati zahatia matoto na manumanu bukuna sios ni Ierusalem dia ka vaikali kamadia dia kene varihavai kara palakalaka laveve na distrik ni Iudea kamani Samaria. Palaka na apostel kamahi dia ta ma mimia ni Ierusalem.

² Manumanu taza kua dia ta lala dia kata mumuri papa na lohoihoia kua a Vuvu e lala kete kukulina kirina, dia ta tavunia a Stiven dia ka tangi matehia matoto a Stiven.

³ Palaka a Sol ia ti gala kini vavairohia manumanu na sios. E hohoria ruma katiukatiu, ki hare gotalania tamomohane ia mai tavivine ve ki taruhidia na karabus.

8.4-25 Dia ta kalohunia na Kalohua Kemi ni Samaria

⁴ Nuhu kua dia ta bura katiutiu kara malala laveve, dia te kakalohunia na Kalohua Kemi na palaka laveve kena dia ta bele vona.

⁵ A Filip ia e ziho kara taon katiu ni Samaria ki tani kakava na hizani Kristus vona.

⁶ Tania na kabuna manumanu dia ka longoria polea ke Filip, dia ka hadavia na mirakel kamahi kua ia e kakatia, dia ka tabu longo papa matoto kara kana polea.

⁷ Vule zaha kamahi dia ta gigi hania livuhadia dia ka gogotala na manumanu luba, nuhu livuhadia kamana kabedia e matemate dia ta kemikemi mule, nuhu kua palaka katiu na livuhadia e zaha ia dia ta kemikemi mule ve.

⁸ Kubarae manumanu na poloka taon kua dia ka hilohilo matoto.

⁹ Na kaka katiu na taon kua hizana a Saimon. Ia e lai muli ki lala kete kakatia haihaia ki lala kete kokoli ki lala kete kakatia golea luba, manumanu ni Samaria dia ka lala dia kata hadavia dia ka lala dia kata kukuahinia. Ia ki lala kete vavazahezahenia hizana,

¹⁰ manumanu laveve, nuhu kua dia ta hizanga ia mai manumanu vetavetanga, dia ta lala dia kata hahada zahenia dia ka tatani barae kirina, "Kaka kuari ia na matuhanga ke Vuvu kua e kohanga na matuhanga kapou, ia na kaka kua."

¹¹ Dia ka lala dia kata mumuri na kana polea na vuna ia e lala kete kakatia goloaloa kamahi kua beta dia na lala dia kata hahadavia varira ki bebele dia ka lala dia kata zizipa zahe vona.

¹² Palaka kamana dia ka bilip na polea ke Filip kua ia e kakalohunia na Kalohua Kemi na kingdom ke Vuvu ia mai na hizani Iesus Kristus, dia ta pelea baptais, dia tamomohane kamani tavivine ve.

¹³ A Saimon ve ia e bilip kini pelea baptais. Ia kini mumuri ni Filip kara palaka laveve a Filip e vano kirina. Ia ki hadavia na mirakel kapopou kua a Filip e kakatia ia ki zipa zahe matoto.

¹⁴ Tania na apostel kamahi ni Ierusalem dia ka longoria habuka na manumanu ni Samaria dia te pelea na polea ke Vuvu, dia ta geria a Pita hiro a Jon vano ni dia.

¹⁵ Hiro ta vano bele, hiro ta lotu kiridia habuka dia kata pelea na Vule Tumonga,

¹⁶ na vuna na Vule Tumonga ma beta ni mai na katiu ni dia; muga dia ta pelea baptais na hizana Paraha a Iesus za.

¹⁷ Pale, a Pita hiro a Jon hiro ta taruhia limahiro ni dia, dia ta pelea na Vule Tumonga.

¹⁸ Tania a Saimon ki hadavia na apostel karua kua hiro ta taruhia limahiro na manumanu dia ka pelea na Vule Tumonga, ia pelea moni mai kete vala ni hiro,

¹⁹ ki tania, “Mo vala ve ni niau na matuhanga kena. Hau ve kata taruhia limagu na manumanu ve dia na pelea na Vule Tumonga.”

²⁰ A Pita ki tani barae vona, “Paleka ho kamana ka moni mo na paria zahatanga, na vuna tu

lohoia da tu kadea na presen ke Vuvu na moni?

²¹ Beta magali ni mahoto na matani Vuvu. Kubarae ki mara beta nu mia kamahita na poloka galanga ke Vuvu kua hita ta kakatia.

²² Pokizia magali nu vala lama kara ka lohoihoia zaha kena tu kakatia. Lotu na Paraha nu hulenia kete lohoi bala na lohoihoia zaha kena na poloko.

²³ Na vuna hau ta hadavia habuka poloko e vonu matoto na lohoi zahazahanga, na moge zahazaha ki karabusniho ve.”

²⁴ Pale, a Saimon ia tania, “Mo lotu kirigu na Paraha, kete beta goloa zaha kena mo ta tatania kete bele kirigu.”

²⁵ Pale, na apostel karua kua hiro ta tania na polea kana Paraha ni dia, hiro ka tania ve na goloa kua na Paraha e katia ni hiro. Pale, a Pita hiro a Jon hiro ta vavana vamule kiri Ierusalem, kilaka kua hiro ta vavana hiro ka vavamule, hiro ta kalohunia na Kalohua Kemi na malala luba ni Samaria.

8.26-40 A Filip e vala Kalohua Kemi na kaka katiu bukuni Itiopia

²⁶ Na engel kana Paraha katiu e tani barae ni Filip, “Vano na dala na bagena tolo kiri saut, na dala na poloka deset, kena e pe ni Ierusalem ki ziho kiri Gasa.”

²⁷ Pale, a Filip ia divurutia kini vavana, e vavana vano, ia paria na kaka katiu bukuni Itiopia, kaka kua ia na paraha katiu na gavman ke Kandasi na Kwin kiri Itiopia ki hada na moni laveve kana Kwin kua. E vatomutomuha ve kelenaka kua. Kaka kua ki zahe kiri Ierusalem kete lotu.

28 Na kana vamulea ia e mimia na huduna kana karis, ki hahazenia na buk ke profet Aisaia.

29 Na Vule Tumonga ki tani barae ni Filip, “Vano ho tu vana kozohotia na karis kuari.”

30 Pale, a Filip ia rovo zahe na kitaka karis kua ia longoria na kaka kua e hazenia na buk ke profet Aisaia, ia hulenia, “Tu lohoi lala nazia kena tu hahazenia?”

31 Na kaka kua ki tani barae, “Kata lala zingania, kua ta beta kaka katiu ni vaketekete ni niau vona?” Pale, ia hulenia a Filip kete polo ni mia kamana na huduna karis.

32 Na kaka kua e hazenia na polea kua e vapolunganga na poloka buk Ke Vuvu kua e tani barae, “E vamurua balika sipsip kua kete hubu matoa, habuka tuna sipsip kua kete titira vuluka, ki beta ni vukazia havana ni pole o ni haloho.

33 Dia ta hilenia matoto dia ka vansaet kirina na kotoa, kubarae ki beta vidirika kua manu-manu kete tani polea ni dia na golea kua e bele vona, beta. Dia ta hubi matehia, kini beta ni ma mimia na vulovulo.”

34 Na kaka kua ki hulenia a Filip, “Tania ni niau, azei matoto kua na profet e popole vona, e popole vona mule o e popole na kaka motu katiu?”

35 Pale, a Filip ia vaketekete na kaka kua. Muga ki tani kakava na mining na polea kua na kaka kua e hahazenia. Ba muri ia tani kakava ve na Kalohua Kemi na vuna ni Iesus.

36-37 Dia ta lilia dala ziho, dia ta bele na naru katiu. Na kaka kua ia tania, “Hadavia, naru kua.

Mara beta nu vala baptais ni niau ri kua, beu nazia ba vovona kata katia?”*

³⁸ Pale, ia tania na nuhu kua dia ta rorovongania kana karis dia ta pati. Pale, hiro a Filip hiro ta ziho kara naru a Filip ia vala baptais vona.

³⁹ Dia ta vatia na naru dia ka vamule, na Vule Tumonga kana Paraha ia pelea a Filip, na kaka kua kini beta ni hadavia ve a Filip. Palaka ia e hilohilo matoto kini vavazahenia a Vuvu kini vano kara kana malala.

⁴⁰ A Filip ti ridi ti bele ni Asdot, pale, ia kini vavana lobia malala kua kini vavaketekete na Kalohua Kemi na taon kamahi ia, ia ki bele ni Sisaria.

9

9.1-19a A Sol ti pokizia magalina (Apostel 22.4-16; 26.9-18)

¹ Kilaka kua ve, a Sol ia ba vavakuahinia na disaipel kamahi kana Paraha ki tatania habuka kete vaihubi mate kamadia. Pale, ia zahe bele na hetpris,

² ia hulenia kete vapolungania na pas katiu kete pelea ni vano na haus lotu kamahi ke vuni Iuda ni Damaskus, na leta kua kete tania habuka kua, a Sol ni paria kaka katiu kua e mumuri na dala ke Iesus, ia da e paho tadoria ki pelea ki zahe kiri Ierusalem kete karabusnidia.

³ Pale, ia vatia a Ierusalem ia vavana kiri Damaskus. Tania e vano ki kokozoho ni

* **8:36-37** Na buk baibel Grik bukuni varira e parua polea kua ve, “A Filip ki tania vona, ‘Nu bilip matoto na poloko, ia da tu vazuguva.’ Na kaka kua ki tania, ‘Hau ta bilip matoto habuka a Iesus Kristus ia na Tuni Vuvu.’ ”

Damaskus, na laet kapou matoto katiu bukuna lagato e valutuhia ki balanga lobia.

⁴ Ia dua kara garigari ki longoria na halinga katiu e tani barae vona, “Sol, Sol, e kuziha ku vavairohiau?”

⁵ A Sol ki hule, “Paraha, Ho azei?”

Na halinga kua ki tani barae, “Hau a Iesus, kaka kua tu gala ku kakati zahatia vona.

⁶ Kua madi ho tu vano hoho na poloka taon kapou. Da kaka katiu e tania ni niho nazia koto katia.”

⁷ Manumanu kua dia ta vavana lupu kamani Sol, dia ta ma madi beta katiu ni dia ni pole; dia ta longoria na halinga kua, palaka beta dia na hada kaka katiu.

⁸ A Sol ia lama na garigari, palaka tania e vukazia matana ti mara beta ni hada goloa katiu. Kubarae dia kene pahoria limana dia kene pelea ziho kiri Damaskus.

⁹ Na dama tolu matana e keu, ki beta ni hanihani beu hinumia goloa katiu.

¹⁰ Na disaipel katiu ni Damaskus hizana a Ananias. E manginunginu ki hadavia na Paraha e koi kirina ki tani barae, “Ananias!” A Ananias ki tara ki tani barae, “Hau kua Paraha!”

¹¹ Na Paraha ki tani barae vona, “Vano kara ruma ke Iudas na palaka kua e kohanga na ‘Dala mahoto’ ho tu hule kara kaka katiu bukuni Tarsus hizana a Sol, ia me e lolotu ki mimia.

¹² Na manginunginua kava ti hadavia habuka kaka katiu hizana a Ananias da e mai vona ki taruhia limana vona matana ki kemi mule.”

¹³ A Ananias ki tania, “Paraha, hau te longoria na polea luba na kaka kena kamana kana

galanga zahazaha laveve kua e kakatia na ka manumanu ni Ierusalem.

¹⁴ Ia e mai ri kua kamana pas kana hetpris kua e vala matuhanga vona kete paho tadoria manumanu laveve kua dia ta lala dia kata lolotu na hiza.”

¹⁵ Palaka na Paraha ki tania ni Ananias, “Vano! Na Kaka kena te makia kete katia kagu galanga. Te makia kete vano na manumanu motu kamana king kamahi ia mai ni vuni Israel ve, kete tani kakava hizagu ni dia.

¹⁶ Hau kata vatunga vona na bizea kua ia kete luga, kua ta ia ni tatani kakava hizagu na manumanu.”

¹⁷ Pale, a Ananias ia vavana vano ia hoho na ruma kua. Ia taruhia limana na huduni Sol, ia tani barae, “Tai Sol, na Paraha a Iesus, kaka kua e bele ni niho na dala kua tu pe vona ku mamai, ia e geriau kata mai ni niho koto hada mule na Vule Tumonga kete vonu ve ni niho.”

¹⁸ Na goloa katiu balika kovuka hiha ia dua na matana karua, pale, matana ia kemi mule. Ia madi ia pelea baptais, ^(19a) ba muri ia hanihani livuhana kini bada mule.

9.19b-22 A Sol e kalohunia na Kalohua Kemi ni Damaskus

^(19b) A Sol e mia dama taza kamana disaipel kamahi ni Damaskus.

²⁰ Ba muri vona, ia vano pamuhi za kara haus lotu kamahi ke vuni Iuda kini vavaketekete ni dia, habuka a Iesus ia na Tuni Vuvu.

²¹ Manumanu laveve kua dia ta longoria dia ta ridi matoto dia ka varihulei, “Karae beta ni ia na kaka kua e lala kete gagala zahazaha matoto na

manumanu ke Iesus ni Ierusalem? Karae beta ni mai ri kua, kete paho taturidia ni karabusnidia, ni peledia vano na kadia hetpris?”

²² Palaka a Sol ia ti dopa kini matuha matoto, ia ki vakete kemikemihia matoto ni vuni Iuda ni Damaskus ki vatunga kavakava habuka a Iesus, ia na kaka kua a Vuvu e makia kete pele mulehia kana manumanu. A vuni Iuda dia ka longoria kana polea ki mara beta dia na gegea kana polea.

9.23-25 A vuni Iuda dia te zaha kiri Sol, ia kini haya

²³ Muri na dama luba ti kakava, a vuni Iuda dia ta lupu dia ta taru lupunia kadia polea dia kata hubi matehia a Sol,

²⁴ palaka a Sol ti lala horuhoruvia kadia polea. Dama, marigo dia ta ma tatarengania na geit kamahi kara taon dia kata hubi matehia.

²⁵ Palaka na marigo na disaipel kamahi ke Sol, dia ta pelea zahe kara huduna banis kua e lobia na taon dia ta vamiania na poloka kolopi kapou katiu, dia ta vazihonia ziho na paligena banis kara hatamara taon.

9.26-31 A Sol ia ni Ierusalem

²⁶ A Sol ia vamule kiri Ierusalem, ia parakilania kete lupu kamana disaipel kamahi, palaka dia ta kuahinia, beta dia na bilip habuka ia matoto ti kara disaipel katiu.

²⁷ Palaka a Barnabas ia pelea a Sol vano na apostel kamahi. Ia tania ni dia na golea kua e bele ni Sol kilaka kua ia e vavana kiri Damaskus, ia ki hadavia Paraha, na Paraha ki pole kamana. A Barnabas ki tania ve na apostel kamahi ve kua

a Sol e bada matoto kete tani kakava na hizani Iesus ni Damaskus.

²⁸ Pale, a Sol ia mia kamadia kini vana vetaveta ni Ierusalem, kini beta ni kuahi kete tani kakava hizana Paraha.

²⁹ E pole ki vaigege kamani vuni Iuda kua dia ta lala dia kata popole Grik, palaka dia ta tania dia kata hubi matehia.

³⁰ Tania na habu tazina na Paraha dia ka lala horuhoruvia goloa kua, dia ta pelea ziho kiri Sisaria dia ta geria ia vano kiri Tarsus.

³¹ Kubarae na sios laveve ni Iudea, ni Galili ia mai ni Samaria dia ta mia valugu, na vuna ti beta kaka ni ma vavairohidia. Kubarae na sios kini bada, na Vule Tumonga e vabadangania na sios, manumanu luba kini mai hoho na sios, dia ka lala dia kata hahada zahenia na Paraha.

9.32-35 A Pita e katia a Ainias ki kemi mule

³² A Pita e vavana lobia na palaka laveve, ia vano kete balahea na manumanu ke Vuvu ni Lida.

³³ Ni Lida ia paria na kaka katiu hizana a Ainias, na togana e matemate ki ngongoro za na kiri na krismas e 8.

³⁴ A Pita ki kohania ki tani barae, “Ainias, a Iesus Kristus ti kati kemihiko. Madi nu didia ka dongi.” Kamana a Pita ki tani barae vona, a Ainias ia divurutia ia madi pamuhi.

³⁵ Manumanu laveve kua dia ta mimia ni Lida ia mai ni Saron dia ta hadavia na goloa kua e bele na kaka kua, dia ka bilip laveve na Paraha, dia ka pokizia magalidia.

9.36-43 A Pita e valamari mulehia a Tabita na matea

³⁶ Ni Jopa, na disaipel katiu vona hizana a Tabita, na polea Grik dia ta kohania ni Dokas. Tavine kua dama laveve e lala kete kokodonia ki lala kete kakati kemihia na nuhu kua beta kadia goloaloa vona.

³⁷ Kilaka kua e mazahitia, ia mate, dia ta vazuguvia podana dia ta vangorea na rum ngoro langa na poloka ruma.

³⁸ Malala kua a Lida, ia kozoho ni Jopa; na disaipel kamahi dia ta longoria habuka a Pita ia ni Lida, dia ta geria tamohane rua hiro ta vano virivirinia hiro ka tani barae, “Baribari nu mai kamamiro, taua nu kogo!”

³⁹ A Pita ia vano kamahiro, dia ta kohania hoho ia papane kara rum na huduna ruma. Na gabugabu laveve dia ta madi lobia a Pita, dia ka tatangi dia ka vavatunga ni Pita na zohozhoa laveve kua a Dokas e katikati kilaka kua ia e ba mamahuri ki ba mimia kamadia.

⁴⁰ A Pita ia geridia laveve dia kata gotala na rum; pale, ia padonia tutura ia lotu. Pale, ia tare vano kara podana tavine kua, ia tani barae, “Tabita, lama.” Na tavine kua ia vahada matana, tania ki hadavia a Pita, ia lama ia mia.

⁴¹ A Pita ia pahoria limana ia vamadiria. Pale, ia koi kara nuhu kua dia ta bilip ni Iesus kamana tavivine gabugabu kamahi kua, ia vatunga ni dia habuka a Tabita ti mahuri mule.

⁴² Manumanu laveve ni Jopa dia ta lala laveve na goloa kua e bele, kubarae manumanu luba dia kene bilip na Paraha.

⁴³ A Pita ki mia havarau pitu ni Jopa kamana kaka katiu hizana a Saimon. Kaka kua e lala kete pelea na hulita bulmakau kamahi ki lala kete

vavaida kua kete kakatua goloa luba vona.

10

10.1-8 Na engel e bele ni Kornilius ki vala na polea vona

¹ Na taon kapou a Sisaria na kaka katiu hizana a Kornilius, na kepten kua e hada na 100 soldia kamahi. Ia e bukuna kabuna soldia kamahi kua e kohanga dia na soldia bukuni Itali.

² A Kornilius kamana kana famili laveve dia ta nuhuta lotua matoto, dia ka lala dia kata mumuri papa na lohoihoia ke Vuvu, dia ka lala dia kata kokodonia nuhu kua beta kadia goloaloa vona.

³ Na dama katiu na 3 kilok na garavi e hada na visen katiu. E hada matotonia na engel katiu ke Vuvu, e bele vona ki tani barae vona, "Kornilius!"

⁴ A Kornilius ki hadavia ki kuahi matoto. Ia ki hulenia, "Paraha, tu tani ziha?" Na engel ki tani barae, "A Vuvu ti longoria ka lotua ki lohoia ve ka galanga kua tu lala koto vavala goloaloa na manumanu kua beta kadia goloaloa vona, a Vuvu ki kulina matoto kara ka moge kua.

⁵ Kua geria manumanu taza dia na vano kara taon a Jopa dia na kohania kaka katiu hizana a Saimon, hizana katiu ve, a Pita.

⁶ Ia me mimia kamani Saimon, na kaka kua e lala kete pelea na hulita bulmakau kamahi ki lala kete vavaida kua kete kakatua goloa luba vona, kana ruma e kozoho na vazalea."

⁷ Tania na engel kua e popole kamana ki vatia, a Kornilius ia kohania kana vora rua kamana kana soldia katiu. Na soldia kua ia na kakanaka

lotua ia ki lala kete kakamani Kornilius na dama laveve.

⁸ Ia tania ni dia na goloa laveve kua e bele vona, pale, ia geridia kiri Jopa.

10.9-23 A Pita e hadavia na visen

⁹ Nuhu kua a Kornilius e geridia dia ka vavana, dia ta vano dia ka ngoro na dala ki dama, dia ta vavana mule ti habuka ti belo barae dia te kokozoho na taon kapou, ia na taem kua matoto, a Pita ve ia papane kara huduna ruma kete lotu.

¹⁰ Pale, ia hatunia ti vitolonia, ki kulina ma kete hania goloa katiu, pale, tania dia ka ba vavaida haninga barae kete hania, ia hadavia na visen katiu.

¹¹ E hadavia na lagato e vukaza ia hadavia na goloa katiu balika bolana lavalava kapou. Na goloa katiu ki zazaraha na hirihiripa lavalava kua ki vazihonia ki ziziho.

¹² Na huduna lavalava kua na enimel laveve kua kabedia e garamo, ia mai na goloaloa kamahi kua na taloa, na matabunu, na vuha kamahi kamana manu kamahi kua dia ta lala dia kata bebe na mariaba.

¹³ Pale, na halingana kaka katiu ia tani barae vona, "Pita, lama, hubi matehia nu hania."

¹⁴ A Pita ki tania, "Paraha, mara beta matoto! Hau ma beta matoto na hania goloa katiu kua e beta ni klin na mata, kua ku tabunihita ve vona beta hita kata hania."

¹⁵ Na halingana kaka kua ki pole mule ve ki tani barae vona, "Goloa kua a Vuvu ti katia kini klin, tabarae nu tania e beta ni kemi."

16 Na poloka visen kua, na goloa kua e bele boto tolu, pale, na lavalava kua ia harehi mulehi tapuanga ia zahe kara lagato.

17 A Pita ki ba lolohoi nanazia na visen kua kete paria na mining vona, na manumanu kua a Kornilius e geridia, dia te hule kara ruma ke Saimon, kini vatunganga ruma ke Saimon ni dia, dia kene mai madi na hatama, na geit.

18 Dia ta koi, dia ka hule, habuka a Saimon Pita ia e mimia na ruma kua o beta.

19 A Pita ia e ba lohoihoi na visen kua, na Vule Tumonga ia tania vona, "Saimon, manumanu tolu dia ta kakaze kiriniho.

20 Madi nu zipa ziho ni dia. Ho tu kama-dia, tabarae nu lohoi ruarua, na vuna Hau ta geridia."

21 A Pita ia zipa ziho ia hulenidia, "Hau na kaka miu ta hahada kirina kua. E kuziha miu ka mai?"

22 Dia ka tani barae, "A Kornilius kahita kepten kara 100 soldia, e gerihita, hita ka mai. Ia na kaka pa ki mahoto na matani Vuvu, manumanu laveve bukuni Iuda dia ka lala dia kata hahada zahenia. Na engel tumonga katiu e tania vona habuka kete koi kiriniho nu vano kara kana ruma kete longoria nazia koto tania vona."

23 Pale, a Pita ia koi taturidia kara ruma, ia hada poto ni dia. Ti dama, ia kamadia dia kene lupu vano, manumanu taza bukuni Jopa kua dia ta bilip ni Iesus, dia ta kamadia ve.

10.24-33 A Pita ti vano kara ruma ke Kornilius

24 A Pita kamana nuhu kua dia ta vavana vano dia ka ngoro na dala ki dama dia ta vano bele ni Sisaria. A Kornilius e lala habuka da dia ta lohu

kubarae ia kini koi lupunia habu vineka laveve kamani habu kurakurana dia kene lohu laveve.

²⁵ Tania a Pita ki pe hoho na ruma, a Kornilius ia dua kara kabeni Pita ki ruru matoto vona.

²⁶ A Pita ia pahoria ia vama diria, ki tani barae vona, “Madiri, hau ve na kaka vetanga za kua.”

²⁷ A Pita ki popole kamani Kornilius, hiro kene vavana hoho kara poloka ruma, ia hadavia na kabuna manumanu kapou na poloka ruma.

²⁸ Ia tania ni dia, “Miu ta lala laveve habuka kahita lo e vatabunihita a vuni Iuda habuka beta hita kata vano babalahea o mimia lupu kamana manumanu kua beta dia na lala a Vuvu. Palaka a Vuvu ti vatunga ni niau habuka beta kata hadavia kaka katiu na tania habuka beta ia ni klin o a Vuvu e tabunia beta kata kakamana.

²⁹ Kubarae, tania ka geu kirua, hau ta vavana pamuhi za, beta na hava. Kubarae kata huleni-miu, nazia matoto miu ta geu kirigu vona?”

³⁰ A Kornilius ki tania, “Na dama tolu ti vano na taem kua nina matoto hau ta lolotu, na 3 kilok na poloka kagu ruma, hau ta hadavia na kaka katiu e madi na mugagu, na livuhana kamana kana loholohoa e kalageru,

³¹ ia ki tani barae ni niau, ‘Kornilius, a Vuvu ti longoria ka lotua ki lohoia ve ka galanga kua tu lala koto vavala goloaloa na manumanu kua beta kadia goloaloa vona.

³² Vala polea vano kiri Saimon Pita ni Jopa. Ia me mimia kamani Saimon, kaka kua e lala kete pelea na hulita bulmakau kamahi ki lala kete vavaida kua kete kakatua goloa luba vona, kana ruma e kozoho na vazalea.’

³³ Pale, hau ta geu pamuhi kiriniho, hau ka hate motuniho kua tu mai. Meni kua, kua hita ta lupu laveve na matani Vuvu, hita kata longoria nazia matoto na Paraha e geriho koto tania ni hita.”

10.34-43 A Pita e vaketekete na ruma ke Kornilius

³⁴ Pale, a Pita ia pole ki tani barae, “Meni kua hau te hada lala matotonia pebarae, a Vuvu beta ni lala kete kukulina pati kara manumanu taza za,

³⁵ beta, a Vuvu ia e lala kete kukulina kara manumanu na poloka kantri laveve kua dia ta kukuahinia dia ka mumuri na lohoihoia kua e mahoto.

³⁶ Miu ta lala na polea kua a Vuvu e vala ki mai ni hita manumanu bukuni Israel. Na Kalohua Kemi kua, a Vuvu ia e tania habuka a Iesus Kristus, ia na Paraha kana manumanu laveve, a Iesus ki lala kete kakatidolu tolu na mia papa kamani Vuvu.

³⁷ Miu ta lala nazia kua e bele na malala laveve ni Iudea, varivuvu ni Galili, muri na vaketeketea ke Jon kua ia e tania habuka manumanu dia kata pelea baptais,

³⁸ miu ka longoria ve kua a Vuvu ti makia a Iesus bukuni Nasaret, ki vavonuhia na Vule Tumonga ki vala matuhanga kapou matoto vona. A Iesus ki vavana ki kati kemihia na manumanu ki pele gotalania vule zaha na manumanu kua a Satan e holiholidia, na vuna a Vuvu ia e kakamana.

³⁹ Hita ka hadavia matoto na matahita golea laveve kena ia e kakatia na kantri ke vuni Iuda

ia mai ni Ierusalem. Dia ta havenia na hai dia ka hubi matehia,

⁴⁰ palaka a Vuvu ia valamari mulehia na matea muri na dama tolu, ki vatunga kavakava na manumanu dia ka hadavia.

⁴¹ Beta manumanu laveve dia na hadavia, palaka hita nuhu kua muga a Vuvu ti makihita hita kata hadavia hita na tani kakava. Pale, kilaka kua ia e mahuri mule, hita ta hanihani hita ka hinu kamana.

⁴² Ia ki tani vatuharia ni hita habuka hita kata tani kakava kana polea na manumanu, hita kata kavakavania habuka ia, a Vuvu e makia kete kara jas ni longoria kotoa kana manumanu kua dia ta ba mamahuri ia mai nuhu dia te varimateai kava.

⁴³ Na profet laveve dia ta tani kakava polea ni Iesus dia ka tani barae, na hizana kaka kua nina za, ia da a Vuvu e lohoi bala manaunaua kana manumanu laveve kua dia ta bilip vona.”

10.44-48 Manumanu bukuna kabu motu dia ta polea ve na Vule Tumonga

⁴⁴ A Pita e ba popole na polea kamahi kua, na Vule Tumonga ia vonu na manumanu laveve kua dia ta lolongoria kana polea.

⁴⁵ Na disaipel kamahi kua bukuni vuni Iuda kua dia ta kamani Pita dia ka mai, dia ta zipa zahe matoto habuka a Vuvu ti vala ve na presen kana Vule Tumonga na manumanu kua beta dia

na bukuni Iuda,*

⁴⁶ na vuna dia te longoria habuka kua dia te popole na pole matotoa kana manumanu motumotu, dia kene vavazahenia a Vuvu. Pale, a Pita ia tani barae,

⁴⁷ “Manumanu kua dia te pelea na Vule Tumonga balika tolu, azei da ti vatabunidia kete beta dia kata pelea baptais na naru habuka tolu ta pelea baptais?”

⁴⁸ Pale, a Pita ia geu dia ta vala baptais ni dia na hizani Iesus Kristus. Pale, na manumanu dia ta baptais hozo, dia ta hulenia a Pita kete mia dama taza ve kamadia.

11

11.1-18 A Pita e vamule kiri Ierusalem ki kalohunia na goloa laveve kua e bele

¹ Na apostel kamahi ia mai nuhu kua dia ta bilip ni Iudea dia te longoria habuka nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, dia te pelea ve na polea ke Vuvu.

² Kubarae, a Pita ia vamule zahe ni Ierusalem, na disaipel kamahi kua dia ta ba babada na makina vatomotomua dia ta pole kirina,

³ dia ka tania, “Ho kua tu vano hoho na ruma kana nuhu kua beta ni vatomotomuhadia, ku hanihani kamadia.”

⁴ Pale, a Pita ia tania ni dia na goloa laveve kua e bele vona. Ia e tani barae,

---

* **10:45** Nuhu kua bukuni vuni Iuda, dia ta lala mumuri na makina vatomotomua, dia ta lala hita manumanu ke Vuvu. Nuhu kua beta ni bukuni vuni Iuda, beta dia ta lala mumuri na makina vatomotomua, kubarae dia beta manumanu ke Vuvu.

⁵ “Hau ta mimia na taon kapou a Jopa ka lolotu, hau ta hadavia na visen katiu, ta hadavia, na goloa katiu e balika lavalava kapou matoto katiu e ziziho, na goloa katiu ki pahoria na hirihiripa lavalava kua ki vazihoanga na lagato ki ziziho, na goloa kua ki ziho ni niau.

⁶ Ka tunga papa kara poloka lavalava kua, hau ta hadavia na enimesel kamahi kua manumanu dia ta lala dia kata hahada poto vona ia mai na enimesel kamahi kua bukuna mugomugo, ia mai na goloaloa kamahi kua na taloa, na matabunu, na vuha kamahi kamana manu kamahi kua dia ta lala dia kata bebe na mariaba.

⁷ Hau ka longoria na halingana kaka katiu e tani barae ni niau, ‘Pita, madiri, nu hubi matehia nu hania.’

⁸ Hau ka tani barae, ‘Paraha, mara beta matoto! Hau ma beta matoto na hania goloa katiu kua e beta ni klin na mata, kua ku tabunihita ve vona beta hita kata hania.’

⁹ Na halingana kaka kua na lagato e pole mule ve ki tani barae ni niau, ‘Goloa kua a Vuvu ti katia kini klin, tabarae nu tania e beta ni kemi.’

¹⁰ E boto tolu goloa kua e bele, ba muri ia hare muleha lavalava kua zahe mule kara lagato.

¹¹ Kamana na goloa kua e bebele ni niau, na kaka tolu e geura dia, dia ka pe ni Sisaria dia ka mai dia kata hada kirigu, dia te bele na ruma kua hau ta mimia vona.

¹² Na Vule Tumonga ki tania ni niau habuka beta kata lohoi ruarua habuka kua kata kamadia. Habu tazidolu bukuni Jopa kua dia ta bilip ni Iesus, dia e 6, kua dia ta kamaniau hita ka lupu vano hoho na ruma kana kaka kua.

¹³ Na kaka kua ki tania ni hita kua habuka kua ia e hadavia na engel e bele vona na kana ruma ki tani barae vona, 'Geu kiri Saimon kaka kua e kohanga ve ni Pita ni Jopa ni mai.

¹⁴ Ia da e vala ni miu na Kalohua kua kete katia a Vuvu ni vaikoli kiriniho kamana manumanu laveve na ka ruma.'

¹⁵ Tania ka ba varivuvunia kagu polea barae, na Vule Tumonga ia vavonuhidia balika za kua e bele varivuvu ni dolu.

¹⁶ Pale, hau te lohoi mulehia na polea kana Paraha kua ia e tani barae, 'A Jon ia e vala baptais ni miu na naru, palaka miu da miu ta pelea baptais na Vule Tumonga.'

¹⁷ Kubarae, kua a Vuvu ni vala presen kana Vule Tumonga ni dia habuka kua ia e vala ni dolu, nuhu kua tolu ta bilip ni Iesus Kristus, hau azei kua kata tania habuka a Vuvu beta kete katia goloa kua?"

¹⁸ Kamana dia ka longoria na polea ke Pita, pale, beta ve dia na ma popole. Beta, dia te vazahenia a Vuvu, dia ka tani barae, "Kua tolu te lala, a Vuvu ti vatia manumanu kua beta dia na lala a Vuvu, dia kene pokizia magalidia dia kene tare poki dia kene zuka tapunia kadia moge zahazaha, dia kene pelea mahuria."

11.19-30 Manumanu bukuni Antiok dia te kara Kristen

¹⁹ Nuhu kua dia ta varihavai kilaka kua e hubu matoa a Stiven dia ka bura katiukatiu, dia ta varihavai dia ka bele ni Fonia, ia mai na ailan a Saiprus kamani Antiok dia kene kakalohunia na

Kalohua Kemi ni Iesus ni vuni Iuda za kua dia ta lololi na palakalaka kamahi kua.

²⁰ Palaka, taza ni dia, nuhu kua bukuni Saiprus kamana taon a Sairini, dia ta vano kiri Antiok dia kene popole ve kamana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, dia kene tatania ni dia na Kalohua Kemi na Paraha a Iesus.

²¹ Dia ta vano kamana matuhanga kana Paraha, kubarae manumanu luba dia ka bilip dia kene kara disaipel kana Paraha.

²² Tania dia manumanu na sios ni Ierusalem dia ka longoria polea na golea kua, dia ta geria a Barnabas kiri Antiok.

²³ A Barnabas ki bele ni Antiok ki hadavia habuka e limoha a Vuvu ti kati kemihia matoto ni dia, kubarae ia kini hilohilo, kini vabadangani-dia, dia kata muri papa na Paraha dama laveve.

²⁴ A Barnabas ia na kaka mata muli, ki vonu na Vule Tumonga kana bilip ki matuha matoto, kubarae manumanu luba matoto dia kene mai hoho na kabu kana Paraha.

²⁵ Ba muri na kua a Barnabas ia vano kiri Tarsus kete kaze kiri Sol,

²⁶ e paria a Sol, ia kohania hiro ta vamule kiri Antiok. A Barnabas hiro a Sol hiro ta mia krismas katiu hiro ka gala kamana sios ni Antiok hiro ka vaketekete na manumanu luba matoto. Na disaipel kamahi, e muga ki valanga na hiza kua "Kristen" ni dia ni Antiok.

²⁷ Kilaka kua ve na profet taza dia ta pe ni Ierusalem dia ka ziho kiri Antiok.

²⁸ Katiu ni dia hizana a Agabus, ia e madi kamana matuhanga kana Vule Tumonga, ia tania habuka, da na vitolo kapou e bele na palaka

laveve na garigari. (Na vitolo kapou kua ki bele na taem kua a Sisar Klodus e king.)

²⁹ Kubarae na disaipel kamahi, katiukatiu ni dia, e vala moni kua ia e dangea kete vala, dia kata kodonia nuhu kua ni Iudea;

³⁰ dia ta vilehia moni kua, dia ta vala polea ni Barnabas hiro a Sol hiro kata zahe vala.

12

12.1-5 A Herot e hubi matehia a Jems, ki karabusnia a Pita

¹ Kilaka kena, ia kua a King Herot e paho tadoria nuhuta lotua taza. E lohoia kete kati zahatia ni dia.

² Ki geu ve dia ka hubi matehia a Jems, tazini Jon na bainat.

³ Kamana ki hadavia habuka a vuni Iuda dia ta magali katiu kamana, ia kaze ve kiri Pita ia haba tadoria. Goloa kua e bele matoto na kadia dama kapou na Bret Beta Yis.

⁴ E haba tadoria, pale, ia vahohoria na karabus, ia vala a Pita na limana kabuna soldia e garamo. Garamo, garamo na kabu katiu. A Herot e lohoia kete pelea ni gotala ni hulehulenia, muri na kadia dama na Pasova.

⁵ A Pita ia ma mia na poloka karabus, palaka manumanu na lotua dia ta ma bada lotu ni Vuvu kete kodonia.

12.6-19 Na engel katiu e kodonia a Pita ki vatia karabus

⁶ Na marigo muga na dama kua a Herot e makia kete hulehulenia a Pita, a Pita ia e ngongoro na pidaka soldia rua, e rotua na sen

rua, na gat kamahi dia ka mamadi na hatamara haus karabus.

⁷ Na engel katiu kana Paraha ia e bele valutu, na laet kapou ki balanga poloka haus karabus kua. Na engel kua ia pahoria hiripi Pita ia vakongania ki tania, “Baribari, madi tapu.” Pale, na sen rua kua ia pahu na limana karua kini dua.

⁸ Pale, na engel ia tania vona, “Taza ho na ka lete ho tu lohoria ka su.” A Pita ia katia. Na engel ki tani barae ve, “Kukuliho na ka kale havuhavua ho tu muri ni niau.”

⁹ A Pita ia muri vona gotala na haus karabus, palaka ki beta ni lohoi vutuhia habuka na goloa kua na engel e kakatia e matoto, na vuna e lohoia ki tania e manginunginu.

¹⁰ Hiro ka pe hutu na kabuna gat katiu hiro ka vano pe hutu ve na ruana kabuna gat taza ve pale, hiro ta vano bele na geit kara karabus kua e katua na ain, kua e tare gotala kara dala kua e vano kara taon. Na geit kua ia mule e ngapa, hiro ta gotala, tania hiro ta pe vano na dala katiu, pale, na engel ia zuka tapunia.

¹¹ Pale, a Pita ia ti ba lohoi vutuhia kini tania, “Kua, te lala matotonia habuka na Paraha e geria kana engel kete pele mulehiau na limani Herot ia mai na goloa kua a vuni Iuda dia ta lohoia dia kata katia ni niau.”

¹² Kamana ki lohoi vutuhia goloa kua e bele vona, ia vano kara ruma ke Maria titinani Jon, a Jon hizana katiu ve a Mak, manumanu luba dia ta lupu vona dia ka lolotu.

¹³ A Pita ia mai hubia na doa kapou na hatama, na tavine vora katiu hizana a Roda ia mai kete

vukazia na doa.

¹⁴ Tania ki longo lala a Pita, ia ki hilohilo matoto kini beta ni vukazia na doa ia rovo vamule vano, ia tania ni dia, “A Pita kuari na hatama!”

¹⁵ Dia ka tania kirina, “Ho tauka tu batola.” Palaka ti bada kini tatania, dia ta tani barae, “Tauka na kana engel kena.”

¹⁶ Palaka a Pita ia ma huhubia na doa, tania dia ka vukazia na doa dia ka hadavia, dia ta lohoi tori matoto.

¹⁷ Pale, a Pita ia pole na limana za ki vatunga habuka dia kata zodo, pale, ia tania ni dia na golea kua na Paraha e katia vona ki pele gotalani mulehia na haus karabus. Ki tani barae ni dia, “Miu kalohu hoto ke Jems * kamana habu tazidolu taza ve.” Pale, ia vatidia kini vano kara palaka motu katiu.

¹⁸ Ti dama, na soldia kamahi dia ta kuahi dia ka lohoi tori habuka, a Pita ti kiri ve matoto.

¹⁹ A Herot ia geu dia ta hada kirina, palaka beta dia na paria. Pale, a Herot ia hulehulenia na soldia kamahi, pale, ia geu dia ta vaihubi mate kamadia. Pale, a Herot ia vatia Iudea kini ziho kiri Sisaria kete mia vona.

12.20-25 A Herot ti mate

²⁰ A Herot e vavarikori kamani vuni Tair kamani vuni Saidon. Kubarae dia ta lupu, dia ta zahe, dia kata pole kamana. Dia ta muga, dia ka tani hoto ke Blastus, ia na kaka kua e hahada na goloaloa kana king, dia ta hulenia kara magali kemia. Na vuna dia ta mimia za na haninga kua na king e vavala ni dia.

---

* **12:17** A Jems kua ia na tazini Iesus (hada Galesia 1.19).

²¹ Na dama kua dia ta makia dia kata hada a Herot vona, ia e zohozoho ki mimia na kana sia king, ki popole kamana manumanu.

²² Na manumanu dia ka goe dia ka tani barae, “Na halingani vuvu kua, beta ni kana tinoni.”

²³ Kamana pamuhi za, na vuna kua a Herot beta ni hahate motunia a Vuvu, na engel kana Paraha ia katia ia mazahitia ia ngoro, na mata-mata kamahi dia ta hania ia mate.

²⁴ Palaka na polea ke Vuvu ti dopa kini kakapou kini vana lobia palakalaka.

²⁵ Tania a Barnabas kamani Sol hiro ka vahozovia kahiro galanga ni Ierusalem, hiro ta vamule kiri Antiok, hiro ta pelea a Jon, kaka kua e kohanga ve ni Mak ki kamahiro.

13

13.1-3 Dia ta makia a Barnabas hiro a Sol kete geura hiro kara galanga ke Vuvu

¹ Manumanu ke Vuvu ni Antiok, taza ni dia na profet ia mai taza ni dia na tisa. Hizadia a Barnabas, ia mai a Simeon hizana katiu ve a Niger, ia mai a Lusius bukuna taon a Sairini, ia mai a Sol, ia mai a Manain (kaka kua, e vanga ruanga kamani Herot na nabawan king, ki paraha).

² Kamana dia ta lolotu dia ka mamahoho, na Vule Tumonga ia tania, “Miu maki kakava kagu a Barnabas hiro a Sol kara galanga kua hau ta kohanihiro kirina.”

³ Pale, muri na kadia lotua, dia ta taru langaria limadia ni hiro dia ta gerihiro vano.

13.4-12 A Barnabas hiro a Sol hiro te kalohunia na Kalohua Kemi na ailan Saiprus

⁴ Hiro rua kua, na Vule Tumonga ia gerihiro ziho kiri Selusia, hiro ta polo na vaga vano kara ailan Saiprus.

⁵ Tania hiro ta vano bele ni Salamis, hiro ta tani kakava na polea ke Vuvu na poloka haus lotu kamahi ke vuni Iuda. A Jon ia e kamahiro za kete kokodonihiro.

⁶ Hiro ka vana lobia na malala laveve na ailan kua, hiro ta vano bele na malala katiu hizana Pafos. Na palaka kua dia ta paria na kaka Iuda katiu, ia na profet vairukuruku katiu, ki kakanaka taetaea kamana muli, hizana a Barjisas.

⁷ Ia e lala kete mimia kamana gavana kara ailan kua, a Sergius Paulus. Gavana kua ia kaka katiu kua kana lohoihoia vona, ia ki geu kiri Barnabas hiro a Sol, na vuna e kulina kete longoria na polea ke Vuvu.

⁸ Na kaka lai muli kua, na pole matotoa Grik, dia ta lala dia kata kokohania, ni Elimas, e gegea a Pol hiro a Barnabas, ki parakilania kete katia na gavana kua kete beta kete bilip.

⁹ Pale, a Sol, hizana katiu ve a Pol, e vonu na Vule Tumonga, ia hada boroboronia a Elimas ia tania,

¹⁰ “Ho tuna hanitu, ku vagi kana golea laveve kua e mahoto! Ho tu vonu matoto na mogepa ngaroa kamana vairukua. Mara beta nu tabaria hava kua tu paparakilania koto pokizia na moge mahoto laveve ke Vuvu ni kara vairukua?

¹¹ Kua na limana Paraha ti hubiho. Da tu keu, ki havarau pitu da beta koto hadavia na matana

voro.” Kamana a Pol ki tatani barae, na golea katiu balika habuhabu, e rodorodoa matoto, ia kari havuti pamuhia na matani Elimas, pale, ia kini babakaka kini huhule tori kaka kete pahoria ni vatunga dala vona.

¹² Tania na gavana kua, ki hadavia na golea kua e bele, ia bilip pamuhi, na vuna polea kana Paraha e padea matoto poloka.

13.13-52 A Barnabas hiro a Sol hiro ta vaketekete na Kalohua Kemi ni Antiok na distrik Pisidia

¹³ A Pol kamana nuhu kua dia ta kakamana dia ta vatia Pafos, dia ta polo na vaga vano bele ni Perga, na provins Pamfilia, dia ta bele vona, a Jon ia vatidia ia vamule kiri Ierusalem.

¹⁴ Dia ta vatia a Perga dia ta ma pe liuliu zahe ni Antiok na distrik Pisidia. Na Sabat dia ta hoho na haus lotu ke vuni Iuda dia ta mia.

¹⁵ Dia ta ridim na lo kamana buk profet hozo, na nuhu kua dia ta hahada na haus lotu ke vuni Iuda dia ta hulenidia dia ka tania, “Habu tai miu ta hate motu, kua ni kamiu polea vona miu kata vabadangania manumanu vona, miu ta pole.”

¹⁶ A Pol ia madi ia talea manumanu na limana, ia tani barae, “Manumanu bukuni Israel ia mai miu manumanu motu kua beta miu na Iuda matoto, palaka kua miu te lolotu ve ni Vuvu, miu longoriau!

¹⁷ A Vuvu, ke vuni Israel e makia habu tubuhita; ki vatuharidia kilaka kua dia ta vovora ni Isip, na vuna na kana matuhanga kapou, ia ki pele mulehidia, dia ka gotala ni Isip,

18 ia ki hada poto ni dia na poloka deset na krismas e 40,

19 a Vuvu ki vairohia na zukazuka e 7 na kantri Kenan, ia vala na garigari na kana manumanu, dia kata pelea kadia garigari kua.

20 Goloaloa kua e bele, kozo kete pelea krismas e 450. Muri vona, a Vuvu ia makia jas kamahi dia kata vahotovia kadia mianga ki mule na taem a Samuel ti kara profet.

21 Pale, dia ta hule kara king, a Vuvu ia vala a Sol tuni Kis, na zukani Benjamin, ki hada ni dia na krismas e 40.

22 A Vuvu ia pele kakava a Sol ia makia a Devit kini king. Ia ki tani kakava vona ki tania, 'Hau te paria a Devit tuni Jesi, na kaka kua e mumuri matoto na polokogu, ia da e muri matoto na goloa laveve kena e kuligu kata katia.'

23 Ia na zukani Devit za kua a Vuvu ti vala na kakanaka vaikolia a Iesus, habuka kua e mapamapa ni dia.

24 Muga na belea ke Iesus, a Jon ia e ratarata na manumanu dia kata pokizia magalidia dia na pelea baptais.

25 Ti kozoho a Jon keteni vahozovia kana galanga ia ki hulenidia ki tania, 'Miu ta lohoia hau azei matoto? Beta ni hau na kaka kena. Beu, palaka ia e ba mumuri ni niau, hau ki beta na kaka pa na dangea kata hulua motana kana sandel.'

13:18 Nam 14.34; Lo 1.31.   **13:19** Lo 7.1; Jos 14.1.   **13:20** Het 2.16; 1 Sml 3.20.   **13:21** 1 Sml 8.5; 1 Sml 10.21.   **13:22** 1 Sml 13.14; 1 Sml 16.12; Sng 89.20.   **13:24** Mk 1.4; Lu 3.3.   **13:25** Jo 1.20; Mt 3.11; Mk 1.7; Lu 3.16; Jo 1.27.

²⁶ Habu tazigu, habu tubuni Abraham, ia mai miu nuhu motumotu kua miu ta bilip ni Vuvu, e valanga na polea na pele mulemulea kua ni dolu.

²⁷ Na manumanu bukuni Ierusalem ia mai kadia pararaha kamahi, beta dia na hada lala a Iesus, dia ka hubi matehia, kini pori matoto na polea kua na poloka buk na profet kamahi, kua dia ta hahazenia na Sabat laveve.

²⁸ Beta dia na paria vuvuna goloa zaha katiu kua kete nap kete mate vona, palaka dia ta hulenia a Pailat kete hubi matehia.

²⁹ Kamana dia ka katia goloa laveve kua e vapolunganga ki tanga kete katua vona, dia ta pelea zipa na kruse, dia ta tavunia na poloka lovo.

³⁰ Palaka a Vuvu ia valamaria na matea,

³¹ na dama luba, nuhu kua dia ta kamana dia ka pe ni Galili dia ka zahe kiri Ierusalem, dia ta hadavia. Ia dia te tatani kakava na polea ke Iesus na kadolu manumanu.

³² Hita ka tatania ni miu na Kalohua Kemi: Goloa kua a Vuvu e mapamapa ni habu tubudolu,

³³ ti pori matoto ni dolu, habu tubudia, kua e valamari mulehia a Iesus. Habuka kua e vapolunganga na ruana sapta na poloka buk song ki tanga:

‘Ho na Tugu, meni Hau te kara Kamama.’

³⁴ E matoto kua a Vuvu e valamaria na matea, ki mara beta ve ni mavuru na poloka lovo, habuka kua e tanga na polea kua, ‘Da ta kati kemihia

---

13:28 Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lu 23.21-23; Jo 19.15.   **13:29**
Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lu 23.50-56; Jo 19.38-42.   **13:31** Ap
1.3.   **13:32** Sng 2.7.   **13:34** Ais 55.3.

matoto ni miu ka vala goloa kemikemi matoto ni miu, habuka kua varira ta mapamapa ni Devit. Na goloa kua, da e bele matoto habuka kua ta tania.'

³⁵ Na polea katiu ve e vapolunganga ki tani barae ve voa, 'Mara beta nu vatia ka Kaka Tumonga ni mavuru na poloka lovo.'

³⁶ Kilaka kua na taem ke Devit, ia e katia galanga laveve ke Vuvu, ia mate, kini tavuanga kamani habu tubuna, na podana kini mavuru na poloka lovo.

³⁷ Palaka na Kaka kua a Vuvu e valamaria na matea, beta ni mavuru na poloka lovo.

³⁸ Ki kubarae, habu tazigu, hau e kuligu miu kata lala kubarae, ia ni Iesus za kua na makina lohoi balabalanga na manaunaua kamahi, ti kavakavanga ni miu.

³⁹ Ni Iesus za manumanu laveve kua dia ta bilip ia dia te mahoto matoto na goloa laveve kena na lo ke Moses e tania mara beta nu mahoto vona.

⁴⁰ Miu lohoia tabarae na polea kua na profet kamahi dia ta tania ni bele ni miu,

⁴¹ 'Hada, miu nuhuta pole valabilabia kara polea ke Vuvu, da miu ta lohoi toritori, miu ka golugolu, na vuna Hau da ta katia goloa katiu na kamiu taem kua, ki mara beta miu na bilip vona, ia vata kua ta kaka katiu ni tania ni miu.' "

⁴² Tania a Pol hiro a Barnabas hiro ta vatia na haus lotu ke vuni Iuda, na manumanu dia ta koi tadurihiro, dia ka tania, "Na Sabat muri mo kata pole dopa na polea kua meni mo ta popole vona."

⁴³ Kamana dia ka hozo, a vuni Iuda luba kamana manumanu motumotu bukuna kabu

motu, palaka dia kene mumuri na makina lotua ke vuni Iuda, dia ta muri ni Pol hiro a Barnabas, hiro ta pole kamadia, hiro ka vabadanganidia, dia kata ma bada na mahariharia ke Vuvu.

⁴⁴ Na Sabat muri, kozoho kete manumanu laveve na taon kapou kua dia ta mai lupu dia kata longoria na polea ke Vuvu.

⁴⁵ Tania a vuni Iuda dia ka hadavia na kabuna manumanu kua, magalidia ki zaha matoto, pale, dia kene pole zahatia na polea kua a Pol e tatania.

⁴⁶ Palaka, a Pol hiro a Barnabas, hiro ta dopa pole hiro ka tani barae, “Miro kata muga vala polea ke Vuvu ni miu. Palaka na vuna kua miu te pala katia na polea kua, ia ti balika miu te tania, ‘Hita beta ni kulihita hita kata mahuri roro.’ Ki kubarae, miro da miro te vano na nuhu kua beta dia na lala a Vuvu.

⁴⁷ Na vuna na Paraha e tani vatuharia ni miro kubarae, ‘Hau te katiho kunu kara laet kara nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, kete nap koto kodonia na manumanu laveve na vulovulo, kata pele mulehidia.’ ”

⁴⁸ Kamana nuhu kua beta dia na Iuda, dia ka longoria na polea kua, dia ta hilohilo dia ka vavazahenia na polea kana Paraha; ia mai nuhu laveve kua a Vuvu ti makidia kava dia kata pelea mahuri roroa, dia ta bilip ve.

⁴⁹ Na polea kana Paraha ki vana lobia na malala laveve na distrik kua.

⁵⁰ Palaka a vuni Iuda dia ta pado pokipokizia magalini tavivine kua dia ta hizanga na taon kua, dia ka lala dia kata lolotu kamadia, ia mai pararaha kara taon kua. Pale, dia ta kavunia

manumanu dia kata zaha kiri Pol hiro Barnabas, dia kene kalinganihiro na distrik kua.

⁵¹ Hiro ta pali tubinia na havuhavu na kabehiro, hiro kata vatunga kakava habuka moge dia ta katia ni hiro beta ni kemi, pale, hiro kene vano kiri Aikoniam.

⁵² Na disaipel kamahi dia kene vonu matoto na hilohiloa kamana Vule Tumonga.

14

14.1-5 A Pol hiro a Barnabas hiro ta vala polea ni Aikoniam

¹ Ni Aikoniam, a Pol hiro a Barnabas hiro ta vano kara haus lotu ke vuni Iuda habuka kua hiro ta katia ni Antiok. Hiro ka vala polea vona, hiro ta vala kemikemihia matoto polea, kubarae a vuni Iuda luba matoto kamana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu luba ve, dia ta bilip.

² Palaka a vuni Iuda kua beta ni kulidia dia kata bilip, dia ta pado pokipokizia lohoihoia kana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, dia kene katidia dia kene zazaha kara nuhu kua dia ta bilip.

³ Palaka, a Pol hiro a Barnabas hiro ta mia havarau ni Aikoniam. Beta hiro na kuahi hiro kata tani kakava na polea na mahariharia kana Paraha. Na Paraha ve ki vala na matuhanga ni hiro, hiro kata katia na mirakel kapopou. Na Paraha ia ti kubaraenia, ia kini vatunga kavakava na manumanu habuka, polea kua hiro ta vavala, ia e limoha.

⁴ Na manumanu bukuna taon kua dia kene varipe vulavulahi, dia taza dia te kamakamani

vuni Iuda, dia taza dia te kamakamana apostel karua.

⁵ Pale, a vuni Iuda kamana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, dia ta taru lupunia kadia polea kamana kadia pararaha, dia kata hubihiro, dia na lubi matehihiro na kedo.

14.6-20 A Barnabas hiro a Pol hiro ta vala polea ni Likonia

⁶ Palaka hiro ta lala horuhoruvia na golea kua, hiro ta hava vano kara taon karua kua a Listra hiro a Derbe na distrik a Likonia. Hiro ta vano ve na malala kamahi kua e kozoho na taon karua kua,

⁷ hiro kene kakalohunia na Kalohua Kemi na palaka kamahi kua.

⁸ Na malala kua a Listra, na kaka katiu kabena e matemate, e valohua kabena ki matemate, ki beta ni vavana.

⁹ Ia mia ki lolongoria a Pol kua e popole. A Pol ia tunga vano matoto kirina, ki hadavia habuka kaka kua e bilip ki dangea kete kemi mule.

¹⁰ Kubarae, a Pol ia goe ki tani barae, “Madi na kabe karua!” Tania a Pol ki tani barae, na kaka kua ia divurutia ia madi kini vanavana.

¹¹ Kamana na kabuna manumanu kua dia ka hadavia na golea kua a Pol e katia, dia ta goe na kadia pole matotoa a vuni Likonia, dia ka tani barae, “Na vuvu kamahi dia te bagobago dia kene kara kaka dia kene ziho ni dolu.”

¹² A Barnabas dia te kohania ni vuvu Sus, a Pol dia te kohania ni vuvu Hermes, na vuna a Pol, ia na kaka kua e kara havahiro ki popole kahiro.

¹³ Na haus lotu kua dia ta lala dia kata lolotu na kadia vuvu a Sus vona, ia e madi kozoho na hatama na banis kua e lobia na taon. Na

pris kara haus lotu kua, ia pelea na bulmakau kamahi kamana palaua taza dia ta turia dia ka kutu lupunia, dia ta pelea mai kara hatamara geit na taon kua, na vuna na manumanu dia te lohoia dia keteni vala opa ni vano ni Barnabas hiro a Pol.

¹⁴ Palaka tania na apostel karua kua a Barnabas hiro a Pol, hiro ka lala paria na goloa kua dia paparakilania dia kata katia, hiro ta bara terehia kahiro zohozohoa hiro ta rovo vano gotala na kabuna manumanu kua, hiro ka goe hiro ka tani barae,

¹⁵ “E miu, miu ta kukuziha kua? Miro na kaka vetanga za kua balika miu. Miro ka pelea na Kalohua Kemi ki mai ni miu, miro ka tatania ni miu habuka miu kata vala lamamiu kara goloa vetanga kena miu ta lolotu vona, miu na tare poki miu vano ni Vuvu kua e mahuri. Ia kua e katia na lagato kamana garigari kamana dazi ia mai na goloaloa laveve na poloka.

¹⁶ Muga, a Vuvu ia e hada vetania za manumanu dia ka kakatia goloa za na kadia lohoihoia.

¹⁷ Palaka beta ni habuka ni paritigi matoto ni miu, ni beta miu na lala ia. Ia e lala kete vatunga kakava kana kemia kirimiu, ki lala kete vavala huza ni pe na lagato ni ziho ni miu, ki lala kete katia haninga na vanua ni bele papa matoto. Ia ki lala kete vavala haninga kapopou ni miu ki katia polokomiu ki hihilohilo matoto.”

¹⁸ Hiro ta tani barae ni dia, palaka manumanu dia ta bada matoto za dia kata vala opa ni hiro, palaka ki betaka.

¹⁹ Pale, a vuni Iuda taza dia ta pe ni Antiok kamani Aikoniam dia ka mai, dia ta pado pokipokizia na magalina kabuna manumanu kua, dia ta lubia a Pol na kedo, dia ta harehia gotala na taon dia ta zuka tapunia vona, dia ta lohoia dia ka tania ti mate.

²⁰ Palaka tania na disaipel kamahi dia ka mai madi lobia, ia madi kini vamule vano hoho kara poloka taon. Ti dama mule, hiro a Barnabas hiro ta vavana kiri Derbe.

14.21-23 A Pol hiro a Barnabas hiro ta vabadangania nuhu kua dia ta bilip ni Iesus

²¹ Hiro ta tani kakava na Kalohua Kemi na poloka taon kapou kua, hiro ka katia manumanu luba kini kara disaipel. Pale, hiro ta vamule, kiri Listra, hiro ka vano ve ni Aikoniam, kamani Antiok,

²² hiro ka vabadangania na disaipel kamahi, hiro ka tania ni dia habuka dia kata madi bada na kadia bilip. Hiro ka tani barae ve ni dia, "E kulidolu tolu kata hoho na kingdom ke Vuvu, palaka da muga tolu ka luga bizea luba."

²³ A Pol hiro a Barnabas hiro ta makia manumanu taza na sios katiukatiu kua dia kata vavamuga na sios kamahi kua, dia ta mahoho dia ka lotu, dia ta vala manumanu kua na Paraha.

14.24-28 A Barnabas hiro a Pol hiro ta vamule kiri Antiok na distrik a Siria

²⁴ Pale, muri vona, a Pol hiro a Barnabas hiro ta vavana pe na pidaka distrik a Pisidia, hiro ta vano bele na provins a Pamfilia.

²⁵ Hiro ta vala polea ke Vuvu na taon ni Perga, ba muri hiro ta ziho kiri Atalia.

²⁶ Hiro ta vatia a Atalia hiro ta polo na vaga dia ta sel vamule kiri Antiok. A Antiok, ia na palaka kua muga na Kristen kamahi dia ta taruhia limadia ni hiro, dia ka gerihiro, hiro kata kua galanga kua hiro te vahozovia kava, kua hiro kene vamule.

²⁷ Hiro ta bele ni Antiok, hiro ta lupunia na manumanu laveve na sios, hiro ka kalohunia na golea laveve kua a Vuvu e katia na limahiro. Hiro ta tani barae, "A Vuvu ti vukazia na dala kara nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, dia kata bilip ve."

²⁸ Hiro ta mia havarau kamana disaipel kamahi ni Antiok.

15

15.1-21 Na lupua kapou kara sios e bele ni Ierusalem

¹ Manumanu taza dia ta pe ni Iudea dia ka ziho kiri Antiok, dia kene vaketekete barae na Kristen kamahi, "Ta beta ni vatomutomuhamiu, habuka kua a Moses e vatunga ni hita a vuni Iuda, ia mara beta a Vuvu ni pele mulehimiu."

² A Pol hiro a Barnabas hiro ka longoria na polea kua, hiro ta katia vaigegea kapou matoto kamadia. Pale, na Kristen kamahi dia ta makia a Pol hiro a Barnabas kamana manumanu taza ve, dia kata zahe kiri Ierusalem dia kata hada na apostel kamahi, dia na hule vutuhidia na polea kua.

³ Na sios ia geridia, dia kene vavana, dia ta vavana zahe dia ka pe na pidaka distrik karua kua a Fonisia kamani Samaria, dia ka kalohunia

na Kristen kamahi habuka, nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, dia te bilip ve. Na kalohua kua, e katia na Kristen kamahi na malala karua kua, dia ka hilohilo.

⁴ Kamana dia te zahe bele ni Ierusalem, manumanu laveve na sios kamana apostel kamahi ia mai kadia pararaha kua dia vavamuga na sios, dia ta hilohilonidia, pale, a Pol hiro a Barnabas, hiro ta kalohunia golea laveve kua a Vuvu e katia na limahiro.

⁵ Palaka na Kristen taza dia ta bukuna kabu ke vuni Parisi dia ta madi dia ka tani barae, “Nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, palaka kua dia kene bilip, ia kete vatomutomuhadia, miu tania ni dia ve habuka, dia kata muri na lo ke Moses.”

⁶ Na apostel kamahi kamana pararaha kara sios, dia ta lupu dia kata pole na lohoihoia kua.

⁷ Dia ta pole mai vano na golea kua, pale, a Pita ia di madi ia tani barae ni dia, “Habu tai, miu ta lala habuka a Vuvu ia ti vazenia galanga ni dolu, ia kini makiau kata kalohunia na Kalohua Kemi na nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, habuka dia kata longoria dia na bilip.

⁸ A Vuvu ia e lala poloka manumanu laveve, kini vatunga habuka ia e kulina kiridia ia kini vala na Vule Tumonga ni dia, habuka kua e katia ni dolu. Na moge kua a Vuvu e katia, ia ti vatunga habuka, ia e kulina kete peledia ve.

⁹ A Vuvu ki beta ni hada pali kiridolu za, beta, moge kua e katia ni dolu, ia e katia ve ni dia. Kamana dia te bilip, a Vuvu ia ti katidia dia kene klin na matana.

¹⁰ Ki kubarae, e kuziha miu kene paparakilania ve a Vuvu? Tabarae miu na vavadua langaria ve bizea kua ve kiridia. Muga habu tubudolu ia mai kua tolu ve, tolu ta lolokia bizea kua.

¹¹ Tolu ta bilip habuka ia na mahariharia kana Paraha a Iesus Kristus za kua a Vuvu ti pele mulehidolu vona, balika kua ia e pele mulehia ve na manumanu kamahi kena vona.”

¹² Pale, tania a Pita ki pole hozo, beta kaka katiu na poloka miting kua ni tania ve polea katiu. Dia te tabu longo kiri Barnabas hiro a Pol kua hiro te tatania ni dia na mirakel kapopou kua a Vuvu e kakatia na limahiro na pidaka nuhu kua beta dia na lala a Vuvu.

¹³ Hiro ta pole hozo, a Jems ia madi ia tani barae, “Habu tazigu, miu tabu longo kiriniau.

¹⁴ A Saimon ia e tatani mulehia kua muga a Vuvu e vatunga kavakava kana hatuhatia kara nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, ia kini peledia, dia kene kara kana manumanu.

¹⁵ Na polea kana profet kamahi ve ia e tani barae ve. Dia ta vapolu baraenia,

¹⁶ ‘Muri na kua da ta vamule ka habati mulehia na haus sel ke Devit kua ti tua. Hau da ta vahotovi mulehia goloa laveve kena e zaha na ruma, hau da ta vamadiri mulehia,

¹⁷ te kati baraenia, da manumanu laveve na vulovulo dia kene kaze kirigu, ia mai nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, hau te makidia, dia kene kagu.’ Polea kua ia kana Paraha.

¹⁸ Varira za ia ti lalanga habuka na Paraha ia e tania goloa kua da e kubarae.

19 Ki kuza barae, kagu lohoihoia e pebarae, taua ve tolu na katia ve ni vitaha kara nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, palaka kua dia te tare poki dia kene vano ni Vuvu.

20 Palaka tolu kata vapolungania pas katiu ni vano ni dia, tolu na vatabunidia za habuka tabarae dia na hahania haninga kua manumanu dia ta vala habuka opa na vuvu vairukuruku, tabarae ve dia na kakatia makina magali buhua. Tabarae dia na hania na enimel kua e vutu kotoha lohora ki mate, na vuna beta dia kata hania enimel kua topo e ba vovona na poloka.

21 Tolu ta lala habuka varira za, ki mai, mai meni kua, manumanu dia ta lala dia kata vavala na polea ke Moses na taon laveve na poloka haus lotu ke vuni Iuda na Sabat laveve.”

15.22-35 Dia ta vala pas ki vano na Kristen kamahi kua beta dia na lala a Vuvu, palaka kua dia te bilip

22 Pale, na apostel kamahi kamana pararaha kua dia ta hahada na sios, ia mai na manumanu laveve na sios, dia ta taru lupunia kadia polea dia kata makia kaka rua hiro kata kamani Pol hiro a Barnabas dia na vano kiri Antiok. Dia ta makia a Iudas (hizana katiu ve a Barsabas) hiro a Sailas, hiro ve na paraha kara sios.

23 Dia ta vala pas katiu ni dia. Na pas kua e tani barae:

Dama kemi ni miu laveve, nuhu kua beta miu na lala a Vuvu, palaka kua miu te bilip ni Iesus na taon kua a Antiok, ia mai na provins karua kua a Siria kamani Silisia. Hita habu tazimiu na

apostel kamahi kamana pararaha kara sios, hita ta vala pas kua ki vano ni miu.

²⁴ Hita te longoria kava habuka kahita manumanu taza dia ta vano ni miu, dia kene vavairohia kamiu lohoihoia na polea kamahi kua dia ta tatania ni miu. Palaka ki beta hita na geridia.

²⁵ Kubarae hita kene taru lupunia kahita lohoihoia hita kata geria kaka rua hiro kata kamani tazidolu rua kua a Barnabas hiro a Pol, kua e kulihita matoto kirihiro,

²⁶ kaka rua kua hiro ta vala livuhahiro, ki beta hiro na lala hiro kata kuahi kua hiro kata tatani kakava na hizana kadolu Paraha a Iesus Kristus.

²⁷ Ki kubarae hita ka geria a Iudas kamani Sailas hiro kata pole, miu na longoria matoto na havahiro, habuka hiro kata vatuharia kahita polealea kua hita ta vapolungania.

²⁸ Hita kamana Vule Tumonga hita ta magali katiu, habuka kete beta hita kata vala bizea ni miu. E kulihita za miu kata muri za na goloaloa kua za:

²⁹ Taua matoto miu na hania haninga kua e opa voa vona na vuvu vairukuruku, ia mai ve tabarae miu na hania na enimel kua topo ba vovona vona, tabarae miu na hania midana enimel kua e vutu kotoha lohora ki mate, tabarae matoto miu na kakatia mogepa magali buhua laveve. Kua ta miu na muri papa na lohoihoia kamahi kua, ia da e kemi matoto. Paleka miu na mia pa.

³⁰ Pale, na manumanu na sios dia ta geria dia garamo kua, dia ta ziho kiri Antiok, dia ta koi lupunia na sios dia ta vala pas kua ni dia.

³¹ Na manumanu dia ka ridim pas kua dia ka

hilohilo matoto na polea kemi kua e vabadanganidia.

³² A Iudas hiro a Sailas, hiro na profet ve. Kubarae hiro ka vala polea kemikemi na Kristen kamahi, hiro ka vabadanganidia.

³³⁻³⁴ Hiro ta mia havarau pitu ni Antiok, ba muri na Kristen kamahi dia ta geri mulehihiro kamana magali kemia hiro kata vamule na nuhu kua e gerihiro, hiro ka mai ni dia.*

³⁵ A Pol hiro a Barnabas hiro ta ma mia ni Antiok. Hiro ka gala kamana manumanu luba ve, dia kene vavala polea kana Paraha dia kene vavaketekete na manumanu na polea ke Vuvu.

15:36-41 A Pol hiro a Barnabas hiro te varipe vulavulahi

³⁶ Dama taza muri a Pol ia tania ni Barnabas, “Mai to kata vamule balahea habu tazidolu na taon laveve kua muga to ta vala polea kana Paraha vona, to na hadavidia, dia ta gagala ziha.”

³⁷ A Barnabas e kulina kete kohania a Jon, kua hizana katiu ve a Mak, kete kamahiro,

³⁸ palaka a Pol e lohoia beta ni kemi marata kete kamahiro, na vuna muga a Mak e hava tapunihiro ni Pamfilia kini beta ni ma gagala kamahiro.

³⁹ Hiro ta vaigege vano hiro ta varipe vulavulahi. Pale, a Barnabas ia kohania a Mak, hiro kene polo na vaga zahe kara ailan a Saiprus,

⁴⁰ palaka a Pol ia kohania a Sailas kete kamana. Hiro keteni vavana, na Kristen kamahi, dia ta

---

* **15:33-34** Na poloka buk baibel Grik taza bukuni varira e vapolunganga ve ves 34, “Palaka a Sailas ia lohoia kete ma mia ni Antiok.” **15:38** Ap 13.13.

tani barae ni hiro, “Na mahariharia ke Vuvu e kamamo.”

⁴¹ A Pol ki vavana vano ni Siria kamani Silisia, ki vabadangania sios laveve na palakalaka kamahi kua.

16

16.1-5 A Timoti ti kamani Pol hiro a Sailas

¹ A Pol e mai bele ni Derbe ki vano ve ni Listra. Na taon kua, na disaipel katiu hizana a Timoti ia e mimia vona. Titinana ia na tavine Iuda katiu ki bilip ve ni Iesus, palaka tamana bukuni Grik.

² Na Kristen laveve ni Listra kamani Aikoniam dia ta lala dia kata mamatinia matoto na moge-moge ke Timoti.

³ A Pol e kulina kete kohania a Timoti ni kamana, kubarae ia pelea a Timoti ia vatomutomuhia. E vatomutomuhia, na vuna e lohoi ni vuni Iuda kua na malala kamahi kua, na vuna dia ta lala laveve habuka a Timoti tamana ia na Grik katiu.

⁴ Kua dia ta vavana vano na taon katiukatiu, ia dia ta vala na polea kua na apostel kamahi kamana pararaha kua dia ta hahada na sios ni Ierusalem dia ta vala ki vano na manumanu dia kata muri vona.

⁵ Kubarae na bilip kana manumanu na sios kini bada, na naba na manumanu na sios kini dopa kakapou na dama laveve.

16.6-10 A Pol e manginunginu ki hadavia na kaka katiu bukuni Masedonia

⁶ A Pol kamana nuhu kua dia ta kakamana, dia ta pe na pidaki Frigia kamani Galesia, palaka na Vule Tumonga ki vatabunidia kini beta dia na vala polea kana Paraha na provins ni Esia.

⁷ Dia ta bele na distrik a Misia, dia ta parak-ilania dia kata vavana vano hoho na provins a Bitinia, palaka na Vuleni Iesus e taledia.

⁸ Kubarae dia kene pe hutu ni Misia dia kene vano kara taon a Troas.

⁹ Na marigo a Pol ia manginuvia na kaka katiu bukuni Masedonia, e madi ki gugugia ki tatani barae vona, “Mai zahe kiri Masedonia nu kodonihita.”

¹⁰ Muri na manginunginua kua ke Pol, hita ta vaihidahida pamuhi hita katane vavana kiri Masedonia, na vuna hita te lala matotonia habuka a Vuvu ti koi kirihita hita kata kalohunia na Kalohua Kemi ni dia.

16.11-15 A Lidia ti kara Kristen

¹¹ Hita ta polo na vaga ni Troas hita ta sel vano mahoto kara ailan a Samotres, dama ruana hita ta sel vano kiri Neapolis.

¹² Hita ta vatia a Neapolis hita ta sel vano kiri Filipai, na siti kua, a vuni Rom dia ta katia dia ka mimia vona muga, ia ki taon kapou na distrik a Masedonia. Hita ka mia dama taza vona.

¹³ Na Sabat hita ta gotala na geit na taon, hita ta ziho kara naru katiu. Hita ta lohoia hita kata paria palaka katiu kua manumanu dia ta lala dia kata lupu vona dia na lolotu. Hita ta mia tadu, hita ta pole kamana tavivine taza kua dia ta lulupu na palaka kua.

¹⁴ Tavine katiu na pidaki tavivine kua dia ta tatabu longo kirihita, hizana a Lidia, ia e lala kete gala bisnis ni sasalinia lavalava baritunutunua, ia ki bukuna taon a Taiataira, ia ki lala kete lolotu ni Vuvu. Na Paraha ki pokizia magalina ki tabu longo papa matoto kara polea ke Pol.

15 Muri na kua, a Lidia kamana kana manu-manu laveve na kana ruma dia te pelea baptais, ia koi tadorihita kara kana ruma ki tani barae, “Kua miu kene hadaviau habuka hau na kaka katiu kua te bilip matoto na Paraha, miu ta mai mia na kagu ruma.” Ia ki bada matoto hita kata kamana, kubarae hita ta vano kara kana ruma.

16.16-40 A Pol hiro a Sailas hiro te karabus ni Filipai

16 Boto katiu hita ta vavano kara palaka kua muga hita ta vano hita kata lotu vona, na tavine vora vetanga katiu ia parihita na dala. Na tavine kua, na vule zaha katiu e holiholia ki lala kete tatani mugania goloa kua ba muri kete bele. Kubarae na kana tubu kamahi dia ta lala dia kata pepelea moni kapou matoto na kana galanga kua e lala kete kakatia.

17 Na tavine kua ia muri ni Pol, ia mai ve ni hita, ki goe ki tatani barae, “Manumanu kua dia na voravora ke Vuvu kua e Heta Matoto, dia ka kakalohunia ni miu na dala kua a Vuvu kete pele mulehimiu vona.”

18 Na dama luba na tavine kua ia ma ki kukubarae ni hita. Pale, a Pol ia ti beta ni kulina keteni ma lolongoria tavine kua, kubarae, ia tare poki kirina ia tania kara vule zaha kua, “Hau ta tania ni niho, na hizani Iesus Kristus, mai nu gotala na tavine kua.” Pale, na vule zaha kua ia gotala pamuhi za vona.

19 Pale, na tubutubu kana tavine kua dia te hadavia habuka da ti beta ve dala dia keteni pelea moni kua, kubarae dia ta paho tadoria a Pol hiro a Sailas, dia ta harehihiro vano kara

palakana lupua na maket dia kata koto kirihiro na kadia pararaha.

²⁰ Dia ta pelehiro vano na magistret dia ka tani barae, “Kaka rua kua hiro ta bukuni Iuda, hiro ta gala hiro ka vavairohia kadolu mianga na taon kua.

²¹ Hiro ka gala hiro ka vavaketekete na manumanu dia kata mumuri na mogemoge kua e tabu na kadolu lo a vuni Rom.”

²² Na kabuna manumanu kua dia ta lalavu, dia ta padea ve polea kiri Pol hiro a Sailas. Kubarae kadia magistret kamahi dia ta dae terehia kahiho zohozohoa kamahi na livuhahiro, dia ta geu ia hubua hiro na kabala.

²³ Dia ta hubi zahatihiro matoto, pale, dia ta taruhihiro na karabus, dia ta tani vatuharia polea na woda kete hada poto papa ni hiro.

²⁴ Tania na woda kua ki longoria na polea kua habuka kete hada poto papa ni hiro, ia taruhihiro na rum kua e ngoro hoho dopa na poloka haus karabus, ia lokonia kabehiro na palang.

²⁵ Ti varivalavala a Pol hiro a Sailas hiro ta lolotu hiro ka hahabia linge kiri Vuvu, dia karabus taza ve kua na poloka haus karabus dia ka lolongohiro kua hiro ta kukubarae.

²⁶ Pale, na vuruhe kapou matoto ia kulu valutu, ki hununia na huduhudu laveve na haus karabus kua, na doa laveve na haus karabus kua ki varingapai na sen laveve kua e lokoanga na karabus kamahi vona ki pahupahu.

²⁷ Na woda kua ia lama, tania ki hadavia habuka na doa laveve na haus karabus kua ti ngapa laveve, ia dae pazuhia kana bainat keteni pade mulehia vona ni mate na vuna e lohoia ki

tania na karabus laveve dia te varihavai.

²⁸ Palaka, a Pol ia goe hania ki tani barae, “Taua nu kerohiho! Hita laveve kua hita ta ba voyona!”

²⁹ Pale, na woda kua, ia koi kara hadanga, ia rovo hoho, ia vano dua kara kabeni Pol hiro a Sailas, kini vavani.

³⁰ Pale, ia pelea a Pol hiro a Sailas hiro ta na gotala na karabus ia hulenihiro, “Paraha karua, nazia kata katia a Vuvu kete pele mulehiau?”

³¹ Hiro ka tania vona, “Bilip na Paraha a Iesus, a Vuvu kete pele mulehiho, ho kamana ka manumanu laveve na ka ruma.”

³² Pale, hiro ta vala polea kana Paraha vona ia mai na kana manumanu laveve na kana ruma.

³³ Kilaka pamuhi na marigo kua za, na woda kua ia vazuguvia muku kamahi na livuhahiro, pale, ia kamana kana manumanu laveve na kana ruma dia ta pelea baptais.

³⁴ Na woda kua ia pelehiro vano kara kana ruma, ia vala haninga ni hiro, pale, ia kamana kana manumanu laveve na kana ruma dia te hilohilo matoto, na vuna kua dia te bilip ni Vuvu.

³⁵ Tania ti dama, na magistret kamahi dia ta geria na polis kamahi dia ta mai dia ta tania na woda kua dia ka tani barae vona, “Na magistret kamahi dia ta tania koto vagotalani mulehia kaka rua kena.”

³⁶ Pale, na woda kua ia vano tania ni Pol, “Na magistret kamahi dia te geu kata vagotalani moro. Kubarae mo mai gotala mo ta vano kamana magali kemia.”

³⁷ Palaka a Pol ki tania na polis kamahi kua, “Miro na sitisen ke Rom kua, ki beta dia na

pari vutuhia habuka miro ta katia goloa zaha katiu o beta, dia ka hubi vetanimiro na matana manumanu laveve, dia ka varaga hohorimiro kara karabus. E kua dia keteni pele gotalani paritigitigi ni miro? Mara beta! Dia mule da dia ta mai dia ka vagotalani miro.”

³⁸ Na polis kamahi dia ta zahe tania polea ke Pol na magistret kamahi, tania dia ka lala habuka a Pol hiro a Sailas hiro na sitisen ke Rom ve, dia ta kuahi.

³⁹ Dia ta mai dia ta pole paipai matoto, dia ta pelehiro gotala dia ta hulenihiro hiro kata vatia kadia taon.

⁴⁰ A Pol hiro a Sailas hiro ta gotala na karabus, hiro ta vano kara ruma ke Lidia, hiro ta lupunia na Kristen kamahi hiro ta vabadanganidia. Pale, hiro ta vavana.

17

17.1-9 A vuni Tesalonaika dia ta tania dia kata hubia a Pol hiro a Sailas

¹ A Pol kamana nuhu kua dia ta kakamana, dia ta vano ni Amfipolis, dia ta vatia dia ta vano bele ni Apolonia. Dia ta vatia na taon kua dia ta vano bele ni Tesalonaika. Ni Tesalonaika, ia na haus lotu ke vuni Iuda katiu vona.

² A Pol ia vano hoho na haus lotu ke vuni Iuda kua, habuka kua ia e lala kete kakatia, pale, na Sabat tolu balavu e pole kamadia ki vatunga kavakava na polea kamahi kua na poloka buk ke Vuvu,

³ ki tani kemikemihia ni dia ki vatunga kavakava ve habuka a Kristus ia da e luga bizea ki mahuri mule na matea, ia ki tani barae ve

ni dia, “A Iesus kua hau ta vavala kana polea ni miu, ia, ia za kua a Vuvu ti makia kete pele mulehia kana manumanu.”

⁴ A vuni Iuda taza dia ta bilip dia kene muri ni Pol hiro a Sailas. Ia mai ve a vuni Grik kua dia ta lala dia kata lolotu ve ni Vuvu, kadia manumanu luba dia ta muri ve ni hiro, ia mai tavivine luba kua dia ta hizanga na taon kua ve dia ta muri ni hiro.

⁵ Palaka a vuni Iuda dia te hahada potihiro, pale, dia ta pelea na raskol taza kua dia ta lala dia kata lobi vetaveta na palakana maket. Dia ta koi lupunia manumanu luba matoto, pale, dia ta padea magalina manumanu kua, dia ta rovo vano kara ruma ke Jeson dia ta hutu vulahia kana doa na ruma dia ta kaze kiri Pol hiro a Sailas, dia kata harehihiro dia na vala hiro na manumanu.

⁶ Tania ki beta dia na paria a Pol hiro a Sailas, dia ta harehia a Jeson kamana Kristen taza ve, dia ta peledia vano na kadia pararaha kara taon kua, dia ka goe dia ka tani barae, “Nuhu kua dia ta lobia malala laveve na vulovulo dia ka kakatia moge zahazaha ki lolohu, kua dia te mai ve ri kua.

⁷ A Jeson ia ti koi tadoridia kara kana ruma. Nuhu kua beta dia na lala dia kata mumuri na lo ke Sisar, dia ka lala dia kata tatania habuka na king motu katiu vona, hizana a Iesus.”

⁸ Manumanu bukuna taon kua, ia mai na kadia pararaha ve, tania dia ka longoria na polea kua, dia ka pole tori matoto.

⁹ Pale, na kadia pararaha dia ta tania a Jeson kamana Kristen taza ve dia kata kadea kotoa kua, pale, dia ta vatidia dia kene vano.

17.10-15 A Pol hiro a Sailas hiro te vano katia galanga na taon a Berea

¹⁰ Tania ki marigo havu, na Kristen kamahi dia ta geria a Pol hiro a Sailas hiro ta vano kiri Berea. Tania hiro ka vano bele, hiro ta vano kara haus lotu ke vuni Iuda.

¹¹ A vuni Iuda kua ni Berea, dia ta manumanu kemikemi, kadia moge e dopa ki kemi livutia na moge ke vuni Tesalonaika, na vuna dia ta longoria na polea ke Pol ki kulidia matoto kirina. Dama laveve dia ta lala dia kata hahazenia na polea kana Paraha dia kata lala matotonia habuka na polea ke Pol e matoto o beta.

¹² A vuni Iuda luba dia ka bilip, ia mai ve a vuni Grik luba kua dia ta hizanga, tavivine kamani tamomohane kamana.

¹³ Tania a vuni Iuda kua ni Tesalonaika dia ka lala paria habuka a Pol ia ti kakalohunia na polea ke Vuvu ni Berea, dia ta vano kiri Berea ve, dia ta padea ve magalina manumanu ve vona dia kene vairohia lohoihoia kana manumanu.

¹⁴ Kubarae na Kristen kamahi dia ta geri tapunia a Pol pozi kara vazalea. Palaka a Sailas hiro a Timoti hiro ta ma mia ni Berea.

¹⁵ Tamomohane kua dia ta guria a Pol, dia ta vano dia ka vatia ni Atens. A Pol ia vinohunia ni dia, dia kata tania ni Sailas hiro a Timoti hiro kata baribari tapu muri vona.

17.16-34 A Pol e vala polea kana Paraha ni Atens

¹⁶ Kilangata kua a Pol ia ni Atens ki guguria a Sailas hiro a Timoti, ia ki hadavia habuka na poloka taon kua, na stetiu kamana hanunuka

kadia vuvu vairukuruku vonu matoto vona, kubarae ki sore matoto ni dia.

¹⁷ Kubarae ia vano na poloka haus lotu ke vuni Iuda ki hubia polea kamani vuni Iuda ia mai nuhu kua bukuna malala motu dia kene lolotu ni Vuvu. Ia ki vano ve na palakana maket dama laveve ki popole kamana nuhu kua dia ta lohu na maket.

¹⁸ Na saveman taza bukuna kabu ke vuni Epikurian ia mai na kabu ke vuni Stoik, nuhu kua dia ta vaigege kamana. Taza dia ta tani barae, “Na kaka gama havana kuari, e paparakilania kete tani ziha matoto kua?” Taza dia ta tani barae, “E hada barae, ia e parakilania kete vaketekete ni dolu na vuvu bukuna malala motu katiu kua.” Dia ta tatani barae kirina na vuna ia e vavaketekete na vuna ni Iesus ia mai na mogepa mahuri mulea na matea.

¹⁹ Pale, dia ta kohania a Pol dia ta pelea zahe na kaunsil kamahi kua dia ta lulupu na potuna a Areopagus, dia ta tani barae vona, “Ko tania ni hita na vaketeketea vahoru kua tu vaketekete vona.

²⁰ Ho tu popole na lohoihoia taza kua beta hita na lolongoria varira, ki kulihita hita kata lala na mining na polea kamahi kena.”

²¹ A vuni Atens laveve kamana nuhu bukuna malala motu kua dia te mai dia kene lololi na taon a Atens, beta dia na lala dia kata kakatia galanga katiu. Beta. Boto laveve e kulidia matoto dia kata mia dia na longoria lohoihoia vahoru, dia ka lala dia kata popole na pidaka dia mule na polea vahoru katiu kua dia ta ba longoria.

²² Kubarae a Pol ia madi na pidaka kadia kaunsil kamahi na potuna a Areopagus, ia tani

barae, “Manumanu bukuni Atens! Hau ta hadavia habuka miu ta manumanuna lotua matoto.

²³ Na vuna kua ta vavanavana, ia ta hahadavia na goloaloa kua miu ta lala miu kata lolotu vona, ka hada ve na altar katiu kua miu ta vapolungania polea katiu vona kua e tani barae, ‘Na altar kua ia kana Vuvu kua Beta ni Lalanga.’ Kubarae na Vuvu kena beta miu na lala, miu ka lolotu veta vona, ia ia kua hau ta tatani kakava kana polea ni miu.

²⁴ A Vuvu kua e katia garigari kamana goloaloa laveve na poloka, ia na Paraha kara lagato kamana vulovulo ki beta ni lala kete mimia na poloka tempel kamahi kua manumanu dia ta hahabatia.

²⁵ Ki mara beta kaka katiu ni katia goloa katiu ni vala vona kete kodonia, na vuna ia beta ni lala kete sot na goloa katiu, na vuna ia mule ia e vala laep kamana kavili kamana goloaloa laveve na manumanu laveve.

²⁶ A Vuvu ki katia kaka katiu, na kaka kua ia ti kara tubuna manumanu laveve kua na kantri laveve, kua dia te mia vavonuhia na vulovulo, ia ki makia dama kua dia kata mia vona ia ki makia ve halahalara kadia garigari kamahi.

²⁷ A Vuvu e katia goloa kua habuka manumanu dia kata kaze kirina, dia na paria tauka, dia na vano vona. Palaka a Vuvu ia beta ni mia zau ni dolu laveve kua.

²⁸ ‘Na vuna ia e lala kete vala laep ni dolu ia ki vala ve na matuhanga ni dolu tolu ka matuha kua tolu ka vavana.’

Habuka kamiu saveman kamahi, kua dia ta tania muga,

‘Tolu kua ia e limoha tolu ia na habu tutuna.’
 29 Ki kubarae tolu kua ia na habu tutuni Vuvu, kubarae, tabarae tolu na lohoia tolu na tania a Vuvu ia balika gol o silva o kedo, o na hanunu katiu kua e kadiva o katua na lima o na kadolu save mule.

30 Varira manumanu beta dia na lala a Vuvu, kubarae ia ki hada vano ni dia za dia ka kakatia goloaloa kua na kadia lohoihoia mule. Palaka kua, ia ti tani vatuharia polea habuka manumanu laveve dia kata zuka tapunia kadia moge zahazaha dia na tare poki dia na vamule vona.

31 Na vuna ia kava ti makia na damana kua ia kete koto kara manumanu laveve na vulovulo muri na kana moge kua e mahoto, ia kava ti makia kaka kua kete longoria kotoa. Ia ti vatunga kakava na manumanu laveve habuka ia ti makia na kaka kua, kilaka kua e valamari mulehia na matea.”

32 Tania dia ka longoria na polea na mahuri mulea na matea kua, taza ni dia, dia ta katia bozubozua vona, palaka dia taza dia ta tania, “E kulihita hita kata longo mulehiho koto pole mule na polea kena.”

33 Pale, a Pol ia vatia na kaunsil kamahi kua.

34 Manumanu taza dia ta muri ni Pol dia kene bilip. Katiu ni dia ia a Dionisius, ia na kaunsil katiu, ia mai na tavine katiu hizana a Damaris, ia mai manumanu taza ve.

18

18.1-17 A Pol e vala polea na taon a Korin

1 Muri vona, a Pol ia vatia a Atens kini vano kiri Korin.

² Ia paria na kaka Iuda katiu hizana a Akwila, e valohua ia ni Pontus, ki ba pe Itali kamani gona a Prisila hiro ka mai mia ni Korin, na vuna a Sisar a Klaudius ti vala polea matuha matoto habuka a vuni Iuda laveve dia kata vatia a Rom dia na vano kara palaka motu. A Pol ia vano kete hadavihiro,

³ kini mia kini gagala kamahiro na vuna ia e lala kete turuturu kadis habuka hiro, dia ka sasalinia dia ka pepelea moni vona.

⁴ Na Sabat laveve ia e lala kete hoho na haus lotu ke vuni Iuda, ki popole kamadia. E paparakilania kete katia a vuni Iuda ia mai a vuni Grik ve dia kata bilip ni Iesus.

⁵ Tania a Sailas hiro a Timoti hiro ka pe ni Masedonia hiro ka lohu, pale, a Pol ia dama laveve ti ma kini vavala na polea ke Vuvu, ki tatania ni vuni Iuda habuka a Iesus, ia na kaka kua a Vuvu e makia kete pele mulehia kana manumanu vona.

⁶ Palaka a vuni Iuda beta ni kulidia dia kata longoria kana polea dia kene vavaraga polea mata hilehilea kirina, a Pol ia pali tubinia na havuhavu na kana zohozohoa kamahi ki tani barae kiridia, “Kua ta miu na golugolu, ia ti ngoro ni miu mule! Hau mara beta na paria polea vona. Kua meni kua kini ma vavano, hau da te vano na nuhu kua beta dia na lala a Vuvu kene vala polea ni dia.”

⁷ Pale, a Pol ia vatia na haus lotu ke vuni Iuda kua, kini vano ngongoro na ruma ke Titius Jastus, ia beta ni na Iuda katiu, palaka e lala kete lolotu ni Vuvu, kana ruma ki madi kozoho matoto na haus lotu ke vuni Iuda kua.

⁸ A Krispus, ia na kadia paraha kara haus lotu ke vuni Iuda kua, ia ki bilip na Paraha, ia kamana kana famili laveve; ia mai dia luba ve ni Korin dia ta longoria polea ke Vuvu, dia ka bilip, dia kene pelea baptais.

⁹ Na marigo katiu, a Pol e hadavia na visen katiu, ki hadavia na Paraha e tani barae vona, “Tabarae nu kuahi; tani kakava polea, taua nu tabaria hava.

¹⁰ Na vuna Hau ta kamaniho. Mara beta kaka katiu ni di madi kiriniho kete kati zahatia ni niho, na vuna kagu manumanu luba na poloka taon kapou kua.”

¹¹ Pale, a Pol ia mia krismas katiu lingabo e 6, ki vavaketekete na manumanu na polea ke Vuvu.

¹² Palaka tania a Galio, na kaka bukuni Rom ti kara kadia gavana na provins a Akaia, a vuni Iuda dia ta lupu dia ta di madi kiri Pol, dia ta paho taduria, dia ta pelea zahe koto kirina, dia ka tani barae,

¹³ “Kaka kua e paparakilania kete pokizia lohoihoia kana manumanu dia kata lotu ni Vuvu na dala motu katiu kua beta ni mahoto na lo.”

¹⁴ A Pol ki tania keteni pole, palaka a Galio ia tania kiri vuni Iuda, “Kua kaka kua tani beta ni mumuri papa na lo ke gavman o kua ni katia moge zaha matoto katiu, ia da e vuvuna vona kata mia na longoria kami kotoa.

¹⁵ Palaka na vuna kua miu ta vavaigege na vuna na kami hizahiza kamahi kamana kami lo mule, ia miu mule miu vano miu ka vavahotovia na pidaka miu mule. Hau mara beta na longoria kotoa na goloaloa kamahi kena!”

¹⁶ Pale, ia vaikali kamadia dia ta gotalatala na rumaka kotoa.

¹⁷ A vuni Iuda, dia ta tare poki kiri Sostenes, na paraha kara haus lotu ke vuni Iuda, dia ta hubia na hatamara haus kot. Palaka a Galio beta ni longo murimuridia.

18.18-23 A Pol ti vamule kiri Antiok na distrik a Siria

¹⁸ A Pol e mia kamana Kristen kamahi ni Korin dama luba pitu. Pale, ia vatidia kini kamani Prisila hiro a Akwila dia kene polo na bot dia kene sel vano kiri Siria. Kilaka kua dia ta ba vovona ni Senkria, a Pol ia titiria vuluka laveve kini gorogorua, na vuna e katia na promis katiu ni Vuvu.

¹⁹ Dia ta vano bele ni Efesus, a Pol ia vatia a Prisila kamani Akwila vona. Pale, ia vano kazihena kara haus lotu ke vuni Iuda kini popole kamani vuni Iuda.

²⁰ Na manumanu dia ka hulenia kete mia pitu kamadia, palaka beta ni kulina.

²¹ Palaka kamana e vavana e tani barae ni dia, “Kua a Vuvu ni kulina, hau da ta vamule ni miu.” Pale, ia polo na vaga kini vatia a Efesus.

²² Dia ta sel vano bele ni Sisaria, a Pol ia zahe ni Ierusalem ki hadavia manumanu na sios, pale, kini vavana kiri Antiok.

²³ Ki mia havarau pitu ni Antiok, ba muri ia vatidia kini vavana kara malala kamahi kua na distrik a Galesia kamani Frigia, ki vabadangania na Kristen kamahi na palakalaka kamahi kua.

18.24-28 A Apolos e vala polea kana Paraha ni Efesus

²⁴ Kilaka kua na kaka katiu bukuni Iuda, hizana a Apolos, ia ki valohua ni Aleksandria kini mai mimia ni Efesus. E lala kemikemihia matoto na polea kamahi na poloka buk ke Vuvu, ki kakanaka polea ki lala kete vala kemikemihia matoto polea.

²⁵ E sikul kemukemuha matoto na Dala kana Paraha, ki kulina matoto kete sikulnia manumanu, ki lala kete tani vahotovia na galan-galanga kua a Iesus e katia. Ki lala za na baptais kua a Jon e vavala.

²⁶ Ia vano hoho na poloka haus lotu ke vuni Iuda kini vavala polea, beta ni kuahi. Tania a Prisila hiro a Akwila hiro ka longoria kana polea, hiro ta kohania kara kahi ruma, hiro ta dopa tani ketea ve vona na Dala kana Paraha.

²⁷ A Apolos ti kulina keteni vano kiri Akaia, pale, na Kristen kamahi ni Efesus dia ta kodonia dia ta vapolungania na pas katiu vano na Kristen kamahi ni Akaia dia ka tania ni dia habuka dia kata koi tadoria. Tania ki vano bele, ia ki kodoni kemikemihia matoto manumanu kua a Vuvu ti maharidia dia kene bilip ni Iesus.

²⁸ Na vuna e bada ki vaigege kamani vuni Iuda, ki lala kete didi tadoridia na matana manumanu, ki vatunga kavakava ni dia na poloka buk ke Vuvu habuka, a Iesus ia na kaka kua a Vuvu e geria kete pele mulehia kana manumanu.

19

19.1-10 A Pol e vaketekete ni Efesus

¹ Kilangata kua a Apolos ia ni Korin, a Pol ia e ba lolobia na malalala kamahi kua na

potupotuna, ba muri ia mai bele ni Efesus. Ia paria na disaipel taza vona.

² Ia hulenii barae ni dia, “Kilaka kua miu ta bilip varivuvu, miu ta pelea na Vule Tumonga?” Dia ka tania vona, “Beta, ki beta ve hita na lala habuka na Vule Tumonga vona.”

³ A Pol ia hulenidia, “Pele miu ta pelea baptais kakei?” Dia ka tania, “Na baptais ke Jon.”

⁴ A Pol ia tania ni dia, “Na baptais ke Jon, ia na baptais kua e makia habuka miu te zuka tapunia kamiu moge zahazaha, a Jon ki tatania na manumanu habuka dia kata bilip na kaka kua e ba mumuri vona, kaka kua, ia a Iesus.”

⁵ Tania dia ka longoria na polea kua, dia ta pelea baptais na hizana Paraha a Iesus.

⁶ Tania a Pol ki taruhia limana na hududia, na Vule Tumonga ia mai ni dia, dia kene popole matoto na pole matotoa kana manumanu motu, dia kene tatani kakava na polea ke Vuvu.

⁷ Nuhu kua dia e 12.

⁸ Pale, a Pol beta ni kuahi, ia vano hoho na haus lotu ke vuni Iuda, ki vala polea vona na lingabo e tolu. Ki tani kemikemihia matoto na Kalohua Kemi, ki padea poloka manumanu na vuna na goloaloa kua bukuna kingdom ke Vuvu.

⁹ Palaka manumanu taza ni dia beta matoto ni kulidia dia kata longoria kana polea, ki beta ni kulidia dia kata bilip, dia ka pole zahatia na Dala kana Paraha na matana manumanu. Kubarae a Pol ia vatia na haus lotu ke vuni Iuda kua, ia pelea na nuhu kua dia ta bilip kamana. Dama

laveve ki vavala polea kana Paraha ni dia na haus sikul ke Tiranés.

¹⁰ Krísmas e rua a Pol e gala barae kua. Kubarae a vuni Iuda laveve kamana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu ve kua dia ta mimia na provins a Esia, dia laveve dia ta longoria na polea kana Paraha.

19.11-20 Habu tutuni Skeva dia ta parakilania dia kata pele kakava na vule zaha

¹¹ Na limani Pol a Vuvu e katia na mirakel kapopou luba,

¹² manumanu dia ka lala dia kata pepelea na hegesip beu tuhutuhura lavalava barae, dia ka vakulia livuhani Pol vona, dia ka pelea goloaloa kamahi kua dia ka vano bizia livuhana nuhu kua e mazahitidia, dia ka kemikemi mule. Na vule zahazaha kua e hoholiholidia ve dia ta gotalatala ve ni dia.

¹³ A vuni Iuda taza, dia ta lala dia kata lobi dia na pepele kakava na vule zaha na manumanu. Dia ve dia ta parakilania dia kata kohania hizana Paraha a Iesus, dia na pele kakava vule zaha vona na nuhu kua na vule zaha e holiholidia. Dia ta lala dia kata tatani barae, “Na hizani Iesus, kaka kua a Pol e lala kete vavaketekete vona, ta tania ni ho mai nu gotala na kaka kua.”

¹⁴ Kaka katiu hizana a Skeva, ia hetpris ke vuni Iuda, ia na habu tutuna e 7 kua dia ta lala dia kata kakatia na moge kua.

¹⁵ Boto katiu na vule zaha ia tania kiridia, “A Iesus, hau ta lala, a Pol ia hau ta lala ve, pele miu a vuni ve matoto kua?”

¹⁶ Pale, na kaka kua na vule zaha na poloka ia divurutia ia raga tadiridia, ia vaihubi kamadia.

E hubi zahazahatidia matoto, ki dae tere kadia zohozohoa kamahi, dia ka pupu lavevea, dia ka rovo gotalatala na ruma.

¹⁷ Tania a vuni Iuda kamana nuhu kua beta dia na vuni Iuda matoto kua dia ta mimia ni Efesus, dia ka longoria na rereka golea kua e bele, kuahia kapou ki bele ni dia, dia ka vazahenia matoto na hizana Paraha a Iesus.

¹⁸ Nuhu laveve kua dia ta bilip dia ta mai, dia ka tani kakava kadia moge zahazaha laveve kua muga dia ta lala dia kata kakatia, na matana manumanu laveve.

¹⁹ Dia luba kua dia ta lala dia kata tataetae dia ka lai muli, dia ta vilehia kadia buk laveve na taetaea dia ka tunia na matana manumanu laveve. Kua ni saliang a buk kamahi kua, da monina e bele 50,000 moni silva.

²⁰ Pale, na polea kana Paraha kini gala matuha matoto na poloka manumanu, dia kene lobia palakalaka kamahi dia kene vavala polea kana Paraha.

19.21-41 A vuni Efesus dia ta goe hania dia ka pole zahatia a Pol

²¹ Muri na golea laveve kua e bele, a Pol ia lohoia kete zahe kiri Ierusalem. E lohoia kete vavana ki vano ni Masedonia ki vano ve ni Akaia ba muri kini vano bele ni Ierusalem. Ia ki tani barae, "Ba muri na kua, da ta vano ve ni Rom."

²² Ia geria kana kaka rua kua hiro ta lala hiro kata kokodonia, a Timoti hiro a Erastus, hiro kata muga vano kiri Masedonia, ia ki mia pitu ni Esia.

²³ Kilaka kua ia na manumanu taza dia te varivuvu dia keteni pole zaha kara Dala kana Paraha dia kene katia varikoria kapou.

24 Kaka katiu hizana a Demetrius, ia e lala kete katikati na haus lotu kotekote, na hanunuka haus lotu kana kadia vuvu tavine a Artemis, na silva. Manumanu kua dia ta gagala kana dia ka katikati na hanunuka haus lotu kua, dia ta lala dia kata pepele maratania moni na galanga kua.

25 Kubarae, na kaka kua ia koi lupunia manumanu laveve kua dia ta gagala kana, kamana nuhu motumotu ve kua dia ta lala dia kata katikati ve na hanunuka haus lotu kana vuvu tavine kua, ia ki tani barae ni dia, “E miu, miu ta lala, tolu ta lala tolu kata pepelea moni kapopou na kadolu bisnis kua.

26 Miu ta hadavia miu ka longoria nazia na kaka kua e kohanga ni Pol e kakatia? Ia ti pado pokizia poloka manumanu luba matoto ri ni Efesus, ia mai ve na palaka laveve na provins a Esia. Ia e tatania habuka na vuvu kua tolu manumanu mule tolu ta lala tolu kata kakatikati na limadolu mule, e beta ni na vuvu matoto.

27 Ki vano ve, beta ni habuka kadolu bisnis kamahi za kua da e varipokeai, palaka na tempel kana kadolu vuvu tavine kapou matoto kua a Artemis, da ti kara goloa vetanga. Ia mai na kadolu vuvu tavine kua ve, da ti beta keteni ma lolotu voa vonanga na palakalaka laveve kua na provins a Esia, ia mai na malala laveve na vulovulo. Da ti beta keteni hada lalanga habuka ia na vuvu matoto.”

28 Kamana na manumanu dia ka longoria na polea kua, magalidia ki varitihia matoto dia ta goe kapopou dia ka tatani barae, “A Artemis kahita vuvu tavine bukuni Efesus, ia e hizanga matoto!”

29 Kubarae na manumanu dia ka goe mai vano

na poloka taon. Dia ta di madi dia ta paho tadoria a Gaius kamani Aristarkus, kaka rua kua hiro ta kamani Pol dia ka pe ni Masedonia dia ka mai, dia ka rovo kamahiro dia ka vano hoho kara palaka kua dia ta lala dia kata lulupu vona.

³⁰ A Pol ki parakilania kete vano bele na kabuna manumanu kua, palaka kana disaipel kamahi dia ta talea.

³¹ Na manumanu taza ve na poloka gavman ni Esia, dia ta lala dia kata kakamakamani Pol, dia ta vala polea ki vano vona ve habuka kete beta kete zahe bele na manumanu na palakana lupua kua.

³² Na manumanu kua dia ta mai dia ka lohu, beta dia na lala vutuhia e kuziha dia ka lohulohu, kubarae, taza dia ka gogoe dia ka tatania goloa katiu, taza kadia ki momotu za. Manumanu luba beta dia na lala e kuziha dia ka mai belebele.

³³ A vuni Iuda dia ta bara katia a Aleksander zahe kara mugana, manumanu taza na kabu kua dia ta tania habuka a Aleksander kete pole dia na longoria. Ia pole na limana ki tania dia kata zodo, dia na longoria kete pole.

³⁴ Palaka tania dia ka hada lala a Aleksander dia ka lala ve habuka ia na Iuda katiu, dia ta goe havutia, dia kene ma gogoe dia kene tatani barae, “Kadolu vuvu tavine a Artemis a vuni Efesus ia e paraha buli matoto!” Na aua rua dia ta goe dia ka ma tatani barae.

³⁵ Na kuskus kamahi kara taon kua dia ta talea na kabuna manumanu kua dia ka tani barae ni dia, “Manumanu bukuni Efesus, karae beta manumanu laveve na vulovulo dia na lala habuka na taon kua a Efesus ia na taon kua e hahada poto na tempel kana vuvu kapou matoto

kua a Artemis, kamana hanunuka kua e dua na lagato ki ziho?

³⁶ Ki kuza barae, beta ni paritigi golea kua, ki mara beta kaka katiu ni tania beta ni matoto. Kubarae miu tabaria havamiu. Tabarae ni hurihurimi miu kata katiu golea katiu.

³⁷ Nuhu kua miu ta peledia dia ka mai, beta dia na vanaho na poloka tempel kamahi o dia na delahania kadolu vuvu tavine kua.

³⁸ Kua a Demitrius kamana nuhu taza ve kua dia ta lala dia kata kakatikati golea habuka ia, habuka ni kadia bizea katiu kamana kaka katiu, na dama vona kara kotoa. Na kadolu gavman vona, da dia ta vahotovia kami kotoa.

³⁹ Kua kini vona golea katiu ve vona kua e kulimiu kete longora na kotoa, ia miu pelea ki vano na damana lupua ki vahotova na damana lupua.

⁴⁰ Kua varikoria kua meni kua miu ta katiu, kua kadolu gavman ni longoria kua, da e nap dia kata koto kiridolu na vuna e beta na vuvuna varikoria kua tolu ta katiu.”

⁴¹ E tani hozovia polea kua, ia geri kakava na kabuna manumanu kua.

20

20.1-6 A Pol e vavana kiri Masedonia kamani Grik

¹ Ba muri na mareoreoa kamahi kua ti hozo, a Pol ia kohania na disaipel kamahi dia kata mai vona. Ia vala polea taza ni dia kete vabadanganidia, pale, ia sekhan kamadia kini vatidia kini vavana kiri Masedonia.

² A Pol ki vavana na palakalaka kamahi kua ki vala na polea na Kristen kamahi kete vabadanganidia. Ba muri ia vano bele na kantri a Grik.

³ Ki mia lingabo tolu ni Grik, muri vona, e kulina kete polo na bot ni sel vano kara distrik a Siria. Palaka e longoria habuka a vuni Iuda dia te tatare kirina dia kata hubi matehia. Kubarae ia kini pokizia kana lohoihoia kini vamule kiri Masedonia.

⁴ Kaka katiu bukuna taon a Berea hizana a Sopater, ia na tuni Pirijs ia e vavana kamani Pol. Kaka rua bukuni Tesalonaika, a Aristarkus kamani Sekundus, ia mai a Gaius bukuna taon a Derbe, ia mai a Timoti kamana kaka rua bukuna Provins a Asia, a Tikikus kamani Trofimus,

⁵ Nuhu kamahi kua dia ta vamuga vano dia ka gurihita* ni Troas.

⁶ Hita ta mia ni Filipai ki vano na hanihania kapou kara Bret Beta Yis vona ki hozo. Pale, hita ta polo na vaga, hita ta vatia a Filipai. Hita ta sel dama lima, hita ka vano bele ni dia ni Troas, hita ka mia dama e 7 ni Troas.

20.7-12 Ni Troas a Pol e valamari mulehia a Yutikus na matea

⁷ Na Sande na garavi na disaipel kamahi dia ta lohu hita kata hanihani lupu†. A Pol ki vala polea kana Paraha ni dia, na vuna e lohoia kete vatidia na dama muri. Ia ki vala polea na manumanu ia, ia, ki varivalavala.

---

* **20:5** *gurihita* Polea kua ti vatunga habuka a Luk na kaka kua e vapolungania ziuziua kua kamana manumanu taza ve dia te kamani Pol. † **20:7** Saveman na polea kana Paraha dia ta lohoia dia ka tania hanihania kua ia na komonio.

⁸ Na poloka rum kua hita ta lulupu vona na lam luba vona, na rum kua ki ngoro monge langa na poloka ruma.

⁹ Na naba 3 flo na ruma kua, ia na kapiru huluvahu katiu e mimia na vindowa ki lolongoria a Pol, na hizana kaka kua a Yutikus. A Pol e pole vanovano, na kaka kua matana ki tuturuve ia ngoro tudu pale, ia poke heta ki ziho kara garigari, tania dia ka vano luga, kava ti mate.

¹⁰ A Pol e ziho ia ngoro langalanga vona ia tago pulia. Ia tania na manumanu, “Tabarae miu na lohoi vuvu. Da e mahuri.”

¹¹ Pale, a Pol ia papane mule, ia bara vulahia bret, ia hanihani kamana manumanu. Ba muri ia vala mulehia polea na manumanu. E pole havarau matoto. Ia, ia ki dama kakava. Ti dama a Pol ia vatidia kini vavana.

¹² Na kaka huluvahu kua ia ti mahuri mule, dia kene pelea vano kara ruma. Kubarae magalidia ki malugunia matoto.

20.13-16 A Pol e vatia a Troas kini vano kiri Miletus

¹³ Pale, hita ta vatia a Pol, hita ta polo na vaga hita ta sel vano bele na taon a Asos. Hita ta taru lupunia kahita polea kubarae, hita kata vamuga vano guria a Pol ni Asos, ia kete pe na dala.

¹⁴ Tania a Pol ki mai bele ni hita ni Asos, hita ta vapolea na vaga, hita ta sel vano kara taon a Mitilini.

¹⁵ Hita ta vatia a Mitilini, hita ta sel na marigo ia, ia ki dama. Ti dama, hita ta sel kozoho na ailan a Kios; hita ta sel ia, ia ki marigo mule, ti dama mule, hita ta ziho bele na ailan a Samos.

Ti dama mule ve, hita ta vano bele na taon a Miletus.

¹⁶ A Pol e lohoia za kete pe livutia a Efesus, na vuna beta ni kulina kete kogoi ve na provins a Esia. E viviriviri kete bele paria na damana hanihania kapou kara Pentekos ni Ierusalem.

20.17-38 A Pol e vinohunia pararaha na sios ni Efesus dia kata mai dia na hadavia

¹⁷ Hita ta vano bele ni Miletus a Pol ia vinohu kara pararaha na sios ni Efesus dia kata mai dia na hadavia.

¹⁸ Tania dia ka mai lohulohu laveve, ia tani barae ni dia,

“Miu ta lala habuka, kilaka kua ta varivuvu ka bele ni Esia, miu ka lala kagu galanga kua ta katia vona, na dama laveve kena ta kamamiu.

¹⁹ Miu ka lala habuka, boto luba a vuni Iuda dia ta taru lupunia kadia polea dia kata ditaduriau, dia ka kukubaraeniau, ka hatunia bizea, ka hatunia habuka kadia moge kua e paparakilania kete vapokey. Polokogu ki lala kete hahaloho dama laveve.

²⁰ Miu ka lala ve habuka beta na kuahi kata vala na polea kamahi kana Paraha kua e dangea kete kodonimiu. Miu ka lala ve habuka na matana manumanu laveve ia mai na kamiu poloka rumaruma kamahi ia ta lala kata vala polea vona.

²¹ Boto laveve ia hau ta lala kata vavala polea ni vuni Iuda, ia mai na nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, habuka tolu kata zuka tapunia moge zahazaha tolu na tare poki tolu na vamule ni Vuvu, tolu na bilip na kadolu Paraha a Iesus Kristus.

²² Palaka kua, miu longoria, na Vule Tumonga za kua ti katiu ka hatunia kata zahe kiri Ierusalem. Beta na lala nazia da e bele kirigu ni Ierusalem.

²³ Goloa katiu za ta lala ia kua. Na taon laveve kena ta bele vona ia na Vule Tumonga ia e lala kete tatania ni niau habuka, karabus kamana bizea za e guguriau.

²⁴ Palaka beta na kuahinia goloaloa kamahi kua, ki beta ve na kuahi kata mate, kagu laep beta ni goloa kapou ni niau. Hau e kuligu kata vahozovia kagu vavananga kamahi. Ia mai na kagu galanga kua na Paraha a Iesus e vala ni niau. Ia kua kata vala na Kalohua Kemi na Mahariharia ke Vuvu.

²⁵ Kua miu longoria, hau muga ta mia na pidaka miu ka vavaketekete ni miu na vuna na kingdom ke Vuvu. Palaka kua ta lala habuka mara beta miu na hadavi mulehia matagu.

²⁶ Kubarae e kuligu meni kata tani kakava ni miu kubarae, kua katiu ni miu ni golu, ia beta ni hau na katia ni golu.

²⁷ Na vuna, beta na kuahi kata tani kakava lohoihoia ke Vuvu ni miu.

²⁸ Miu lohoimiu mule, miu ka hada poto na sipsip ke Vuvu. Nuhu kena ia na Vule Tumonga ti makimiu miu kata hada poto ni dia. Miu kata vangania na sios ke Vuvu, kua a Vuvu mule ti kadea kini pele mulehidia na topona mule.

²⁹ Na vuna hau ta lala kubarae, kua ta na vatimiu, da kauaua varihaniani da dia ta hohoria pidaka miu dia ka vaihani na kabuna sipsip kamahi.

³⁰ Ia mai ve kua na pidaka miu mule, manu-manu taza da dia ta di madi dia ka katia vairukua kamahi, dia kata harehimiu manu-manu ke Vuvu, miu kata muri ni dia.

³¹ Ki kubarae, miu lohoimiu, miu tatare! Miu ta lohoia habuka na krismas e tolu, na marigo dama, beta na hivu kua kata tatania na katiukatiu ni miu. Hau ta lala kata hahaloho ka tatania polealea kamahi kua ni miu.

³² Palaka kua habu tazigu, te valamiu na limani Vuvu. Ki kuligu miu kata lohoia kana polea na kana mahariharia. Kana mahariharia kua e dangea kete vala ni miu na goloa laveve ke Vuvu, kua e lala kete vavala na manumanu laveve kua ia ti makidia dia kata kana.

³³ Hau beta na ngarea ni kukuligu kara silva beu gol o lavalava kana kaka katiu.

³⁴ E limoha, miu mule miu ta lala habuka na limagu mule hau ta lala kata kakatia galanga kamahi kua kata hahada poto ni niau mule vona. Ka hahada poto ve na nuhu kua dia ta kakamaniau.

³⁵ Na galangalanga laveve kua ta kakatia, ia ta vavatunga ni miu habuka miu kata gala matuha habuka hau, kete dangea miu kata kokodonia nuhu kua beta kadia bilip ni matuha. Miu lohoia na polea kana Paraha a Iesus kua e tani barae, 'Kaka kua e lala kete vavala limana na kaka, moge kua e lala kete katia ni dopa hilohilo matoto. Palaka da beta kete hilohilo marata vona kua kete vavalanga goloa voa vona.' "

³⁶ Tania ki tani hozovia polealea kamahi kua, ia padonia tutura kamadia dia ta lotu.

³⁷ Pale, dia laveve dia ka tago pulia dia ta domia dia ka varitangiai.

³⁸ Na golea kua dia ta hatunia ki zaha matoto polokodia vona, ia kua na kana polea kua e tania habuka mara beta ve dia na hadavia ve matana. Pale, dia ta guria ziho kara vaga.

21

21.1-6 A Pol ti vano kiri Ierusalem

¹ Muri vona kamana kua hita ka vatia na pararaha kamahi kara sios ni Efesus, hita ta sel pamuhi kara ailan a Kos, ti dama mule, hita ta sel vano kiri Rodes, hita ta vatia a Rodes, hita ta sel vano kiri Patara.

² Ni Patara hita ta paria na vaga katiu kete pe poki kara distrik a Fonisia, hita ta polo vona, hita kene sel vano.

³ Hita ta sel vano hita ka hadavia na ailan a Saiprus hita ta sel poki kara paligena kiri saut, hita ta sel vano kiri Siria. Hita ta vano pati ni Tair. Na vaga kua hita ta polo vona kete vaduazia na kako taza.

⁴ Ni Tair, hita ta paria na Kristen kamahi taza vona, hita ta mia kamadia wik katiu. Na Vule Tumonga ki vala lohoihoia na Kristen kamahi kua, dia ta tania ni Pol habuka beta kete zahe kiri Ierusalem.

⁵ Palaka tania hita ka mia ki vano wik katiu ki kakava kena, hita ta vavana mule. Na Kristen kamahi kua kamani habu gogodia kamani habu tutudia, dia ta kamahita hita ka lupu vano gotala na taon. Pale, hita ta padonia tuturuhita na vazalea, hita ta lotu.

⁶ Pale, hita ta varivinohu, hita kene varivati, hita kene vano polo na vaga. Dia kene vavulemule kara kadia malala.

21.7-14 Ni Sisaria na profet a Agabus e vala polea ni Pol

⁷ Hita ta vatia a Tair, hita ta vano pati ni Tolemes, na palaka kua ia hita ta zahe hadavia na Kristen kamahi vona, hita ta ngoro kamadia dama katiu.

⁸ Ti dama, hita ta sel vano bele ni Sisaria hita kene mia na ruma ke Filip kaka kua e lala kete vaketekete na polea ke Vuvu. Ia na kaka katiu na manumanu 7 kua e makua dia, dia kata vazenia haninga na manumanu.

⁹ A Filip tuna tizula garamo ki ma beta dia na lahilahi, dia ta lala dia kata vavala na polea ke Vuvu na manumanu balika profet.

¹⁰ Hita ta mia dama taza kamana, muri vona, na profet katiu hizana a Agabus, ia e pe ni Iudea ki ziho.

¹¹ E mai bele ni hita, ia pelea na lete ke Pol ia roti mulehia kabena kamana limana karua ia tani barae ni Pol, "Na Vule Tumonga e tani barae, 'A vuni Iuda ni Ierusalem da dia ta rotu baraenia na tauana lete kua dia ka vala ia na limana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu.' "

¹² Kamana hita ka longoria na polea kua, hita ia mai na manumanu kamahi na palaka kua hita ta mimia vona, hita ta hule haroinia matoto a Pol habuka beta kete zahe kiri Ierusalem.

¹³ Palaka a Pol ki tania, "Taua miu na tatanziziau. Miu ta katiau ka kukuahi! Hau te tatara za kua, beta ni habuka kete rotua za hau, palaka

tatare ve habuka kata mate ve ni Ierusalem, na hizana Paraha a Iesus.”

¹⁴ Hita ta hadavia habuka mara beta hita na katia ni pokizia kana lohoihoia, kubarae hita ta tani barae, “Vatahia, ni muri na lohoihoia ke Vuvu.”

21.15-19 A Pol ti vano kini bele ni Ierusalem

¹⁵ Muri na kua, hita ta vaidahida hita kene zahe kiri Ierusalem.

¹⁶ Na disaipel kamahi taza bukuni Sisaria dia ta kamahita dia ka vano vatihita na ruma ke Nason, ia na ruma kua hita kata loli vona. A Nason ia na kaka bukuni Saiprus, ia ki na katiu ni dia kua dia ta muga matoto dia ka kara disaipel.

¹⁷ Kamana hita ka zahe bele ni Ierusalem, na Kristen kamahi ni Ierusalem dia ta hilohilo matoto kua dia ta hadavihita.

¹⁸ Ti dama ruana hita laveve kamani Pol hita ta vano hita kata hadavia a Jems, na pararaha laveve kara sios dia ta lohulohu laveve.

¹⁹ A Pol ki hate motunidia laveve, pale, ia vala ripot na galanga laveve kua a Vuvu e vala vona, ki katia na limana na pidaka manumanu kua beta dia na lala a Vuvu.

21.20-26 Na pararaha kara sios dia ta tania ni Pol kete zahe kara tempel

²⁰ Kamana dia ka longoria na polea kua, dia ta vazahenia a Vuvu. Dia ka tani barae ni Pol, “Tai, hadavia, tausen luba ni vuni Iuda kua dia te bilip, dia laveve dia ta lala dia kata poto bada matoto na lo ke Moses.

²¹ Kini tanga ni dia kava dia kene lala ka galanga kua tu vavaketekete ni vuni Iuda kua dia ta mimia na pidaka manumanu kua beta dia na

lala a Vuvu, habuka dia kata vala lamadia kara lo ke Moses, ku tatania ni dia habuka kete beta dia kata vavatomutomu habu tutudia o dia kata babada na mogemoge ke habu tubudolu.

²² Kua nazia tolu keteni katia? Da kava dia te longoria habuka, tu lohu ri kava.

²³ Kubarae koto muri na polea kua hita kata vala ni niho. Kahita manumanu e garamo kua dia te katia na promis katiu kamani Vuvu;

²⁴ peledia na kamaniho miu na katia na opa kua kete katimiu na klin na matani Vuvu, ho tu kadea kadia moni, dia kata titiria vulukudia. Koto kati baraenia, manumanu laveve dia kata lala habuka polealea kua dia ta lolongoria kua e tanga tu kakatia e beta ni matoto. Dia kata hadavia habuka ho tu lala koto mumuri na kadolu lo laveve.

²⁵ Palaka na nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, palaka kua dia te bilip ni Iesus, ia hita te vala pas kini vano ni dia kava kamana kahita lohoihoia habuka, kete beta dia kata hahania na enimel kua ti valanga habuka opa na vuvu vairukuruku kamahi ia mai kete beta dia kata hania na enimel kua e vutu kotoha lohora ki mate, na vuna topona ba vovona na poloka kena. Ki vano ve, kete beta dia kata kakatia mogepa magali buhua.”

²⁶ Na dama ruana, a Pol ia kamana manumanu garamo kua, dia ta katia na opa kua kete katia dia na klin mule na matani Vuvu vona. Pale, ia vano hoho na banis kara tempel, ia tani hoto na pris habuka ngiza matoto dia kata vahozovia kadia opa kua kete katia dia na klin mule na matani

Vuvu vona, katiukatiu ni dia kete vala kadia opa ve vona.

21.27-30 A vuni Iuda dia ta haba tadoria a Pol na poloka banis kara tempel

²⁷ Kozoho wik katiu keteni hozo, a vuni Iuda taza bukuna provins a Esia dia ta hadavia a Pol na poloka banis kara tempel. Dia ta padea poloka manumanu laveve dia ta vano dia ta haba tadoria a Pol,

²⁸ dia ta goe dia ka tani barae, “Vuni Israel, miu mai kodonihita! Kua ia kua! Na kaka kua e gala ki vavaketea manumanu na palaka laveve ki popole tadoria manumanu kamana kadolu lo, ia mai na palaka kua ve. Kua ti pelea ve manumanu kua beta dia na lala a Vuvu dia kene mai hoho ve na tempel dia kene katia palaka tumonga kua kini molumolua.”

²⁹ Dia te tatani barae na vuna muga dia ta hadavia a Trofimius, na kaka bukuni Efesus e kakamani Pol na poloka taon, dia ka lohoia dia ka tania habuka a Pol ti pelea na kaka kua kini zahe vahohoria na poloka banis kara tempel.

³⁰ Manumanu laveve na taon kapou kua dia te lohulohu, dia ta pe na palaka laveve na taon dia ka lohulohu. Dia ka pahoria a Pol, dia ta harehia gotala kakava na banis kara tempel, pale dia ta tabaria na geit kara tempel.

21.31-36 Na soldia kamahi bukuni Rom dia te pelea a Pol

³¹ Dia ta ba paparakilania dia kata hubi matehia, na kalohua ti bele na komada kara soldia

kamahi bukuni Rom habuka varihubia kapou na taon ni Ierusalem.

³² Ia baribari tapu za pelea kana opisa kamana kana soldia taza, dia ta rovo ziho kara kabuna manumanu kua. Nuhu kua dia ta huhubia a Pol, tania dia ka hadavia na komada kamana kana soldia kamahi kua, dia ta zuka tapunia a Pol.

³³ Na komada kua vano ia paho tadoria a Pol ia geria kana soldia kamahi dia kata rotia na sen rua. Pale, ia hulenia a Pol kete kohania hizana, kete tania ve nazia e katia ki zaha.

³⁴ Manumanu taza na poloka kabuna manumanu kua dia ta goe dia ka tania polea motu, taza dia ka goe dia ka tatania polea motu, pale, na vuna na komada kua beta ni pepele vutuvutuhia na matotoka polea katiu, na vuna valalanga motu. Kubarae, ia geu dia ta pelea a Pol ia vano kara bareks kana soldia kamahi.

³⁵ Tania dia ka pelea a Pol ki ziho na leta na tempel, na soldia kamahi dia ta luga a Pol na vuna manumanu dia te mumuri,

³⁶ dia kene gogoe dia ka tatani barae, “Hubi matehia kaka kena! Hubi matehia kaka kena.”

21.37-22.5 A Pol e tani kakava ni vuni Iuda na vuvuna kana bilip

³⁷ Dia katane pe hoho na poloka bareks kana soldia kamahi, a Pol, ia hulenia na komada ki tani barae, “E nap ta tania polea katiu ni niho?” Na komada kua ki hulenia, “Tu lala koto pole Grik?”

³⁸ Ia ho za na kaka bukuni Isip kua muga pare kua tu vamuria manumanuna varihubia kua e 4,000, dia ka vano kara poloka deset dia kata varihubi kamani gavman?”

³⁹ A Pol ki tania, “Hau na Iuda katiu, ki valohua hau ni Tarsus ni Silisia, miu ka lala habuka a Tarsus beta ni na taon vetanga katiu, e hizanga! Vatiau na pole kamana manumanu.”

⁴⁰ Na komada kua ia longo a Pol ia madi na leta ia pole na limana habuka na kabuna manumanu kua dia kata zodo dia na longoria. Tania dia ka zodo, ia pole matoto Hibru, ia tani barae ni dia,

22

¹ “Habu tazigu kamani habu tamagu, miu longoriau kata pole. Beta na katia goloa zaha katiu.”

² Kamana dia ka longoria ti pole matoto Hibru, ia malikubedia. Pale, ia tani barae,

³ “Hau na Iuda, ta valohua ni Tarsus na distrik a Silisia, palaka ta paraha ri na poloka taon kua. A Gamaliel e sikulniau ka lala kemikemihia matoto na lo ke habu tubudolu ka lala kata vavarihubi taraka goloaloa ke Vuvu balika miu meni kua.

⁴ Hau ta vairohia nuhu kua dia ta mumuri na Dala kua varira, ka hubi matehidia, ta paho taduria tavivine, tamomohane ka varaga hohoridia kara poloka karabus.

⁵ Na hetpris ia mai na pararaha laveve da dia ta tania habuka kagu polea kua e matoto. Na vuna dia ta vala na pas ni niau kata vano vala ni pararaha rae ni Damaskus. Hau ka pelea vano kata haba taduria manumanu kua, na peledia vamule kiri Ierusalem dia kata hubua ni karabusianga dia.

*22.6-16 A Pol ti tani kakava ni dia e kuziha ia
kini lala a Vuvu
(Apostel 9.3-19; 26.12-18)*

⁶ Tania ka vavana ka vavano kene kokozoho ni Damaskus, habuka ti 12 kilok barae, na laet kapou matoto katiu e pe na lagato ki hada valutu ki balanga lobiau.

⁷ Hau ta dua kara garigari ka longoria na halingana kaka katiu e tani barae ni niau, 'Sol! Sol! E kuziha ku vavairohiau?'

⁸ Hau ka hule 'Paraha, Ho azei?' Ia ki tani barae, 'Hau a Iesus bukuni Nasaret, na kaka kena tu vavairohia.'

⁹ Nuhu kua dia ta kakamaniau dia ta hadavia na laet kua, palaka beta dia na longoria na kaka kua e popole kamaniau.

¹⁰ Hau ka tani barae, 'Paraha, nazia matoto kata katia?' Na Paraha ki tani barae ni niau, 'Madi ho tu vano kiri Damaskus. Ni Damaskus da e tanga ni niho na ka galanga kua ti makua ho koto katia.'

¹¹ Pale, nuhu kua dia ta kakamaniau dia ta pahoria limagu hita kene vano hoho ni Damaskus, na vuna na balangana laet kua e katia matagu kini keu.

¹² Na kaka katiu hizana a Ananias e mai kete hadaviau. Ia na kakanaka lotua matoto, ki lala kete mumuri papa matoto na lo, a vuni Iuda laveve na malala kua dia ta lala dia kata hahada zahenia.

¹³ E madi kozoho ni niau ki tani barae, 'Tazigu Sol, hada mule!' Kilaka pamuhi matagu ia kemi mule, hau kene dangea keteni hadavia a Ananias.

¹⁴ Pale, a Ananias ia tani barae, ‘Na Vuvu ke habu tubudolu ti makiho koto lala kana lohoihoia ho nu hadavia na Kaka kua e Mahoto nu longoria ve polea kua e pe na havana matoto.

¹⁵ Ia da ho tu tani kakava na manumanu laveve na goloa kua tu hadavia ku longoria.

¹⁶ Kua nazia tu guguru kirina? Madi nu pelea baptais, nu lotu na Paraha kete vazugu kakava ka manaunaua laveve.’

22.17-21 A Vuvu e geria a Pol kete vaketekete na manumanu kua beta dia na lala a Vuvu

¹⁷ Hau ta vamule ni Ierusalem, hau ka lolotu na poloka tempel boto katiu, hau ta hadavia na visen katiu,

¹⁸ ka hadavia na Paraha e tatani barae ni niau, ‘Baribari nu hava ni Ierusalem, na vuna manumanu mara beta dia na pelea ka polea na goloa kua tu longoria ku hadavia hau ta katia.’

¹⁹ Hau ka tani barae, ‘Paraha, dia mule dia ta lala habuka hau ta vaihubi manumanu laveve kua dia ta bilip ni niho na poloka haus lotu laveve ke vuni İuda ka taruhidia na karabus.

²⁰ Kilaka kua e hubu matoa a Stiven, na ka kaka kua e lala kete tatani kakava hiza, kilaka kena, hau ta madi ka magali katiu matoto kua e hubu matoa ia. Nuhu kua dia ta huhubi matehia, dia ta taruhia kadia zohozohoa kamahi na kitakagu ka hada poto vona.’

²¹ Pale, na Paraha ia tani barae ni niau, ‘Vano. Da ta geriho ku vano zau na manumanu kua beta dia na lala a Vuvu.’ ”

22.22-29 A Pol e tani hoto na soldia kamahi, habuka ia na sitisen ke Rom

²² Na kabuna manumanu dia ta tabu longo kiri Pol ki vano tania ki tania polea kua. Pale, dia ta goe kapopou dia ka tani barae, “Hubi matehia! Beta kete ma mamahuri!”

²³ Dia ka gogoe kamana dia ka hulua kadia siot kamahi, dia ka pelea havuhavu dia ka mumura vatadahia kara kavili.

²⁴ Pale, na komada ia geria na soldia kamahi dia kata pelea a Pol ni vano kara bareks kana soldia kamahi. Ia geridia dia kata vihia dia na hulenia, dia kata pari vutuhia, e kuziha manumanu dia ka goegoe marata barae kirina.

²⁵ Dia ta ba rotu taduri baraenia dia kata hubia, a Pol ia tania na kepten kua e mamadi kozoho vona, “Karae beta lo vona kua miu kata hubi vetania kaka kua e sitisen ke Rom, kua beta matoto miu na pari vutuhia nazia matoto e katia ki zaha?”

²⁶ Tania na kepten ki longo baraenia, ia vano tania polea ke Pol na komada. Ia ki hulenia na komada, “Nazia tu geu hita kata katia? Na kaka kuari ia na sitisen ke Rom.”

²⁷ Pale, na komada ia vano hulenia a Pol ki tani barae, “Tania ni niau, ho na sitisen ke Rom?” A Pol ki tania, “E, hau na sitisen ke Rom.”

²⁸ Na komada kua ki tani barae, “Hau ta varaga moni kapou kata kara sitisen ke Rom.” A Pol ki tania, “Kilaka kua ta valohua, hau na sitisen ke Rom.”

²⁹ Pale, na nuhu kua dia ta mamadi dia kata hulehulenia, dia ta tule pamuhi. Na komada kua ia ti kuahi kamana ki lala vutuhia habuka ia ti rotu tadoria a Pol, na sitisen katiu ke Rom na sen.

22.30-23.11 A Pol ti tani kakava goloa laveve

na pararaha ke vuni Iuda

³⁰ Dama muri vona, na komada e ba kukulina kete pari vutuvutuhia matoto e kuziha a vuni Iuda ki papadea polea kiri Pol. Ia vagotalani mulehia na karabus, ia geu kara hetpris kamahi kamana pararaha laveve ke vuni Iuda dia kata mai lohulohu. Pale, ia pelea a Pol ia mai vamadiria na pidaka dia.

23

¹ A Pol e hada vano matoto kara kaunsil kamahi ki tania, “Habu tazigu, hau ta vavana na matani Vuvu, ka lala kagu moge ta katia e mahoto, ki mai ki nap meni kua. Polokogu e kavakava.”

² Tania ki tani barae, na hetpris a Ananias ia geria nuhu kua dia ta mamadi kozoho ni Pol dia ta zapa porotia havana.

³ A Pol ki tania kara hetpris kua, “Ho kakanaka vairukua na lotua ho, a Vuvu da e vaka taduriho! Ho tu mia ra koto koto kirigu muri na lo. Palaka kua, beta nu mumuri na lo kua kunu geu kete hubua hau!”

⁴ Nuhu kua dia ta mamadi kozohotia a Pol dia ta tani barae, “Ho na kaka zia matoto kua ku pole zahatia na hetpris?”

⁵ A Pol ki tania, “Habu tazigu, te katia moge zaha kava, beta na lala habuka ia na hetpris; na vuna e vapolu bareanga na poloka buk ke Vuvu, ‘Tabarae nu pole zahatia na paraha kua e hahada na manumanu.’ ”

⁶ Palaka tania a Pol ti hadavia habuka, pararaha kua dia ta lohulohu, paligena dia Sadyusi kamahi na paligena dia vuni Parisi kamahi, pale, ia goe na pidaka kaunsil kamahi ki tania, “Habu tazigu, hau na Parisi katiu, tamagu ia na Parisi katiu. Hau ta madi meni na kotoa na vuna hau ta vaka maroro habuka manumanu kua dia te varimateai kava, da dia ta mahuri mule.”

⁷ Kamana ki tania polea kua, a vuni Parisi kamani vuni Sadyusi dia ta vaigege, pale, na kaunsil kamahi dia ta varipe vulavulahi.

⁸ A vuni Sadyusi dia ta tania beta mahuri mulea na matea, ki beta ve vule o na engel kamahi, palaka a vuni Parisi dia ta tania habuka mahuri mulea na matea vona, ki vule kamana engel kamahi ve vona.

⁹ Dia kene katia varikoria kapou, dia tisa kamahi kara lo taza bukuna parti ke vuni Parisi dia ta madi dia ka bada dia ka tatani barae, “Hita beta hita na paria goloa katiu kaka kua nina ni katia ni zaha. E kuziha kua ni matoto kua na vule katiu o na engel katiu ni pole kamana, da e kuziha?”

¹⁰ Na vaigegea kua ti dopa kini hada zahazaha matoto, kini hahada barae dia keteni vavarihubi, pale, na komada ia ti kuahi ke Pol tabarae dia na rabe hutuhutuzia. Ia geria kana soldia kamahi dia kata ziho dia na radi kakava a Pol ni dia, dia na pelea ni vano kara kadia bareks.

¹¹ Na marigo na Paraha ia mai madi kozohotia a Pol ki tani barae vona, “Tabarae nu kuahi!

Habuka kua kava tu tani kakava hizagu ri ni Ierusalem, ia da tu tani kakava hizagu ve ni Rom.”

23.12-22 A vuni Iuda dia te taru lupunia kadia polea dia kata hubi matehia a Pol

¹² Ti dama ruana dia vuni Iuda dia ta lupu dia ta tara na lohoihoia katiu habuka dia kata katia promis katiu dia na mahoho, da beta dia kata hanihani, beta dia kata hinumia golea katiu, ki nap dia ka hubi matehia a Pol.

¹³ Manumanu kadia naba e livutia e 40 kua dia ta taru lupunia kadia lohoihoia kua.

¹⁴ Dia ta vano bele na kadia hetpris kamahi kamana kadia pararaha dia ka tania, “Hita te promis habuka da hita ta mahoho ki beta hita kata hanihani o hinumia golea katiu ki vano ki nap na dama hita ka hubi matehia a Pol.

¹⁵ Kua, miu kamana kaunsil kamahi miu vala polea ni vano na komada kete pelea ni mai ni miu, miu tania vona habuka e kulimiu miu kata pari kemikemihia matoto vuvuna kana kotoa. Da e ba vavana ki mamai kiri ri, hita ta hubi matehia.”

¹⁶ Palaka na tuni livuki Pol tamohane e longo balahea na kadia polea kua, ia vano kara bareks kana soldia kamahi, ia kalohunia polea kua ni Pol.

¹⁷ Pale, a Pol ia kohania na kepten katiu ia tani barae vona, “Pelea kapiru huluvahu kua ni zahe na kamiu komada, na polea katiu vona kena kete tania na komada.”

¹⁸ Pale, na kepten kua ia pelea na kapiru kua zahe na komada. Ia tani barae, “A Pol, na

karabus kuari, e geu kiriniau ki huleniau kata pelea kapiru kua ni zahe ni niho. E tania kapiru kua kana polea vona kete tania ni niho.”

¹⁹ Na komada ia pahoria limana kapiru kua, ia kohania vano, ti hiro kazihehiro, ia hulenia, “Nazia matoto koto tania ni niau?”

²⁰ Ia tani vona, “A vuni Iuda dia te varitaninia, dia kata huleniho koto pelea a Pol ni zahe madi na matana kaunsil vaila. Dia ta vairuku, dia ka tania, dia kata pari vutuvutuhia matoto na lohoihoia ke Pol.

²¹ Tabarae nu longoridia, na vuna manumanu e luba livutia 40 kua da dia ta paritigi na dala dia ka tatare kirina. Dia ta mapamapa habuka kete beta dia kata hanihani beu hinu ki nap dia ka hubi matehia a Pol. Dia te tatare za kuari. Dia ta guria za koto tara na kadia hulea.”

²² Na komada kua ia tani barae na kapiru kua, “Tabarae matoto nu tania na kaka katiu habuka kava tu tania na goloa kua ni niau.” Pale, ia geria kini vamule.

23.23-35 Dia te geria a Pol kini vano na kadia nabawan gavana a Feliks

²³ Pale, na komada kua ia kohania na kana kepten rua, ia tani vatuharia ni hiro ki tani barae, “Mo pelea kamo soldia e 200, pelea soldia kamahi kua dia ta lala dia kata rorovo na hos e 70, ia mai nuhuta varihubia na diaro e 200. Miu vaidia miu kata vano kiri Sisaria meni na 9 kilok na marigo.

²⁴ Mo vaidia ve hos taza ke Pol kete polo vona, miu na pelea ni vano bele papa za ni gavana a Feliks.”

²⁵ Ia vapolungania pas katiu ki tani barae,

26 “Hau a Klodius Lusias, ta vapolungania na pas kua kiriniho kagu gavana a Feliks. Dama kemi.

27 Kaka kua, a vuni Iuda dia ta paho taduria pitu papa dia na hubi matehia, palaka hau ta bele kamana kagu soldia kamahi hita kene vaikoli kirina, na vuna hau te lala paria habuka ia na sitisen katiu ke Rom.

28 E kuligu matoto kata lala e kuziha dia ka kokoto kirina. Pale, hau ta pelea zahe na kadia kaunsil kamahi.

29 Hau kene paria habuka dia ta papadea polea kirina na vuna na kadia lo, palaka beta na hada golea katiu ni katia ni zaha habuka kete dangea kata koto kirina vona, ni nap kete hubu matoa o kete karabus vona.

30 Kamana ki kalohuanga ni niau habuka a vuni Iuda dia ta kakati paritiginia polea dia kata hubi matehia na kaka kua, hau ta geri pamuhia kete vano ni niho. Hau kene geria ve nuhu kua dia ta papadea polea kirina, dia kata vano ve ni niho dia na koto kamana, ho koto longoria kadia kotoa.”

31 Pale, na soldia kamahi kua dia ta muri na polea kua e tanga ni dia, dia ta pelea a Pol dia ta vavana kamana na marigo dia, dia ka bele na taon a Antipatris.

32 Ti dama, na soldia kamahi kua dia ta vatia nuhu soldia kamahi kua dia ta lala dia kata rorovo na hos dia kene ma guria a Pol kini vano, dia ta vamulemule kara kadia bareks.

33 Na soldia kamahi kua dia ta rovo na hos dia ta vano bele ni Sisaria, dia ta vala pas ni gavana dia kene vatia a Pol na limana.

³⁴ A gavana e ridim na leta kua ia hulenia a Pol, “Ho bukuna provins kakei matoto?” A Pol ki tania vona habuka ia bukuni Silisia.

³⁵ Pale, ia tania vona, “Da ta guria nuhu kua dia ta papadea polea kiriniho dia ka lohulohu kene longoria ka kotoa.” Pale, ia geu dia ta karabusnia a Pol na ruma kana gavman ke Herot.

24

24.1-9 Na pararaha ke vuni Iuda dia te koto kiri Pol

¹ Dama lima muri vona, na hetpris a Ananias ia ziho kiri Sisaria kamana pararaha taza. Ia mai ve na loya katiu ke vuni Rom, hizana a Tertulus. Dia ta vala kadia kotoa laveve kiri Pol na gavana.

² Pale, dia ta kohania a Pol ia mai hoho, a Tertulus ia muga ki madi na matani Feliks ki pole ki tani barae, “Kamana ku kara kahita gavana, tu kodoni kemikemihihita matoto, hita ka mia papa matoto, ki beta varihubia. Ka lohoihoia e kemi ku kodonia kahita manumanu na kantri kua dia kene mia papa.

³ Na kahita hadahadanga, habuka na palaka laveve ia mai ve na goloa laveve tu gala papa matoto, Feliks, tu kaka mata muli za, hita ta hate motuniho matoto.

⁴ Palaka tabarae na harehi maratania polea ni loloniho, e kuligu kata hulenihio kubarae koto maharihita nu longorihita.

⁵ Hita te paria habuka na kaka kua, ia na kakanaka katikatia na moge zahazaha, e lala kete kakatia varikororia kamana varihubia na pidaki vuni Iuda na palaka laveve na vulovulo. Ia ki

na paraha kara parti katiu kua dia te vatihita dia kene kara manumanu motu, dia ta kohanidia mule na nuhu bukuni Nasaret,

⁶⁻⁸ ki parakilania ve kete vata molumoluhia ve na tempel na matani Vuvu, kubarae hita kene paho taduria.* Kubarae ho mule da tu hulenia kunu pari vutuvutuhia nazia kua hita ta kokoto kirina vona.”

⁹ A vuni Iuda dia ta kodonia a Tertulus dia ka padea polea kiri Pol ve, dia ka tatania habuka polea kua a Tertulus e tatania ia e matoto.

24.10-23 A Pol ti tani kakava na polea ni Feliks

¹⁰ Tania na gavana ki hulenia kete pole, a Pol ia kolia kana polea ki tania, “Hau ta lala habuka na krismas luba ho tu gala balika jas na kantri kua, ki kubarae ka hilohilo meni kata kolia kadia polea na mata.

¹¹ Kua nu hulenia manumanu, da tu lala kubarae, hau na dama e 12 ti vano kua hau ta zahe kiri Ierusalem kata lotu.

¹² Nuhu kua dia ta kokoto kiriniau kua, beta matoto dia na pariau ta vavaigege kamana kaka katiu na tempel, o na papadea poloka manumanu na poloka haus lotu ke vuni Iuda beu na palaka katiu ve na poloka taon.

¹³ Ki mara beta dia na vatunga na vuvuna nazia, dia ta kokoto kiriniau vona.

---

* **24:6-8** Na poloka buk baibel Grik taza bukuni varira e vapolunganga polea kua, “Kulihita hita kata koto kirina na kahita lo. Palaka a Lisias, na komada kana soldia kamahi ia mai radi kakava ia ni hita, ki tania ni hita nuhu kua hita ta papadea polea kirina, hita kata mai hita na koto kamana ri na mata.”

¹⁴ Palaka, ta tara na kadia polea kua habuka ta lolotu ni Vuvu kamana kabu kua hita ta mumuri na Dala kana Paraha. Na kabu kua, ia na manumanu kua nina kua, dia te tatania habuka hita te kara kabu motu. Palaka hau ta bilip na golea laveve kena e mahoto na lo ia mai na polea laveve kua e vapolunganga na poloka buk kana profet kamahi.

¹⁵ Hau ka vaka maroro ni Vuvu, balika manumanu kua nina kua. Hau ta vaka maroro ve habuka da a Vuvu e valamari mulehia manumanu laveve, nuhu kua dia ta mahotohoto na matana, ia mai nuhu zahazaha ve kamana.

¹⁶ Ki kuza barae ka lala kata parakilania habuka, dama laveve magaligu kete mahoto kete beta lohohioia zaha katiu na polokogu na matani Vuvu ia mai na matana manumanu.

¹⁷ Ta mia krismas luba na malala motu ka vamule kiri Ierusalem kata vala na presen na kagu manumanu kamahi dia kata vala na nuhu kua beta kadia goloaloa vona ia mai kata vala kagu opa.

¹⁸ Hau e kuligu kata hoho na tempel kubarae ka mumuri na dalangana kua kata katia na klin na matani Vuvu muga, ba muri kene hoho na tempel. Kilaka kua dia ta hadaviau na tempel, hau kava te klin kava. Ki beta manumanu luba kamaniau, o beta na kamana manumanu hita na vavarikori.

¹⁹ Palaka a vuni Iuda taza bukuna provins a Esia, dia na poloka tempel kilaka kena. Kua, ma kete dia ri kua meni. Dia kata koto kamaniau dia na tania nazia matoto ta katia ki zaha.

²⁰ O kua nuhu kua nina kua, dia kata tania nazia matoto ta katia ki zaha kilaka kua dia ta koto kirigu na kaunsil kamahi,

²¹ palaka tauka dia ta kokoto kirigu taraka polea katiu kua kilaka ta goe ka tani barae na matadia, 'Hau ta bilip habuka, nuhu kua dia te varimateai kava, da dia ta mahuri mule.' "

²² A Feliks, ia e lala kemikemihia matoto na moge kamana bilip kana nuhu kua dia ta mumuri na Dala kana Paraha. Kubarae ia tania ni dia habuka da dia ta koto mule ve na dama motu katiu. Ia ki tani barae ni dia, "Kua a Lisias na komada ni mai, ia da te vahotovia kamiu kotoa."

²³ Ia geria na kepten ia taruhia gat taza dia kata hada poto ni Pol, palaka da dia ta vatia ki vana vetaveta pitu dia ka vatia ve habu kurakurana dia ka mai balahea, dia kata kodonia na goloa taza kua e kulina kirina.

24.24-27 A Feliks e paho taturia a Pol na karabus na krismas rua

²⁴ Dama taza muri vona, a Feliks ia ziho kamani gona a Drusila. A Drusila ia na tavine Iuda katiu. Ia geu kiri Pol kini mia tatabu longo kiri Pol kua e tatania vona na kana bilip ni Iesus Kristus.

²⁵ Tania a Pol ti pole vano kini popole na makina moge kua e mahoto, mogepa paho tadutadua na magali ia mai na kotoa kapou ke Vuvu, a Feliks ia kuahi ki tani barae, "Pale, taua nu ma popole! Vano. Kua na hatunia kata koi mule kiriniho, hau da ta geu kiriniho."

²⁶ A Feliks, ia kana lohoihoia vona, kubarae ki gala gegeu kiri Pol ki lolongoria kete popole kamana. E lohoia a Pol da e vala moni taza vona, habuka kete vagotalani mulehia a Pol na karabus.

²⁷ Muri na krismas rua ti kakava a Porsius Festus ia pelea mudini Feliks, palaka a Feliks e lohoia kete honia a vuni Iuda dia kata magali katiu kamana, kubarae ia kini ma vatia a Pol kini ma mimia na poloka karabus.

25

25.1-12 A Pol e tania a Sisar kete longoria kana kotoa

¹ A Festus ti bele kini kara gavana na distrik a Iudea. Dama tolu muri na dama kua ia e lohu vona, ia pe na taon a Sisaria kini zahe kiri Ierusalem,

² na hetpris kamahi ia mai na pararaha ke vuni Iuda dia ta mai vona, dia ta padea polea kiri Pol.

³ Dia ta hule tutunia matoto a Festus, kete longoridia ni vala a Pol ni zahe kiri Ierusalem, dia ta kukuza barae na vuna dia ta lohoia dia kata tarengania a Pol na dala dia na hubi matehia.

⁴ A Festus ki tania, "A Pol ia e karabus ni Sisaria, kua ti kozoho hau keteni zahe kiri Sisaria.

⁵ Miu geria kamiu pararaha taza dia ta kama-niau zahe. Kua ni matoto a Pol ni katia moge zaha katiu, pele dia ta koto kirina vona."

⁶ E mia dama e 8 o 10 kamadia, pale, ia vamule kiri Sisaria. Ti dama mule ia mia na sia kara kotoa, ia geu dia kata pelea a Pol ni mai vona.

⁷ Tania a Pol ki mai bele, a vuni Iuda kua dia ta pe ni Ierusalem dia ka zihoziho, dia ta mai madi lobia, dia ka papadea na polealea luba kirina. Dia ka tatania habuka ia e lala kete kakatia moge zahazaha matoto, palaka ki mara beta dia na vatunga matotonia ni Festus habuka polealea kua dia ta papadea vona e matoto.

⁸ A Pol ia kolia kadia polea ki tania, “Hau beta matoto na katia goloa katiu ni zaha, beta na katia goloa katiu kua na lo ke vuni Iuda e vatabunia o na lo kara tempel beu na lo ke Sisar.”

⁹ A Festus, e kulina kete katia a vuni Iuda kete kulidia kirina, kubarae, ia hulenia a Pol, “E kuli koto zahe kiri Ierusalem na longoria ka kotoa heta na polealea kua dia ta papadeho vona?”

¹⁰ A Pol ki tania, “Hau ta mamadi na haus kot ke Sisar kua, kete longora kagu kotoa ri. Ho mule tu lala matotonia habuka, hau beta na katia goloa katiu ni zaha ni vuni Iuda.

¹¹ Palaka kua miu kene paria habuka ta katia goloa katiu ki zaha kua e dangea miu kata hubi matehiau vona, pele hau beta na hahava na matea. Palaka kua ta na polea kamahi kua a vuni Iuda dia ta papadeau vona ni beta ni matoto, mara beta kaka katiu ni vala vetaniau na limadia. Hau ta hule a Sisar kete longoria kagu kotoa!”

¹² Pale, a Festus ia pole kamana kana kaunsil kamahi, pale, ia tani barae ni Pol, “Tu hule a Sisar kete longoria ka kotoa. Pele da tu zahe ni Sisar!”

25.13-27 A Festus e hulenia a King Agripa ni Pol

¹³ Dama taza muri vona a King Agripa kamani livuka a Bernaisi hiro ta mai bele ni Sisaria hiro kata balahea a Festus hiro na vala ka hiro magali kemia vona.

¹⁴ Na vuna da hiro ta mia dama luba ni Sisaria. A Festus ia pole kamana king na vuna na kotoa ke Pol. E tani barae na king, “Na kaka katiu kuari kua a Feliks e vatia na poloka karabus.

¹⁵ Kilaka kua ta zahe kiri Ierusalem, na hetpris kamahi kamana pararaha ke vuni Iuda, dia ta koto kirina dia ka padea polea taza kirina, dia ka hule kete hubi matoa.

¹⁶ Hau ka tani barae ni dia habuka na moge ke vuni Rom ia mara beta tolu na vala vetania kaka na limana kaka katiu, ma muga ki koto kamana kaka kena ki parakilania ki vaigege kamana kaka kena e kokoto kirina.

¹⁷ Kilangata kua dia kakamaniau zahe bele ri, beta ve na guru. Na dama muri vona ta mia kata longori pamuhia kadia kotoa, hau ta geu dia kata pelea a Pol ni mai bele.

¹⁸ Palaka tania nuhu kua dia ta papadea na polea dia ka pole, hau ta lohoia da dia ta koto kirina na moge zaha katiu, palaka ki betaka.

¹⁹ Palaka dia te vavaigege kamana na kadia lotua ia mai na kaka mate katiu kua e kohanga ni Iesus, na kaka kua ia kua a Pol e tania ti mahuri mule.

²⁰ Kini beta ne lala katane sikel zingania kadia kotoa, kubarae hau ka hulenia a Pol kete tara ni zahe kiri Ierusalem ni koto kamadia na polealea kua dia ta papadea vona.

²¹ Palaka a Pol ia ti hule habuka kete ma mimia na karabus ki vano a Sisar mule ki longoria kana

kotoa, kubarae hau ta geu dia ta ma paho taduria na poloka karabus ki vano ki mule na dama kua kata geria ni zahe ni Sisar.”

²² Pale, a King Agripa ia tania ni Festus, “Hau e kuligu kata longoria na kaka kena.” A Festus ki tania, “Vaila, da tu longoria.”

²³ Kubarae, ti dama vona a King Agripa kamani livuka a Bernaisi hiro ta zohozoho kahiho zohozohoa mata mulimuli hiro ka mai hoho na poloka rum kara kotoa kamana nabawan opisa kamahi ia mai na pararaha kara taon kapou kua. Pale, a Festus ia geu dia ta pelea a Pol ia mai hoho.

²⁴ A Festus ia tani barae, “King Agripa, ia mai miu laveve kuari kamahita, miu hadavia na kaka kua! A vuni Iuda laveve ni Ierusalem ia mai ve ri ni Sisaria, dia ta papadea polea kara kaka kua, dia ka goe dia ka tatania ni niau habuka kata hubi matehia na kaka kua.

²⁵ Hau ta paria habuka beta ni katia goloa katiu ni zaha kua ma kete hubu matoa ia taraka. Palaka na vuna kua e kulina a Sisar kete longoria kana kotoa, kuza barae ka lohoia kata geria ni zahe kiri Rom.

²⁶ Palaka ki beta na lala polea zia kata vapolungania ni zahe na kadolu paraha na tania vona na kaka kua. Ki kubarae ka pelea ki mai madi na matamiu, dopa matoto ni niho King Agripa. Tolu kata longo vutuhia nazia ia kete tania, hau kata vapolungania na poloka pas.

²⁷ Na vuna ta lohoia beta ni mahoto kata geri vetania na karabus katiu ni vano kua beta na vapolungania na pas na tani hoto na goloa e kokoto kirua ia vona.”

26

26.1-11 A Pol ti kolia polea ke vuni Iuda

¹ Pale, a King Agripa ia tania ni Pol, “Pole na longoria.” Pale, a Pol ia vazahenia limana, ia kolia kadia polea ki tani barae,

² “King Agripa, hau ta hatunia e kemi matoto meni kua kata madi na mata na kolia polea laveve kua a vuni Iuda dia ta kokoto kiriniau vona.

³ E kemi dopa na vuna ho tu lala kemikemihia kahita mogemoge laveve a vuni Iuda, ia mai na goloaloa kua hita ta lala hita kata vavaigege vona. Kubarae ka hule haroiniho koto valugiu nu longoriau.

⁴ A vuni Iuda laveve dia ta lala hau ta kaka zia varira ta kapiru, na taem kua ta valohua na kagu kantri mule, ia mai ve kua heta ni Ierusalem.

⁵ Dia ta lalau havarau matoto, habuka kua ni kulidia, dia ta nap dia kata tania. Dia ta lala habuka, kua ta ba huhuluvahu, hau na Parisi katiu na kabu katiu na poloka kahita lotua. Mogemoge ke vuni Parisi ia e vitiha matoto kua kaka kete muri vona, palaka hau ta lala kata mumuri papa matoto vona.

⁶ Kua nina kua, ia na vuvuna na kagu vaka maroroa na polea kua a Vuvu e mapamapa ni habu tubuhita vona, ki tania habuka da kaka e mahuri mule na matea. Ia na polea kua za, kua hau te kokoto kirua vona.

⁷ Ia na promis kua za kua na zukazuka kua e 12 ni Israel kua dia ta guguria kete bele kubarae dia ka lolotu ni Vuvu na dama na marigo. Kagu

king, ia hau ve ta vaka maroro ve ka guguria golea kua kete bele matoto. Ia na golea kua za kua dia ta gala dia ka papadea polea kirigu vona.

⁸ E kuziha taza ni miu ki lohoia ki tania habuka e mara beta a Vuvu ni valamari mulehia kaka na matea?

⁹ Hau ve varira hau ta lohoia e mahoto habuka kata kaze dala luba kua kata ditaduria hizani Iesus kaka kua bukuni Nasaret vona.

¹⁰ Ia muga ia hau ta kakatia galanga kua ni Ierusalem. Ta pelea matuhanga na hetpris kamahi ka taruhia manumanu ke Vuvu na karabus. Kua kini geu voa kete hubu matoa dia, ia hau kaka katiu ni dia kua ta lala kata gegeu kete hubu matoa dia.

¹¹ Boto luba ta lala kata dangea haus lotu laveve ke vuni Iuda na paho taturidia na vaihubi kamadia. Ka lala kata tania ni dia, dia kata zuka tapunia na Paraha dia na delahania ve. Magaligu e lala kete hahalavidi matoto kiridia, kubarae ka lala kata vano ve kara taon kamahi kua e zauzau ka kati zahatia ve na nuhu kua ve vona.”

26.12-18 A Pol ti tania ni dia kua e kuziha ia kini kara Kristen

(Apostel 9.3-19; 22.6-16)

¹² A Pol ki tania, “Ia kubarae, boto katiu na hetpris kamahi dia ta vala matuhanga ni niau, hau kene vavana kiri Damaskus.

¹³ King, ti 12 kilok barae, ta vavana na dala, hau ta hadavia na laet e pe na lagato, e hada livutia na balangana voro, e balanga lobiau kamana nuhu kua dia ta kakamaniau.

¹⁴ Hita ta dua laveve kara garigari, pale, hau ta longoria na kaka katiu e pole Hibru, ki tani

barae ni niau, ‘Sol, Sol, e kuziha ku vavairohiau? Ho tu kikinia na goloa matanga kena, kubarae ku vavala mulehia varitihia ni niho.’

¹⁵ Pale, hau ta hule, ‘Paraha, ho azei?’ Na Paraha ki tani barae, ‘Hau a Iesus, na kaka kena tu gala ku kakati zahatia.

¹⁶ Kua divurutihio nu madi. Te bele niho kata makiho nu kara kagu vora koto tani kakava na manumanu habuka tu hadaviau. Koto tania ve ni dia na goloaloa kua kata vatunga ve ni niho.

¹⁷ Da beta kata vatia kaka katii kua bukuni Israel, o kaka motu kua beta ni bukuni Israel matoto kete vairohiho, na vuna da ta vaikoli kiriniho. Hau te geriho koto vano ni dia,

¹⁸ koto vukazia matadia dia kata vala lamadia kara rodo dia na mai na laet. Dia kata tare poki dia na zuka tapunia na matuhanga ke Satan dia na mai ni Vuvu, a Vuvu ni lohoi bala kadia manaunaua laveve, dia na lupu kamana kagu manumanu kua dia ta bilip ni niau hau kene katidia kava dia kene tumonga.’ ”

26.19-23 A Pol ti tania ni King Agripa na galanga kua e kakatia

¹⁹ “Ki kubarae, King Agripa, beta na talinga doto na visen kua ta hadavia e pe na lagato.

²⁰ Ta muga ka vaketekete ni Damaskus, ba muri ka zahe ka vaketekete ve ni Ierusalem ia mai na poloki Iudea laveve, ta vano ve na nuu kua beta dia na lala a Vuvu. Hau ta vavaketea ni dia habuka dia kata zuka tapunia kadia moge zahazaha dia na tare poki dia na vamule ni Vuvu, dia na vavana papa na matani Vuvu, dia kata

vatunga habuka e matoto dia te zuka tapuni matotonia kadia moge zahazaha kava.

²¹ Ia na vuvuna kua, a vuni Iuda dia ka paho tadoriau na poloka banis kara tempel dia ka parakilania dia kata hubi matehiau.

²² Palaka a Vuvu za kua e kokodoniau ki mai, mai ki nap meni kua, kubarae ki nap katane madi meni kua na tani kakava ni miu pararaha ia mai na nuhu vetavetanga ve. Hau ki beta ve na tatania polea motu ve katiu, hau ta gala ka tatania za polea kua za varira na profet kamahi, ia mai a Moses ve kua dia ta tatania ba muri kete bele.

²³ Habuka a Kristus, da e luga bizea ki mate, da ia muga ki mahuri mule na manumanu kua dia te varimateai kava, ki tani kakava na polea na laet ke Vuvu ni vuni Israel ia mai na nuhu kua beta dia na lala a Vuvu.”

26.24-32 A Pol e tania ni King Agripa kete bilip

²⁴ Tania a Pol ki tatani barae kua, a King Festus ia goe porotia a Pol, ki tani barae, “Pol ho baka ti longolongo. Tu sikul marata ka save kapou kini katiho kunu longolongo!”

²⁵ A Pol ki tani barae, “Paraha a Festus, hau beta na longolongo, nazia kua hau ta tatania e matoto, kagu lohoihoia e kemi hau ka popole kua.

²⁶ Na king e lala nazia kua hau ta popole vona, ki kuza barae ka hatunia beta na kuahi kata tania golea laveve kua vona. Hau ka lala matotonia habuka ia e longoria ki hadavia ve golea laveve kua ta popole vona. Na vuna a Iesus beta ni kati

paritiginia kana galanga, beu, manumanu laveve dia ta hadavia.

²⁷ King Agripa, tu bilip na profet kamahi? Hau ta lala tu bilip na kadia polea.”

²⁸ A King Agripa ki tani barae kiri Pol, “Tu lohoia kua na taem pitu papa za kua ia koto nu pokizia kagu lohoihoia hau na kara Kristen?”

²⁹ A Pol ki tani barae, “Ia vata na taem boto o na taem malaku, hau ta hulenia a Vuvu habuka ho ia mai nuhu laveve kua dia ta lolongoriau kua, paleka miu na bilip laveve ni Iesus habuka hau, palaka kete beta kete rotua miu na sen balika hau.”

³⁰ Pale, a king, a gavana kamani Bernaisi ia mai manumanu laveve kua dia ta mimia kamana, dia ta varimadiriai.

³¹ Dia ta vatia na palaka kua dia ta mimia vona, dia kene popole na pidaka dia mule, dia ka tatania, “Kaka kua beta ni katia golea zaha katiu kua kete mate vona o kua kete karabus vona.”

³² A King Agripa ki tania ni Festus, “Kaka kua, kua ni beta ni hule a Sisar kete longoria kana kotoa, ma tolu te vagotalani mulehia na karabus kua.”

27

27.1-12 Dia ta vapolea a Pol na vaga kete vano kiri Rom

¹ Dia te tania habuka hita keteni pelea vaga hita ne vano kara kantri a Itali, a Pol kamana karabus taza ve ia taruhadia na limana kepten kara soldia kamahi, hizana a Julius, ia bukuna laen armi ke Sisar.

² Hita ta polo na vaga bukuna taon a Adramitium. Na vaga kua ia kete vano kara basis kamahi na taon kamahi kua na provins a Esia. Pale, hita ta sel hita kene vano. Na kaka katiu bukuna taon a Tesalonaika, ni Masedonia, hizana a Aristarkus, ia ve e kamahita.

³ Na dama muri vona hita ta varuhu ni Saidon, a Julius ki kemi kiri Pol. Kubarae ia vatia a Pol kete vano ni hada kana manumanu ni pelea haninga kamana goloa taza ve ni dia.

⁴ Pale, hita ta vatia a Saidon, na kavili ki matuha marata kubarae na vaga kini rovo pe na lamana ailan a Saiprus.

⁵ Hita ta ma sel na hutu kapou na paligena kara provins a Silisia hiro a Pamfilia, hita ta vano varuhu na taon a Maira na provins a Lisia.

⁶ Na palaka kua ia na kepten kara soldia kamahi kua ti paria na vaga bukuni Aleksandria katiu kete vano kiri Itali, ia vapolehita na vaga kua.

⁷ Pale, hita ta rovo vilagelage na dama luba na vuna na kavili e matuha marata kubarae hita ka parakilania, parakilania hita ka vano bele kozoho na vazalea ni Nidus. Palaka na kavili ti matuha marata kubarae hita kene vatare pokizia vaga hita kene sel vano kara ailan a Krit, hita ta lobia hizuna ni Salmone.

⁸ Hita ka sel lilia vazalea ni Krit, palaka kavili beta ni palage, kubarae hita ka rovo vilagelage matoto, hita ta vano bele na malala katiu e kohanga na Basis Kemi, kozohotia na taon a Lasea.

⁹ Dazi ti hada zahazaha matoto, kubarae hita kene laungi, na dama luba kini vano veta, na

dama kapou ke vuni Iuda kua dia ta lala dia kata mamahoho vona ti vano kava. Kubarae a Pol ki tania ni dia,

¹⁰ “E miu, ta hadavia habuka ta tolu na ma sel vavano, da tolu ta golugolu, da vaga da e mahitu na kako kamahi ki mahituhitu, tolu ve da tolu ta golugolu.”

¹¹ Palaka na kepten kana soldia kamahi kua, beta ni longoria polea ke Pol, ia muri na lohoioia kana kepten kara vaga kua kamana tauana vaga kua.

¹² Na vuna na basis kua e kohanga na Basis Kemi, beta ni kemi habuka na vaga kete bata vona na nagi kara magara kamana kavili, kubarae manumanu luba dia ta tania habuka hita kata sel ma vavano, hita kata parakilania hita na vano bele ni Finiks hita na bata na nagi kara magara kamana kavili vona. Na palaka kua ia na basis katiu e ngoro kiri saut ni Krit, ki tare ziho kara palaka kua voro e zuzugu vona.

27.13-38 Kavili kapou kamana dazi kapou

¹³ Kubarae, tania na marau pitu ki rovo, dia ta lohoia dia ka tania habuka e da dia ta sel vano kara basis kua; kubarae dia ta harehia haga, dia ta sel lilia vazalea ni Krit.

¹⁴ Palaka beta ni havarau na kavili kapou matoto katiu ia rovo, ia na havara. E pe ni Krit matoto ki ziho.

¹⁵ Na kavili kua ki pahoria vaga kua beta ni palage, na boskru kamahi dia ka parakilania dia kata vatare pokizia vaga, palaka ki mara beta, dia ta vatia na kavili ia ma habinihita hita kene ma mumuri na kavili.

¹⁶ Hita ta vano damukia na ailan kote katiu, dia ta kohania ni Kauda. Na ailan kua ki karia kavili pitu, hita ka bata. Hita ka parakilania hita kata harehia na bot, palaka ki kolukolu matoto, palaka hita ta honia, honia, hita ta harehia na bot ia mai.

¹⁷ Na boskru kamahi dia ta harehia na bot papane. Ba muri dia ta taronia baklaen kamahi ia pe na paligena vaga ziho na taura vaga dia ta rotia na paligena vaga matuha matoto kete paho taduria na vaga. Dia ta kuahi tabarae dia na papanehia na habate kamahi kua damukia a Afrika. Pale, dia ta vazihonia sel kamahi, dia ta vatia na kavili ia ma habinihita hita kene ma vavano.

¹⁸ Kavili kamana dazi kapopou ki vala ni hita beta ni palage kirihita, kubarae ti dama mule na boskru kamahi dia ta varaga na kako kamahi kara huda dazi.

¹⁹ Na dama toluna, na boskru kamahi dia te lohoi vuvu matoto dia ta varaga ve na sel kamana mas malaku kamana goloaloa taza ve kara vaga kara dazi.

²⁰ Dama luba beta malala ni kavakava kua hita kata hadavia matana voro o na vitovito, na vuna na kavili kapou ma ki huhubihita, na kahita lohoihoia, hita te tania habuka hita keteni golugolu za.

²¹ Dama luba manumanu beta dia na pelea haninga, a Pol ia madi na pidaka dia ia tani barae, "E miu, kua muga miu na longoria kagu polea ni beta tolu na vatia a Krit, mara beta tolu na paria zahatanga, ki mara beta ve tolu na varaga goloaloa kara dazi.

²² Palaka kua kata tania ni miu kubarae, tabarae miu na kuahi, mara beta katiu ni dolu ni golu, da na vaga za e mahitu.

²³ Ngina na engel kana kagu Vuvu kua ta vovora kana, e madi na kitakagu

²⁴ ki tani barae, 'Pol, tabarae nu kuahi. Da tu zahe a Sisar kete longoria ka kotoa. A Vuvu ti mahariho ve habuka manumanu laveve kua dia ta sesel kamaniho, da mara beta dia na golugolu.'

²⁵ Kubarae tabarae miu na kuahi, e miu, na vuna hau ta bilip ni Vuvu habuka polea kua e tania ni niau, ia e matoto.

²⁶ Palaka da tolu ta ki na ailan katiu."

²⁷ Pale, ti naba 14 marigo vona kua hita ta karu, kavili ki habinihita na pidaka hutu kapou kua e kohanga a Mediterenian. Ti habuka 12 kilok barae, na boskru kamahi dia te hahatunia habuka na vaga ti kokozoho na malala katiu.

²⁸ Dia ta varaga na mota katiu dia kata tovonian na dazi, e madoroa o beta. Dia ta makia dia ka paria habuka e zau habuka 40 mita. Dia ta guru pitu papa ve dia ka tovonian mulehia ve, dia ta paria habuka ti 30 mita.

²⁹ Pale, dia te kuahi habuka tabarae na dazi ni varaga hita kara huduna kedokedo na vaga ni vula, pale, dia ta varaga na haga e garamo balavu na murina vaga, pale dia kene babaru habuka kete dama tapu.

³⁰ Na boskru kamahi dia ta lohoia dia kata hava tapunia na vaga, dia ta vazipalia na bot zipa pati na dazi, dia ka vairuku dia ka tania dia kata varaga na haga kamahi na mugana vaga.

³¹ Palaka a Pol ia tani barae na kepten kamana kana soldia kamahi, "Ta nuhu kamahi kuari dia

na hava tapunia vaga, ia da miu ta golugolu.”

³² Pale, na soldia kamahi dia ta le hutuzia na mota kua e rotua na bot vona pale, na bot kini karu.

³³ Ti kozoho keteni dama kakava, a Pol ia geridia laveve dia kata hanihani. E tani barae, “Na wik rua kamiu lohoihoia beta ni ngoro vutu na mudina, kubarae ki beta miu na hania haninga katiu.

³⁴ Kua ta hulenimiu miu kata pelea haninga pitu. Haninga kete katia miu na mahuri. Na vuna mara beta matoto katiu ni miu ni paria zahatanga, da miu ta kemikemi laveve.”

³⁵ E tani hozovia na polea kua, ia pelea na bret ia hate motunia a Vuvu na matadia laveve. Pale, ia bara vulahia bret kini hania.

³⁶ Pale, dia ta hadavia goloa kua a Pol e katia polokodia kini ngoro vutu, dia kene hanihani.

³⁷ Hita laveve na huduna vaga kua, hita 276 manumanu.

³⁸ Tania dia te hanihani magalidia kini kuru-kuru laveve, dia ta varaga na bekebekena vit kara huduna dazi kete katia na vaga ni maraharaha.

27.39-44 Na vaga ti vula

³⁹ Tania voro ti zahe kini kavakava, beta dia na hada lala na malala, palaka dia ta hadavia na basis katiu e magamaganga, dia ka lohoia dia kata parakilania dia na pelea na vaga ziho dia na vakiria na vazalea kua.

⁴⁰ Dia ta hiri hutuzia na motana haga laveve, dia ta vatia ia mahitu kara loma. Dia ta hulua ve na mota kamahi kua e rotu tadura na stia kamahi vona. Dia ta vazahenia na sel ni muga dia ta

vatolonia na sel kara matana kavili dia kene ma rovo kara vazalea.

⁴¹ Palaka na vaga ia mia langalanga na habate. Na mugana vaga e ki bada matoto ki mara beta ve ni vahere. Pale, na dazi ki lele ki ziho ia hubi vulavulahia na murina vaga.

⁴² Na soldia kamahi dia ta lohoia dia kata vaihubi mate na karabus kamahi tabarae dia na raga kara dazi, dia na varihavai.

⁴³ Palaka na kepten kara soldia kamahi kua, e beta ni kulina kete hubi matehia a Pol, kubarae kini beta ni tara dia kata vaihubi mate na karabus kamahi. Ia geria nuhu kua e nap dia kata huzu, dia kata muga raga kara dazi dia na huzu ziho kara vazalea.

⁴⁴ Ki tania ni dia taza, dia kata huzu muri, dia kata pahoria palang o na dihudihura vaga kua e karukaru. Dia te kubarae kua dia laveve dia kene varuhuruhu laveve na vazalea. Beta katiu ni dia ni golu.

28

28.1-10 A Pol na ailan a Malta

¹ Tania hita te ziho huzu varuhu na vazalea, hita te lala vutuhia habuka na ailan kua e kohanga ni Malta.

² Manumanu bukuna ailan kua, dia ta kemi matoto kirihita. Dia ta dohotia na haroho dia ta kohanihita, hita kata vano paniru, na vuna e huhuza na palaka ki magimagia.

³ A Pol e kagovia na barena girango, ki tataruhia na haroho, na matabunu katiu na poloka girango kua, tania ki hatunia na balanganana haroho ia gotala ia haratia limani Pol kini hahave na limana.

⁴ Tania na manumanu bukuna ailan kua dia ta hadavia na matabunu e hahave na limani Pol, dia ta tani barae, “Kaka kua hoi ia e mata hubi matemate kaka kua, ia vata kua ti hava hutuzia matea na dazi, palaka kua na vuvu kua e lala kete kokolia moge zahazaha da ti hubi matehia.”

⁵ Palaka a Pol ia tuparania na matabunu kara poloka haroho kini beta golea katiu ni bele ni Pol.

⁶ Manumanu kua dia ka hahatu habuka livuhani Pol kete vata, o kete dua valutu ni mate, palaka tania dia ka guruguru ti beta golea katiu ni bele, dia ta pokizia kadia lohoihoia, dia kene tania ia na vuvu katiu.

⁷ Na palaka katiu e kozoho na vazalea kua hita ta varuhu vona. Na palaka kua ia ke Publius, ia na paraha kara ailan kua. Ia kohanihita hita ta vano kara kana ruma ia vanganihita ki hada poto ni hita na dama tolu.

⁸ A tamani Publius e mazahitia ki ngongoro na dongi, livuhana e totoba ki rarali ve kamana. A Pol ia vano taruhia limana na huduna, ia lotu kirina, ia kemi mule.

⁹ Pale, na manumanu laveve kua mazahi ni dia na ailan kua, dia ta maimai ni Pol ia lotu kiridia dia ta kemikemi mule.

¹⁰ Kubarae, manumanu dia ka kati kemikemihia matoto ni hita. Pale, ti dama kua hita keteni vavana, dia ta vala golea laveve kua hita ta sot vona.

28.11-16 A Pol ti vano bele ni Rom

¹¹ Muri na lingabo tolu hita ta polo na vaga katiu kua e ziho ki bata na ailan na nagi kara kavili kamana huza. Na vaga kua e bukuna taon

a Aleksandria, na mugana vaga kua e kadiva na hanunuka tuni vuvu Sus karua kua hiro ta boge.

¹² Hita ta ziho pati na taon katiu ni Sirakyus hita ka mia vona dama tolu.

¹³ Hita ka vatia malala kua hita ta sel mule ve vano bele na taon a Regium. Ti dama mule vona ia na rahi ti rovo, ti dama ruana ve hita ta pati tadu na taon ni Puteoli.

¹⁴ Hita ta paria na laen Kristen taza vona, dia ta koi tadorihita, hita ka mia kamadia wik katiu, muri vona, hita ta pe na dala hita kene vano bele ni Rom.

¹⁵ Na Kristen kamahi ni Rom dia ta longoria habuka hita te vavano, dia ta vavana zau matoto dia ka mai parihita. Taza dia ta mai parihita na palakana maket ke Apius. Taza dia ta mai parihita na palaka kua e kohanga na Haus Pasidia Tolu. Tania a Pol ki hadavia manumanu kua ia ki hate motunia a Vuvu, poloka kini tutu.

¹⁶ Hita ta vano bele ni Rom, na gavman ia tania habuka beta a Pol kete hoho na karabus, palaka kete kaze ruma katiu ni mia vona. Na soldia katiu kete hahada poto vona.

28.17-31 A Pol ti tani kakava na Kalohua Kemi ni Rom

¹⁷ Dama tolu muri vona ia kohani lupunia na pararaha ke vuni Iuda. Tania dia ka lohulohu, ia tani barae ni dia, "Habu tazigu, beta matoto na katia goloa katiu ni zaha na kadolu manumanu o na kastam ke habu tubudolu, hau ta paho tadura ni Ierusalem dia kene valau kene mai ni vuni Rom.

¹⁸ Dia ka longoria kagu kotoa, ki beta dia na paria habuka, na katia goloa katiu ni zaha kua

kete karabusianga hau vona o kata hubu matoa vona, ki kulidia, dia kata vagotalani mulehiau.

¹⁹ Palaka a vuni Iuda beta ni kulidia, kubarae hau kene hatunia habuka kata mai a Sisar ni longoria kagu kotoa. Beta ni habuka e kuligu kata koto kara kagu manumanu mule.

²⁰ Ia vuvuna kua ka hulenimiu, miu kata lupu na hadavimiu na pole kamamiu. Kata tania ni miu habuka, hau te rorotua na sen kua, na vuvuna kua ta bilip habuka na kadolu vaka maroroa a vuni Israel, na Kaka kua kete pele mulehidolu, ia kava ti bele.”

²¹ Dia ka tani barae, “Beta hita na pelea pas katiu kua kete pe ni Iudea, kua dia kata kalohu kahita na vuna ni niho. Na Kristen kamahi kua dia ta pe rae ve dia ka mai, beta dia na kalohunia polea zaha katiu na vuna ni niho.

²² Palaka hita kulihita, hita kata longoria ka lo-hoihoia, na vuna hita ta lala habuka manumanu laveve na palakalaka laveve dia ta popole katia na kabu vahoru kua na pidaki vuni Iuda.”

²³ Pale, dia ta makia na dama katiu kua dia kata lupu mule kamani Pol vona. Na dama kua ti mai, dia luba matoto dia ta mai lupu kamani Pol na palaka kua ia e mimia vona. Na dama ia, ia ki garavi, a Pol ki tani kemikemihia ni dia na vuna na kingdom ke Vuvu, ia ki pole na polea taza na poloka lo ke Moses kamana buk kana profet kamahi, ki parakilania kete vatunga kakava ni dia, dia kata bilip ni Iesus.

²⁴ Taza dia ta bilip na kana polea, palaka taza beta ni kulidia dia kata bilip.

²⁵ Pale, dia ta pole varivaigegeai na pidaka dia mule dia kene pe katiutiu. Palaka kava a Pol ti tani barae kiridia kava, “Na Vule Tumonga e tani matotonia na polea kiri habu tubumiu kua kilaka kua e pole na havani profet a Aisaia ki tani barae,

²⁶ ‘Vano na manumanu kua ku tani barae ni dia, “Da miu ta lolongoria polea boto luba palaka beta miu kata lolohoi lala. Da miu ta hahadavia goloa, palaka da beta miu kata hahada lala.”

²⁷ Na vuna manumanu kua ti mara beta dia na longoria polea; ti beta talingadia ni lolongo, dia kene taba porotia matadia. Kua matadia ni hahada, ma dia te hadavia goloa, dia kene longo ve na talingadia, dia kene lohoi lala goloa na polokodia dia kene tare poki, dia kene vamule ni niau, hau kene kati kemihidia.’ ”

²⁸⁻²⁹ A Pol ki tani barae ve, “Ki kuza barae e kuligu miu kata lala habuka na Polea Kemi kua, na galanga kua a Vuvu e vala kete pele mulehidolu vona. Ia a Vuvu ti vala kini vano na nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, dia kata longoria.”*

³⁰ Krismas rua a Pol e mia na kana ruma kua e kakadea rent vona, ki lala kete kokoi taduria manumanu laveve kua dia ta lohu dia kata hahadavia.

³¹ Ki beta ni kuahi kete tani kakava ni dia na vuna na kingdom ke Vuvu. Ki vavaketekete ve ni

---

28:26 Ais 6.9-10. * **28:28-29** Na poloka buk baibel Grik taza bukuni varira e vapolungania polea kua, “A Pol e tani hozovia polea kua, ba muria vuni Iuda dia ta vatia. Dia kene vaigege kamadia mule.”

dia na vuna na Paraha a Iesus Kristus. Ki vano
ve, ti beta kaka katiu ni ma kakaborania.

Kalohua Kemi ke Iesus na Polea Vitu
The New Testament in the Vitu language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Vitu long Niugini

copyright © 2019 Wyclif e Bijbelvertalers Nederland

Language: Pole Vitu (Vitu)

Dialect: Vitu

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-08-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

5a86e94f-d1d1-5388-8981-4bc1ed55d7ae